ORTAOKUL

DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ

8

DERS KİTABI

YAZARLAR

Sabahattin NAYİR

Abdullah AÇIK

Muhammet BEYAZAL

Hatice Büşra PAKSOY

………………………, 2021

MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI NO..6765
YARDIMCI VE KAYNAK KİTAPLAR DİZİSİ NO..1786

HAZIRLAYANLAR

EDİTÖR

Veli KARATAŞ

DİL UZMANI

Ahmet POLAT

GÖRSEL TASARIM UZMANLARI

İzzettin Yılmaz BAŞKAR

Sami ÇELİK

Faize KOPAN

Veysel KUBAT

Hakan ÖZTÜRK

ISBN 978-975-11-4652-6

Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulunun 28.05.2018 gün ve 78 sayılı kararı ile ders kitabı olarak kabul edilmiştir.

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'şım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

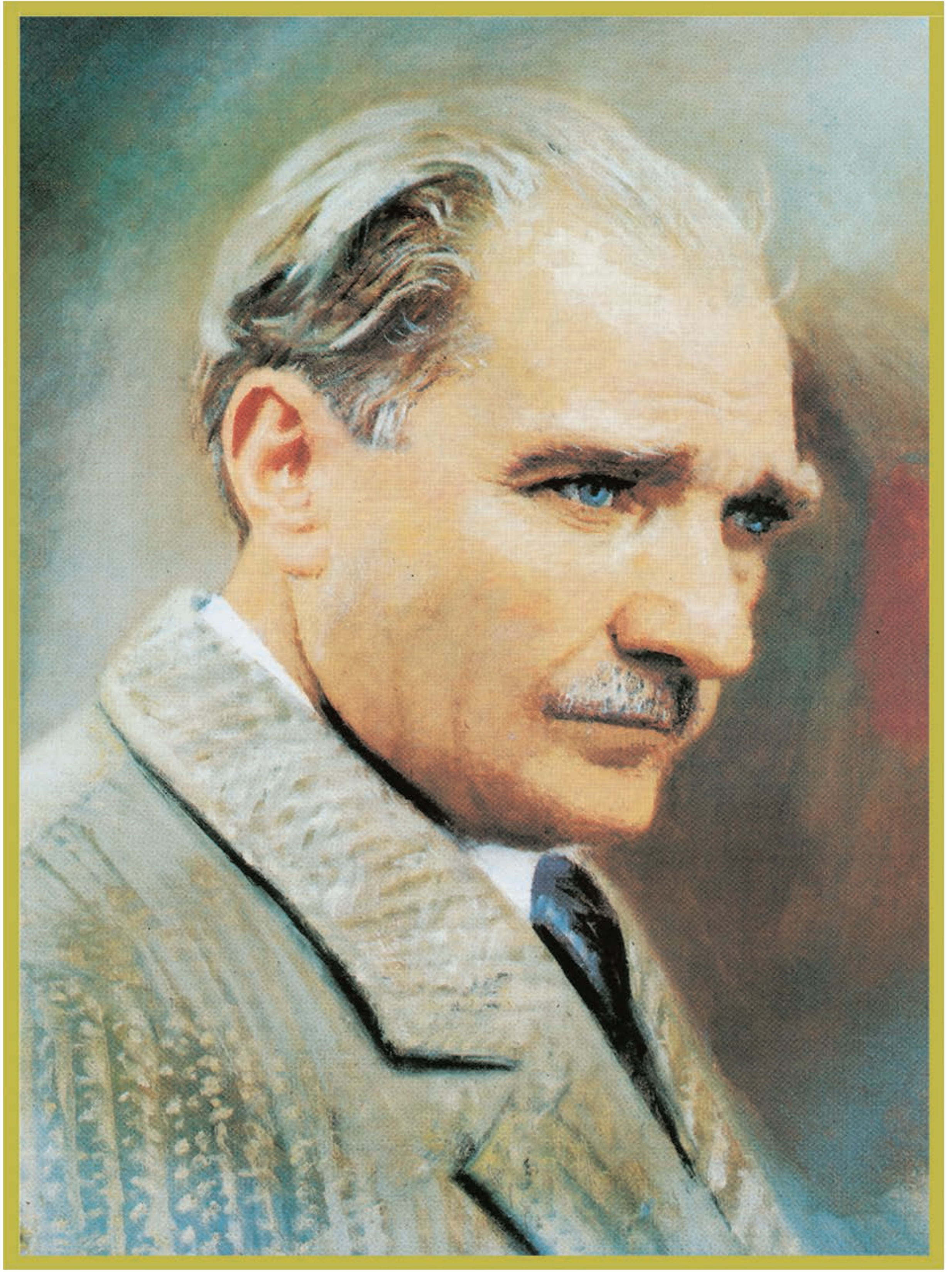
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

ORGANİZASYON ŞEMASI

Ünite kapağı

1. ÜNİTE

KADER İNANCI

Ünitemize Hazırlanalım

Kavramlar: Kader, kaza, sünnetullah, küllî irade, cüzî irade

Ünite Numarası

Ünite adı

Hazırlık soruları

Kavramlar

Ünite karekodu

Motivasyon sorusu

Etkinlik kutusu

Ünite metni

DİN VE HAYAT

1. Din, Birey ve Toplum

BİLGİ KUTUSU

ZEKÂT ve SADAKA

ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM

Değerlendirme soruları:
(Açık uçlu
Çoktan seçmeli
Boşluk doldurma
Doğru/Yanlış)

Sözlük
Kitabınızda geçen belli başlı kavramların anlamlarına buradan kolayca ulaşabilirsiniz.

SÖZLÜK

KAYNAKÇA

Kaynakça
Kitabınız hazırlanırken faydalanılan belli başlı kaynakların listesi

ETKİNLİK KUTULARI

ARAŞTIRALIM	BİLGİ KUTUSU	BİLİYOR MUSUNUZ?	BULALIM
DEĞERLENDİRELİM	DÜŞÜNELİM	EŞLEŞTİRELİM	HATIRLAYALIM
KARŞILAŞTIRALIM	KONUŞALIM	LİSTELEYELİM	NOT EDELİM
OKUYALIM	ÖRNEK VERELİM	PAYLAŞALIM	TARTIŞALIM
	YAZALIM	YORUMLAYALIM	

Kitabınızda işlenen konunun daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacak çeşitli etkinlikler yer almaktadır.

KISALTMALAR

a.s. : Aleyhisselam
b. : bin / binti
bk. : bakınız
C : cilt
c.c. : Celle celâluhû
Çev. : çeviren
ed. : editör
Haz. : hazırlayan
Hz. : hazreti
md. : madde
MEB : Milli Eğitim Bakanlığı
r.a. : Radiyallâhu anh / anhâ
s. : sayfa
s.a.v. : Sallallahu aleyhi ve sellem
TDV : Türkiye Diyanet Vakfı

1. ÜNİTE

KADER İNANCI

Ünitemize Hazırlanalım

1. Kader, kaza ve tevekkül kavramlarıyla ilgili deyim ve atasözleri bularak defterinize yazınız.
2. Kelebek, galapagos kaplumbağası, fil ve sekoya ağacının yaşam sürelerinin ne kadar olduğu ile ilgili bir araştırma yapınız.
3. Rahman suresi 26, Mülk suresi 3-4, Ankebut suresi 57 ve Nisâ suresi 132. ayetlerini Kur'an-ı Kerim mealinden bularak defterinize yazınız.
4. İnsanı diğer canlılardan farklı kılan özellikler nelerdir? Aile büyüklerinize sorarak defterinize yazınız.
5. Çevrenizi gözlemleyerek Allah'ın (c.c.) yaratmasındaki ölçü ve düzenle ilgili örnekler bulunuz.

Kavramlar: Kader, kaza, sünnetullah, küllî irade, cüzî irade

1. Kader ve Kaza İnancı

"Ne yapayım kaderim böyleymiş!", "Kader mahkûmuyuz elden ne gelir?", "Kader utansın!" gibi sözleri söyleyen birinin kader anlayışı hakkında neler söyleyebilirsiniz?

Kelime olarak **kader**; bir şeye gücü yetmek, biçimlendirmek, planlamak, ölçü ile yapmak, kıymetini bilmek, mukayese etmek anlamlarına gelir. Terim olarak ise kader; Allah'ın (c.c.)* sonsuz ilmi ve kudretiyle, evrende olmuş ve olacak olan her şeyi takdir etmesidir.[1]

Yüce Allah, Kur'an-ı Kerim'de evreni bir ölçü ve düzen içinde yarattığını bildirmektedir.[2] Evrenin devamı, işleyişi ve son bulması da O'nun takdiri ile gerçekleşmektedir. Bütün bu ölçü ve düzeni yaratan ve yöneten Allah (c.c.), sonsuz ilmi ve kudretiyle her şeyi kuşatmıştır. Bu konuyla ilgili Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"O, karanlığı yarıp sabahı çıkarandır. Geceyi dinlenme zamanı, Güneşi ve Ayı da ince birer hesap ölçüsü kıldı. Bütün bunlar mutlak güç sahibinin, hakkıyla bilenin takdiridir (ölçüp biçmesidir)."**[3]

Kader inancının iyi anlaşılabilmesi için kaza kavramının da bilinmesi gerekir. Kelime olarak **kaza**, hükmetmek, emretmek, yaratmak ve gerçekleştirmek anlamlarına gelir. Terim anlamı ise kaza, ezelde bilinen ve takdir edilen şeyin, zamanı ve yeri geldiğinde Allah (c.c.) tarafından yaratılması demektir. Örneğin; "Su 100 derecede kaynar." kuralı kader kavramını ifade ederken, 100 dereceye ulaşan suyun kaynaması da kazadır.

Allah (c.c.) her şeyi bir ölçüye göre yaratmıştır.

---

* Celle celâluhû: O'nun şanı ne yücedir.
1 bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 239.
2 bk. Furkân suresi, 2. ayet.
3 En'âm suresi, 96. ayet.

Kaza kelimesi Kur'an-ı Kerim'de Yüce Allah'ın varlıklara karşı karar, emir ve fiillerini ifade etmek için kullanılmaktadır. Allah'ın (c.c.) varlıklarla ilgili karar ve takdiri bir ayette şöyle ifade edilmektedir: **"Böylece onları, iki günde (iki evrede) yedi gök olarak yarattı ve her göğe kendi işini bildirdi. En yakın göğü kandillerle süsledik ve onu koruduk. İşte bu, mutlak güç sahibi ve hakkıyla bilen Allah'ın takdiridir."**[4]

YORUMLAYALIM

Abdullah b. Abbâs, bir gün aynı binit üzerinde Allah Resûlünün arkasındayken onun kendisine şöyle dediğini anlattı: "Delikanlı! Sana bazı şeyler öğreteceğim. Allah'ı gözet ki Allah da seni gözetsin. Allah'ı gözet ki Allah'ı (daima) yanında bulasın. Bir şey istediğinde Allah'tan iste! Yardıma muhtaç olduğunda Allah'tan yardım dile! Şunu bil ki bütün insanlar sana fayda vermek için toplansa Allah'ın takdiri dışında sana faydalı olamazlar. Ayrıca bütün insanlar sana zarar vermek için toplansa Allah'ın takdiri dışında sana hiçbir şeyde zarar veremezler. Bu konuda kalemler kaldırılmış (karar verilmiş), sayfalar kurumuştur (hüküm kesinleşmiştir)."

(Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 293.)

Yukarıdaki hadisi Allah'ın küllî iradesi ve insanın cüzî iradesi açısından yorumlayınız.

Kader inancının hadislerde de karşılığı vardır. Hz. Peygamber (s.a.v.)*, Cibril hadisi diye bilinen hadiste açıklandığı gibi kadere imanı, iman esasları arasında saymıştır. Bu hadiste geçtiğine göre Cebrail (a.s)** Hz. Peygambere *"Bana iman hakkında bilgi ver."* dedi. Resûlullah şöyle buyurdu: *"Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine ve âhiret gününe iman etmendir. Keza hayrı ve şerriyle kadere inanmandır."* cevabını vermiştir.[5]

Kader ve kazaya iman; Allah'ın (c.c.) ilminin sonsuz olduğunu, her şeyi kuşatan bir iradesi bulunduğunu ve O'nun kudretinin bütün varlıklardan üstün olduğunu kabul etmektir. Bu yönüyle kader ve kazaya iman, Allah'a (c.c.) iman etmenin doğal neticesidir ve İslam'ın inanç esaslarındandır.

YORUMLAYALIM

Aşağıda verilen Allah'ın (c.c.) sıfatlarını kaderle olan ilişkisi bakımından yorumlayınız.

4 Fussilet suresi, 12. ayet.
* Sallallâhu aleyhi ve sellem: Allah (c.c.) ona salât ve selam eylesin.
**Aleyhisselam: Allah'ın (c.c.) selamı onun üzerine olsun.
5 Müslim, İman, 1; Ebû Dâvûd, Sünnet, 15.

Allah Her Şeyi Bir Ölçüye Göre Yaratmıştır

Evrende var olan her şey Allah'ın (c.c.) yaratmasıyla oluşmuştur. Bu yaratma planlı ve ölçülüdür. Kur'an-ı Kerim'de, **"O, yedi göğü tabaka tabaka yaratandır. Rahmân'ın yaratışında hiçbir uyumsuzluk göremezsin. Bir kere daha bak! Hiçbir çatlak ve düzensizlik görüyor musun?"**[6] buyrularak evrende var olan düzene dikkat çekilmektedir.

Evreni ve içindekileri yaratan Allah (c.c.) bu düzenin ahenk içinde devam etmesini de sağlamaktadır. Bu konuyla ilgili Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyrulur: **"Biz yeryüzünü bir döşek, dağları da onun için birer kazık kılmadık mı? Sizi çift çift yarattık, uykunuzu dinlenme vakti kıldık, geceyi bir örtü yaptık, gündüzü geçimi sağlama vakti kıldık, üstünüze yedi kat sağlam gök bina ettik, parlak ışık veren güneşi var ettik, taneler, bitkiler ve ağaçları sarmaş dolaş bahçeler yetiştirmek için yoğunlaşmış bulutlardan bol yağmur indirdik."**[7]

ÖRNEK VERELİM

"...Sizi yaratan, size kulaklar, gözler ve kalpler veren O'dur..."

(Mülk Suresi, 23. ayet.)

Yukarıdaki ayetten yola çıkarak insanın mükemmel yaratılışına örnekler veriniz.

Allah'ın (c.c.) her şeyi bir ölçüye ve düzene göre yarattığının örnekleri her insanın anlayacağı derecede açıktır. İlk olarak insanın mükemmel yaratılışı bu ölçü ve düzenin bir göstergesidir. Bu gerçek Kur'an'da, **"Biz, gerçekten insanı en güzel bir biçimde yarattık."**[8] şeklinde vurgulanmaktadır. Sadece beş duyu organı bile insanın ne kadar mükemmel olduğunu göstermektedir. İnsan dış dünyayı bu duyular sayesinde tanır. Görme, koklama, dokunma, işitme, tatma duyuları arasındaki koordinasyon ve uyum sayesinde rahatça yaşamını sürdürebilir.

Allah'ın (c.c.) her şeyi yerli yerince, bir ölçü ve düzene göre yarattığını hayvanlar aleminde de görürüz. Milyonlarca hayvan türünden sadece arı bile evrendeki mükemmel işleyişe örnek olarak yeter. Kilometrelerce uzaktan çiçek çiçek dolaşarak kovanına çiçek özü getiren arılar aralarında iş bölümü yaparak çalışırlar. Kovan içindeki nem dengesini sabit tutmak, birbirlerine yol tarif etmek ve yön tayin edebilmek gibi birçok özelliğe sahiptirler. Arılara bu özellikleri Allah (c.c.) tarafından bahşedilmiştir. Bu durum, "bal arısı" anlamına gelen Nahl suresinde şöyle vurgulanmaktadır: **"Rabbin bal arısına: 'Dağlarda, ağaçlar-**

6 Mülk suresi, 3. ayet.
7 Nebe' suresi, 6-16. ayetler.
8 Tîn suresi, 4. ayet.

da ve hazırlanmış kovanlarda yuva edin; sonra her çeşit üründen ye; sonra da Rabbinin işlemen için gösterdiği yollardan yürü' diye vahyetti. Karınlarından insanlara şifa olan çeşitli renklerde bal çıkar. Düşünen bir millet için bunda ibret vardır."[9]

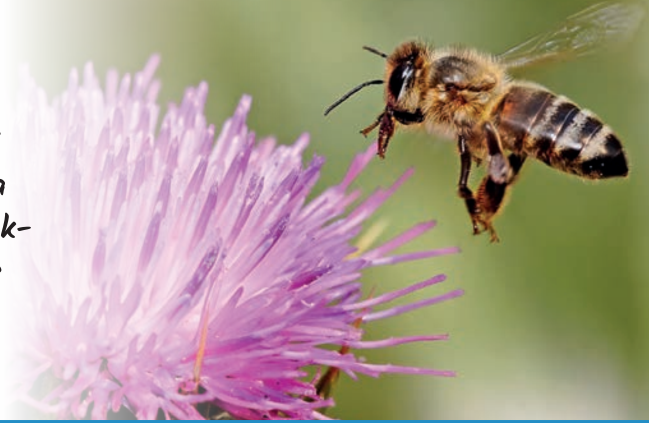
YORUMLAYALIM

Bal;

- *Kas yorgunluklarını giderir.*
- *Öksürüğe faydalıdır.*
- *Yaraları ve kesikleri iyileştirir.*
- *Sindirim sistemine faydalıdır.*

(Arıcılık Araştırma Dergisi, Sayı: 7, s. 14.)

Yukarıdaki bilgileri "Allah'ın, göklerde ve yerde bulunan şeyleri hizmetinize verdiğini, nimetlerini gizli ve açık olarak önünüze bolca serdiğini görmez misiniz?..." (Lokman suresi, 20. ayet.) ayetini de göz önüne alarak yorumlayınız.

Allah'ın (c.c.) mükemmel yaratmasına güzel bir örnek de Dünyamızdır. Kendi etrafında dönen Dünya, aynı zamanda Güneş'in etrafında da hareket etmektedir. Bu hareketler sayesinde gece, gündüz ve mevsimler oluşmaktadır. Dünyanın etrafındaki atmosfer tabakası ise sayısız gök taşına karşı tam bir kalkan görevi üstlenmektedir.

Galaksiler, yıldızlar, gezegenler ve uydular Allah'ın (c.c.) belirlemiş olduğu yörüngelerde düzen içinde varlıklarını sürdürmektedir. Bu konuyla ilgili Kur'an-ı Kerim'de, **"O, geceyi, gündüzü, güneşi ve ayı yaratandır. Bunların her biri bir yörüngede yüzmektedirler."**[10] buyrularak, uzaydaki düzenin de Allah (c.c.) tarafından oluşturulduğu belirtilmektedir.

Bütün bunlar Yüce Allah'ın her şeyi bir ölçü ve düzene göre yarattığının göstergesidir. Bu konu Kur'an'da **"Biz her şeyi bir ölçüye göre yarattık"**[11] şeklinde ifade edilmektedir. İmanın altı şartından biri olan kaza ve kader inancı da evrendeki ölçü ve düzenle yakından ilgilidir.

9 Nahl suresi, 68-69. ayetler.
10 Enbiyâ suresi, 33. ayet.
11 Kamer suresi, 49. ayet.

Kader ve Evrendeki Yasalar

Evrendeki her şey, Allah'ın (c.c.) koyduğu biyolojik, fiziksel ve toplumsal yasalara göre hareket etmektedir. Kur'an'da, **"Her şeyin, kaynağı bizim katımızdadır ve biz her şeyi, kusursuzca belirlenmiş bir ölçüye, bir uyuma göre indiririz."**[12] buyurularak bu gerçeğe dikkat çekilmiştir. Allah'ın (c.c.) evrendeki uyumu sağlamak için koyduğu bu yasalara **sünnetullah** veya **âdetullah** denir. Sünnetullah kavramını fiziksel, biyolojik ve toplumsal yasalar olarak üç grupta inceleyebiliriz.

Fiziksel Yasalar

Fiziksel yasalar, madde ve enerjinin oluşumu, yapısı, hareketi, değişimi ve maddeler arası ilişkilerle ilgili yasalardır. Allah'ın (c.c.) koyduğu bu yasalar evrenseldir. Deney gözlem ve araştırmalar sonucu insanlar tarafından tespit edilir. Yağmurun yağması, gece ve gündüzün birbirini takip etmesi, ısınan suyun buharlaşması gibi olaylar Allah'ın (c.c.) koyduğu fiziksel yasaların bir sonucudur.

Güneş'in, Ay'ın ve Dünya'nın birbirlerine olan mesafeleri, kendi yörüngelerinde hareket etmeleri, aralarındaki çekim kuvveti Allah'ın (c.c.) takdir ettiği değişmez evrensel yasaların göstergesidir. Bu konuya Kur'an'da şöyle değinilmiştir**: "Gece de onlar için bir delildir. Gündüzü ondan çıkarırız, bir de bakarsın karanlık içinde kalmışlardır. Güneş de kendi yörüngesinde akıp gitmektedir. Bu, mutlak güç sahibi, hakkıyla bilen Allah'ın takdiri (düzenlemesi)dir. Ayın dolaşımı için de konak yerleri (evreler) belirledik. Nihayet o, eğrilmiş kuru hurma dalı gibi olur. Ne güneş aya yetişebilir ne de gece gündüzü geçebilir. Her biri bir yörüngede yüzmektedir."**[13]

Suyun kaldırma kuvvetiyle gemilerin denizlere ve okyanuslara açılarak insanlara fayda sağlamaları, Allah'ın (c.c.) evrende yarattığı değişmez fiziksel yasalar sayesindedir. Bu konu Kur'an'da şöyle ifade edilir: **"... Onun koyduğu yasalarla denizde akıp gitsin diye gemileri de hizmetinize verdi..."**[14]

Fiziksel yasalara bağlı olarak yapılan araştırmalar neticesinde günümüzde kullandığımız buzdolabından ütüye, bilgisayardan telefona, otomobilden uçağa daha birçok ürün geliştirilmiştir. Bilim adamları, Allah'ın (c.c.) kâinatın işleyişi için takdir ettiği fiziksel yasaları inceleyerek yeni teknolojik tasarımlar ortaya koymaktadır.

12 Hicr suresi, 21. ayet.
13 Yâsîn suresi, 37-40. ayetler.
14 İbrâhim suresi, 32. ayet.

Günümüzde kullandığımız bazı teknolojik ürünler Allah'ın (c.c.) evrene koyduğu yasalar sayesinde üretilmekte ve kullanılmaktadır.

DÜŞÜNELİM

Yerde duran eşyalar belirsiz bir şekilde uçsaydı, her sabah kalktığımızda yattığımız yerden farklı bir mekânda uyansaydık, odada duran su bir anda kaynamaya, eşyalarımız bir anda yok olmaya başlasaydı, kısacası hiçbir fiziksel yasasının olmadığı bir evrende yaşasaydık bir günümüz nasıl geçerdi?

Yukarıda belirtilen durumları fiziksel yasalar açısından düşününüz.

Biyolojik Yasalar

Fiziksel yasalar gibi biyolojik yasalar da deney, gözlem ve araştırmalar sonucu keşfedilir. Canlıların doğması, gelişmesi ve üremesi gibi olaylar biyolojik yasalar kapsamında değerlendirilir. Yüce Allah bitki, hayvan ve insanların yapı ve işlevlerini biyolojik yasalara bağlı kılmıştır.

Allah (c.c.) canlıları, varlıklarını sürdürecek özelliklerle donatmıştır. İnsanın varlığını sürdürebilmesi için solunum, sindirim ve dolaşım gibi sistemlere sahip olması gerekir. İnsanın yaratılışı hakkında Allah (c.c.) şöyle buyurur: **"Allah sizi topraktan, sonra nutfeden yarattı. Sonra da sizi birbirinize eş kıldı. O'nun bilgisi olmadan hiçbir dişi ne gebe kalır ne doğurur..."**[15]

Bulundukları çevreye uyum sağlayabilmeleri için Allah (c.c.) kuşlara uçabilmek için kanat, balıklara solunum için solungaç vermiştir. Otla beslenen hayvanların çene yapıları, etle beslenen hayvanların çene yapılarına göre farklı yaratılmıştır. Sıcak bölgelerdeki hayvanların deri ve tüy yapısıyla soğuk bölgelerdekilerin deri ve tüy yapısı aynı değildir. Su bulunabilen yerlerdeki hayvanlar her gün suya ihtiyaç duyarken, suyun nadiren bulunduğu çöllerde yaşayan deve günlerce susuzluğa dayanabilmektedir. Bütün bu farklılıklar biyolojik yasalar çerçevesinde gerçekleşmektedir.

Bitkiler de Allah'ın (c.c.) koyduğu biyolojik yasalara göre varlıklarını sürdürürler. Milyonlarca çiçek türünün her biri kendine uygun iklimde yetişir. Hiçbirinin rengi, şekli ve kokusu bir diğerinin aynısı değildir. Toprak, su, nem, rüzgâr gibi

15 Fâtır suresi, 11. ayet.

koşullardan etkilenen meyve ve sebzeler kışın farklı yazın farklı tat ve lezzette karşımıza çıkar. Ayrıca canlıların yaşaması için olmazsa olmaz bir nitelik taşıyan oksijenin bitkilerdeki fotosentezle sağlanması önemli bir biyolojik yasadır.

BİLİYOR MUSUNUZ ?

Fotosentez yeryüzünde yaşamın sürekliliği için gerekli olan temel bir süreçtir. Canlıların hemen hemen hepsinin dolaylı ya da dolaysız besin kaynağı, bitkilerin fotosentezle ürettiği organik bileşiklerdir. Bu durum Allah'ın (c.c.) evrene koyduğu biyolojik yasalara örnektir.

(bk. http://www.bilimgenc.tubitak.gov.tr)

Aynı topraktan gıdalarını alan meyvelerin kimi tatlı kimi acı iken kimi de yeşil veya kırmızı renklidir. Bu biyolojik yasaların Allah'ın (c.c.) gücü ve takdiri ile gerçekleştiği bir ayette şöyle belirtilmiştir: "**Gökten su indiren O'dur. (Buyurdu ki:) İşte biz her çeşit bitkiyi onunla bitirdik. O bitkiden de kendisinden üst üste binmiş taneler bitireceğimiz bir yeşil bitki, hurmanın tomurcuğundan sarkan salkımlar, üzüm bağları, zeytin ve nar bahçeleri meydana getirdik; birbirine benzeyeni var, benzemeyeni var. Meyve verirken ve olgunlaştığı zaman her birinin meyvesine bakın! Kuşkusuz bütün bunlarda inanan bir toplum için ibretler vardır.**"[16]

Meyveler Allah'ın (c.c.) koyduğu biyolojik yasalara göre insanlara ikram edilmektedir.

16 En'âm suresi, 99. ayet.

Toplumsal Yasalar

Toplumun sağlıklı bir şekilde varlığını sürdürebilmesi için uyması gereken yasalara toplumsal yasalar denir. Allah (c.c.) evrendeki düzen için fiziksel ve biyolojik yasalar koyduğu gibi toplumların düzeni için de toplumsal yasalar koymuştur. Sevgi, kardeşlik, doğruluk, adalet, kul hakkı gibi ilkeler toplumsal yasaların temelini oluşturur. Toplumun barış ve huzuru bu ilkelere olan bağlılıkla sağlanır. Bu konuda Kur'an-ı Kerim'de, **"... Şüphesiz ki bir topluluk kendi durumunu değiştirmedikçe Allah onların durumunu değiştirmez..."**[17] buyrularak toplumların yükseliş ve çöküşlerinin kendi iradelerine bağlı olduğu ifade edilmiştir.

Kur'an'da toplumsal yasalar, geçmiş milletlerin başından geçen olaylarla anlatılmaktadır. Peygamberler insanlara bu yasalara uymayı öğütlemiştir. Bu öğütlere göre yaşayan topluluklar huzur bulmuş, uymayanlar ise birçok toplumsal sorunla karşılaşmışlardır. Kur'an-ı Kerim'de, **"Onlar yeryüzünde gezip kendilerinden öncekilerin sonunun nasıl olduğuna bakmazlar mı?..."**[18] buyrularak toplumsal yasaların işleyişi hakkında düşünülmesi istenmektedir.

Toplumsal olaylar sebep sonuç ilişkisine göre neticelenir. Sevgi, kardeşlik ve dostluk, insanlar arasındaki ilişkiyi güçlendiren, toplumun birbiriyle kaynaşmasını sağlayan en önemli unsurlardır. Eğer sevgi, kardeşlik ve dostluk yoksa nefret, ayrılık ve düşmanlık vardır. Kur'an'da **"Hep birlikte Allah'ın ipine (Kur'an'a) sımsıkı sarılın. Parçalanıp bölünmeyin. Allah'ın size olan nimetini hatırlayın. Hani sizler birbirinize düşmanlar idiniz de O, kalplerinizi birleştirmişti. İşte O'nun bu nimeti sayesinde kardeşler olmuştunuz..."**[19] buyrulmaktadır.

Toplumun varlığı ve geleceği için adalet vazgeçilmez bir ilkedir. Eğer toplumu oluşturan kişiler arasında geçim imkânları, eğitim, sağlık, güvenlik gibi alanlarda şeref ve itibar açısından bir ayrımcılık varsa barış ve huzurdan söz etmek mümkün değildir. Yüce Allah adaletin, toplumların devamı için ayakta tutulması gereken bir ilke olduğunu Kur'an'da şöyle bildirmiştir: **"... Allah için şahitlik yaparak adaleti titizlikle ayakta tutan kimseler olun..."**[20]

LİSTELEYELİM

"Şüphesiz Allah, adaleti, iyilik yapmayı, yakınlara yardım etmeyi emreder; hayâsızlığı, fenalık ve azgınlığı da yasaklar. O, düşünüp tutasınız diye size öğüt veriyor."
(Nahl suresi, 90. ayet.)

Yukarıdaki ayet toplumsal yasalardan hangilerine işaret ediyor? Maddeler hâlinde listeleyiniz.

- ....
- ....
- ....

17 Ra'd suresi, 11. ayet.
18 Fâtır suresi, 44. ayet.
19 Âl-i İmrân suresi, 103. ayet.
20 Nisâ suresi, 135. ayet.

Toplumsal yasalara uygun davranmak, insanların çevresiyle uyum içerisinde olmasını sağlar. İnsanlar bu sayede birbirlerinin hak ve hukuklarını gözetir ve zarar verici davranışlardan kaçınırlar. Yapılan haksızlığın mutlaka bir karşılığının olduğu ve bundan tüm toplumun etkileneceği konusunda bir ayette şöyle buyrulur: **"Bir de öyle bir fitneden sakının ki o, içinizden sadece zulmedenlere erişmekle kalmaz (umuma sirayet ve hepsini perişan eder)..."**[21]

Toplum olarak varlığımızı devam ettirebilmek ve huzur içinde birlikte yaşamak istiyorsak bizler de toplumsal yasaların bir gereği olarak, başkalarına iyilikte bulunmalı ve yararlı bireyler olmaya çalışmalıyız. Ecdadımız bu yasalara uygun yaşayarak büyük bir medeniyet kurmuştur. Bize düşen de aynı hassasiyetle bu günümüzü ve geleceğimizi sorumluluk içinde inşa etmektir.

YAZALIM

Nasrettin Hocanın aşağıdaki fıkraları, olumlu ve olumsuz olarak hangi yasalara örnektir? Noktalı yerlere yazınız.

Hoca bir gün biraz yoğurt mayası alıp Akşehir Gölüne gitmiş, mayayı göle dökmüş. Birisi bunu görüp sormuş:

—Ne yapıyorsun Hoca?

—Göle maya çalıyorum. demiş Hoca.

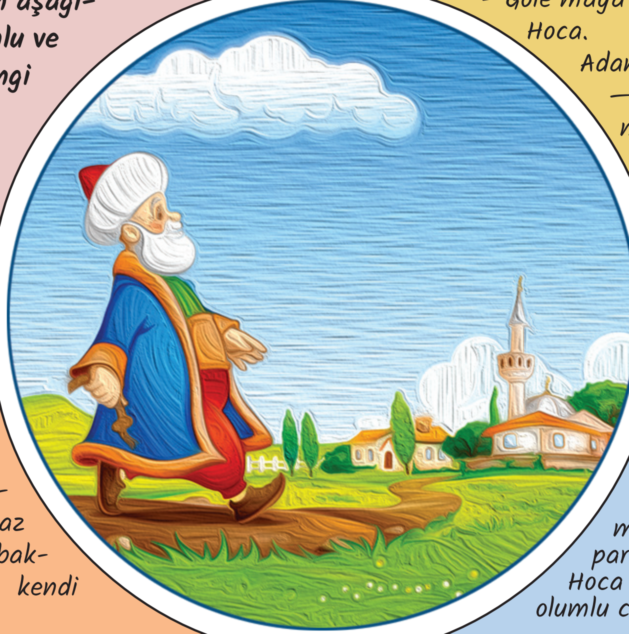
Adam şaşırıp kalmış:

—Koca göl maya tutar mı?

Hoca cevap vermiş:

—Ama ya tutarsa?

....

Bir yaz günü Nasreddin Hoca biraz serinlemek için ceviz ağacının gölgesine oturmuş. Biraz ilerdeki kocaman kabaklar gözüne ilişince, kendi kendine:

—Şu Allah'ın (c.c.) işine bak, otun üstünde koskoca kabak yetişiyor, şu dalları göğe uzanmış, bir evleklik yer tutan ceviz ağacının meyveleri ufacık! diye düşünürken, tam o sırada başına bir ceviz düşmüş.

—Ah başım! diyerek fırlamış Hoca, Tövbe ya Rabbim, bir daha senin işine asla karışmam! Ya ağaçta ceviz yerine kabak yetişseydi! demiş.

....

Bir gün Nasrettin Hoca pazara giderken çocuklar etrafını sarmış. Hepsi birer düdük ısmarlamış ama biri dışında para veren olmamış. Hoca çocukların tümüne olumlu cevap vermiş:

—Peki, olur.

Hoca akşama doğru pazardan dönmüş. Yolunu bekleyen çocuklar hemen Hoca'nın etrafını sararak düdüklerini istemişler.

Nasrettin Hoca, cebinden bir düdük çıkarıp kendisine para veren çocuğa uzatmış.

Ötekiler bağırmaya başlamışlar:

—Ya bizim düdükler nerede?

Hoca cevap vermiş:

—Parayı veren düdüğü çalar.

....

21 Enfâl suresi, 25. ayet.

2. İnsanın İradesi ve Kader

Küçük bir çocuğa kanunen yetişkinler gibi ceza verilmemesinin sebebi nedir?

İNSAN İRADESİ VE KADER

- İnsan akıl ve irade sahibi bir varlıktır.
- İnsan eylemlerinden sorumludur.
- İnsana düşünme yeteneği verilmiştir.
- İnsana vahiyle doğru yol gösterilmiştir.
- İnsan özgür bir varlıktır.

İnsanın akıllı ve irade sahibi olması davranışlarından sorumlu olması anlamına gelir. Bu yüzden kader; insanın akıl ve sorumluluk sahibi olmasıyla yakından ilgilidir.

Allah'ın (c.c.) insana verdiği en büyük nimetlerden biri olan akıl, insanı diğer canlılardan ayıran en temel özelliktir. İnsan, aklı sayesinde düşünür, araştırma yapar, mutlu olmak ve hayatı kolaylaştırmak için çalışır, üretimde bulunur. Sanayi ve teknoloji alanlarında yeni icatlar ortaya koyar. Bunların yanında sanatsal ve kültürel çalışmalar yapar. Bütün bunlar insanın akıllı bir varlık olmasının sonucudur.

İnsan, aklını kullanarak seçimlerde bulunur. Aklı sayesinde iyi ile kötüyü, doğru ile yanlışı ayırt edebilir. Hak ile batıl arasındaki ayrımı fark eder. İslam dinine göre Allah'ın (c.c.) emir, yasak ve öğütlerine insanın muhatap olmasının sebebi, onun akıl ve irade sahibi olmasıdır. Akıllı olmanın insana yüklediği sorumluluk Kur'an-ı Kerim'de şöyle dile getirilmiştir: **"Bu Kur'an; kendisiyle uyarılsınlar, Allah'ın ancak tek ilah olduğunu bilsinler ve akıl sahipleri düşünüp öğüt alsınlar diye insanlara bir bildiridir."**[22] Ayrıca düşünmenin ve aklımızı kullanmanın önemi, Kur'an-ı Kerim'de, **"... Aklınızı kullanmıyor musunuz?"**[23], **"Hiç düşünmüyor musunuz?"**[24] şeklinde birçok ayette vurgulanmaktadır.

Allah insana iyiliği de kötülüğü de göstermiş, iyiliği tercih etmesinin kendisi için daha hayırlı olacağını bildirmiştir.

---
22 İbrâhîm suresi, 52. ayet.
23 Mü'minûn suresi, 80. ayet.
24 Sâffât suresi, 155. ayet.

Sorumluluk; bir kimsenin verdiği kararların sonuçlarını üstlenmesi, yaptığı ya da yapması gerekirken yapmadığı işlerden dolayı hesap vermek zorunda olmasıdır. İnsan aklı ve iradesi sebebiyle tercihlerinde özgürdür ve bu tercihler sonucu ortaya çıkan durumlardan da sorumludur. Bu durum, Kur'an-ı Kerim'de şöyle ifade edilmiştir: **"Kim iyi bir iş yaparsa faydası kendisinedir ve kim kötülükte bulunursa zararı kendisinedir…"**[25] Bu yönüyle kaderin ahiret inancıyla da yakından ilgisi vardır. Bu dünyada yapılanların neticeleriyle ahirette karşılaşılacağı Kur'an-ı Kerim'de, **"… Yapmakta olduğunuz şeylerden mutlaka sorguya çekileceksiniz."**[26] şeklinde vurgulanmaktadır.

Allah (c.c.), insanı akıllı bir varlık olarak yaratmış ve ona seçme ve tercihte bulunma imkânı sağlayan irade vermiştir. İnsan davranışları zorunlu ve seçime dayalı olmak üzere iki kısımdır. Yazı yazmak, oturmak, kalkmak, çalışmak, namaz kılmak, iyi veya kötü davranışta bulunmak özgür i护 irademizle seçerek yaptığımız davranışlardandır. Kişinin bu sorumluluk alanına **cüzî irade** denir. Ancak insanın iradesinin dışında olan şeyler de vardır. Kalbimizin çalışması, nefes alıp verişimiz, midemizin yiyecekleri sindirimi irademiz dışında gerçekleşir. Ne zaman, nerede, hangi anneden doğacağımıza; hangi ırktan olacağımıza biz karar veremeyiz. Göz rengimiz, ten rengimiz, saç rengimiz bütün bunlar bizim irademiz dışında Yüce Allah'ın takdiri ile gerçekleşir. Bu alana ise **küllî irade** denir. Allah'ın (c.c.) küllî iradesi aynı zamanda cüzî irade dediğimiz insan iradesini de kuşatmıştır. Dolayısıyla insan, kendi iradesi ve seçimi dışında başına gelen durumlardan sorumlu değildir.

Allah'ın (c.c.) iradesi küllî olduğu gibi ilmi de her şeyi kuşatır ve sonsuzdur. İnsanın iradesi de ilmi de cüzî ve sınırlıdır. İnsanın ilmi ve bilgisi görünen âlemdeki sebep sonuç ilişkileri kapsamındadır. Oysa Allah'ın (c.c.) ilmi hem görünen âlemi hem de görünmeyen (gayb) âlemini kuşatır.

İRADE

Dileme, tercih etme, karar verme ve bunlar için gerekli güç ve yeteneğe sahip olmayı ifade eden irade, küllî ve cüzî olmak üzere ikiye ayrılır.

1 *Allah'ın (c.c) istediğini istediği gibi dilemesi ve seçmesi" olan küllî irade Allah'ın (c.c) mutlak ve sınırsız iradesidir. Küllî irade, her şeye hâkim olan, her şeyi içine alan iradedir.*

KÜLLÎ İRADE

CÜZÎ İRADE

2 *Allah (c.c.) tarafından insana verilen sınırlı özgürlük ve insanın tercih etme kabiliyetidir.*

25 Fussilet suresi, 46. ayet.
26 Nahl suresi, 93. ayet.

Yüce Allah insana tercihlerini doğru bir şekilde yapması için rehber olmak üzere peygamberler ve ilahî kitaplar göndermiştir. Bütün bu imkânları insana bahşeden Allah (c.c.), onun seçimlerini de özgür iradesine bırakmıştır. Bu konu, İnsan suresinin 3. ayetinde şöyle dile getirilmiştir: **"Şüphesiz biz ona doğru yolu gösterdik. İster şükredici olsun ister nankör."**

Bu bilinçle hareket eden insan "Kaderim böyleymiş, ne yapsam boş!" gibi söylemlerle sorumluluktan kurtulamayacağını bilmelidir. Aklını ve iradesini doğru yönde kullanmalı; yapacağı işlerin hayır mı şer mi olduğunun, tercihlerinin onu cezaya mı yoksa mükâfata mı götüreceğinin hesabını yapmalıdır.[27] Özgürlükle sorumluluk arasında doğrudan bir ilişki olduğunu unutmamalıdır.

3. Kaderle İlgili Kavramlar

Kader ile ilgili günlük hayatta duyduğunuz ifadeler nelerdir?

Gerek dinî literatürde gerekse halk arasındaki deyim ve sözlerde karşımıza çıkan ve kaderle ilişkilendirilen bazı kavramlar vardır. Kader dinî literatürde daha çok ecel, ömür, hayır, şer, afet, sağlık, hastalık, rızık, başarı, başarısızlık, tevekkül gibi kelime ve kavramlarla ele alınmıştır. Halk arasında ise "Kaderim böyleymiş!", "kader mahkûmu", "kötü talih", "Kısmette ne varsa o olur.", "alın yazısı" şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Doğru bir kader anlayışı ve inancı için bu ifadelerin kaderle ilişkilerini sağlıklı bir şekilde kurmak gerekir.

Ömür ve Ecel

İnsanın ve diğer canlıların doğumundan ölümüne kadar geçen zaman dilimine ömür denir. Allah'ın (c.c.) takdir ettiği bu ömrün bittiği, hayatın sona erdiği âna da ecel denir. Her canlı türünün farklı farklı ömür ve ecelleri vardır. Kimi uzun bir zaman yaşarken kiminin de dünyada yaşadığı ömür çok kısadır. Ölümden kaçmak veya ölüme engel olmak mümkün değildir. Bu gerçek, Kur'an'da şöyle dile getirilmiştir: **"Nerede olursanız olun, sağlam ve tahkim edilmiş kaleler içinde bulunsanız bile ölüm size ulaşacaktır..."**[28]

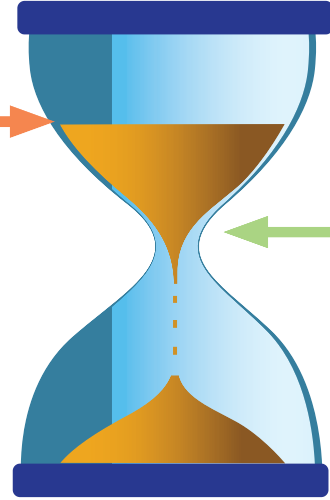
27 bk. Secde suresi, 19-20. ayetler.
28 Nisâ suresi, 78. ayet.

Ecel ve ömrün kaderle olan ilişkisi; ömrün uzaması ve kısalması, insan hayatının ne zaman sona ereceği gibi sorularla karşımıza çıkmaktadır. Tüm varlıklarda ve olaylarda olduğu gibi insanın da ne zaman doğacağı ve öleceği, ne kadar yaşayacağı Allah'ın (c.c.) takdiri ile gerçekleşir. Bu konu Kur'an-ı Kerim'de, **"Allah sizi topraktan, sonra nutfeden yaratmış, sonra da sizi çiftler hâlinde var etmiştir. Dişinin gebe kalması ve doğurması, ancak O'nun bilgisiyledir. Ömrü uzun olanın çok yaşaması ve ömürlerin azalması şüphesiz Kitap'tadır. Doğrusu bu Allah'a kolaydır."**[29] şeklinde vurgulanmaktadır.

Evrendeki hiçbir varlık sonsuz değildir. Baharda açan bir yaprak sonbaharda sararır ve toprağa düşer. Hayvanlar içerisinde en uzun yaşayan kaplumbağalar bile en nihayetinde bir gün sona ulaşırlar. Bir bebek doğar, çocuk olur, genç olur, derken yaşlılık gelir ve ömrü bir gün son bulur. İşte bu gerçek Kur'an'da şöyle vurgulanmıştır: **"Biz, gökleri, yeri ve ikisi arasında bulunanları hak ve hikmete uygun olarak ve belirli bir ecel için yarattık…"**[30] Dünyanın, yıldızların ve gezegenlerin de bir gün sonlarının geleceği ve onlar için de Allah'ın (c.c.) takdir ettiği bir ecel olduğu Kur'an'da şöyle dile getirilmiştir: **"Allah, geceyi gündüzün içine sokar, gündüzü de gecenin içine sokar. Güneşi ve Ay'ı da koyduğu kanunlara boyun eğdirmiştir. Her biri, belirlenmiş bir süreye kadar hareketlerini sürdürürler. İşte bu, Allah'tır, Rabbinizdir. Mülk yalnızca O'nundur. Allah'ı bırakıp da ibadet ettikleriniz, bir çekirdek zarına bile hükmedemezler."**[31]

ÖMÜR:
Doğumdan ölüme kadar geçen sınırlı zaman dilimidir.

Kum saatindeki kumların sayısına ömür dersek,

Son kumun düşme anına ecel diyebiliriz.

ECEL:
Ömrün sona erdiği ândır.

İnsan için belirlenen ömür bittiğinde ecel gelir ve ölüm olayı gerçekleşir. Bu gerçek, bir ayette şöyle ifade edilmiştir: **"Her can, ölümü tadacaktır. Sonunda bize döndürüleceksiniz."**[32] Bu durumda insan kendisine verilen ömrü, Allah'ın (c.c.) rızası doğrultusunda iyi ve doğru işler yaparak geçirmelidir. Söylediği söz ve yaptığı davranışlardan sorumlu olduğunu bilerek yaşamını sürdürmeli; kendisine, ailesine ve yaşamış olduğu topluma faydalı olmaya çalışmalıdır. Yaptıklarından sorumlu olduğunu unutmamalıdır.

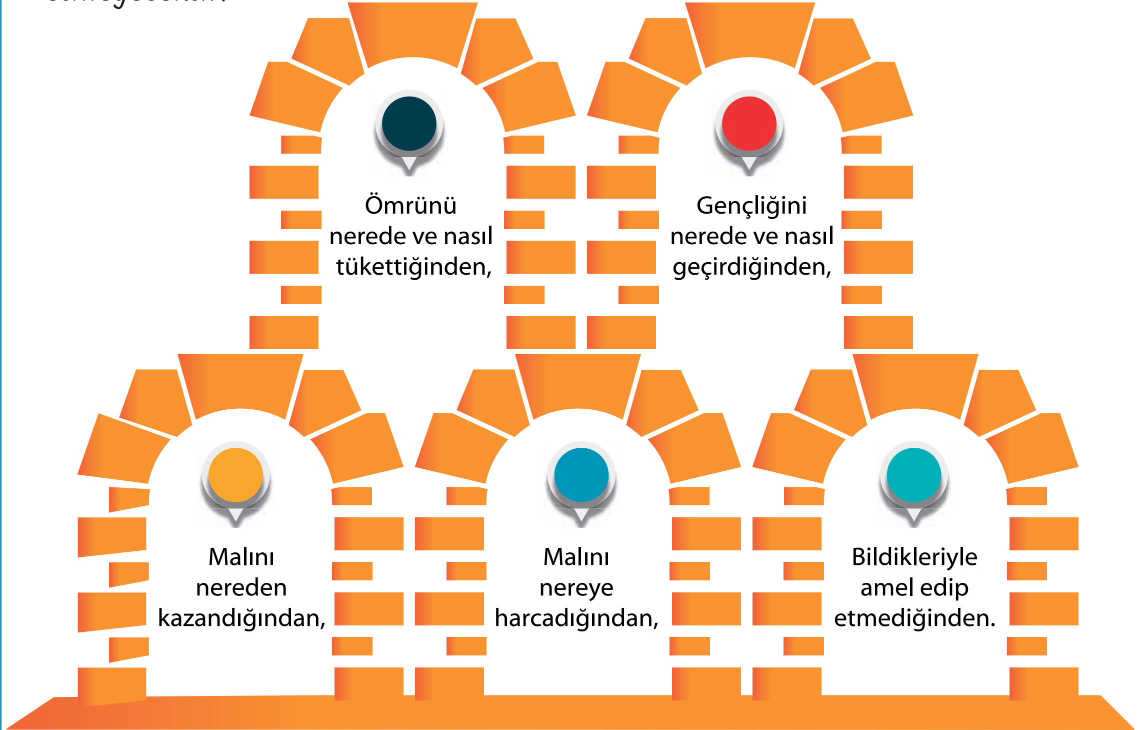
29 Fâtır suresi, 11. ayet.
30 Ahkâf suresi, 3. ayet.
31 Fâtır suresi, 13. ayet.
32 Ankebût suresi, 57. ayet.

"Her can, ölümü tadacaktır. Sonunda bize döndürüleceksiniz." (Ankebût suresi, 57. ayet.)

YORUMLAYALIM

"İnsanoğlu kıyamet günü beş şeyden hesaba çekilmedikçe bir tarafa hareket etmeyecektir."

(Tirmizî, Sıfâtu'l-Kıyâme, 1.)

Yukarıdaki hadisi insanın sorumluluğu açısından yorumlayınız.

Rızık

Allah'ın (c.c.) canlılar için yarattığı nimetler onların yaşamlarını sürdürebilmesi içindir. Bunların tamamı rızık olarak değerlendirilir. Yediklerimiz, içtiklerimiz, giydiklerimiz, bilgi, hikmet, teneffüs ettiğimiz hava yani kısaca maddi ve manevi bütün ihtiyaç duyulan şeyler bizler için Allah'ın (c.c.) bahşettiği rızıklardandır. Kur'an-ı Kerim'de, **"Yeryüzünde yaşayan bütün canlıların rızkı Allah'a aittir..."**[33] buyrularak rızkın yegâne kaynağının Allah (c.c.) olduğu belirtilmiştir.

33 Hûd suresi, 6. ayet.

Rızkı veren Allah'tır (c.c.). Ancak kulların da çalışıp çabalayıp kendilerine takdir edilmiş olan rızkı helal yoldan kazanmak için gayret göstermeleri gerekir. Bu gayretlerin karşılığının verileceği, **"İnsan ancak kendi çalışmasının karşılığını elde edebilir. Onun çalışması ileride kesinlikle gözler önüne serilecektir. Sonra çalışmasının karşılığı kendisine eksiksiz olarak verilecektir."**[34] ayetiyle Kur'an'da ifade edilmiştir. Allah'ın (c.c.) insanlara örnek olarak gönderdiği peygamberler de hem tebliğ ve davet çalışmalarını yürütmüşler hem de geçimlerini temin için bizzat çalışmışlardır. Bu yönleriyle de bizlere örnek olmuşlardır.

TARTIŞALIM

"Ağılda oğlak doğunca derede otu biter." sözüyle anlatılmak istenen nedir?

Allah'ın (c.c.) tüm canlılara rızık vermesi açısından tartışınız.

İslam dini, kumar, şans oyunları, gasp, hırsızlık gibi haksız kazanç yollarından gelir elde etmeyi haram saymıştır. Çalışmadan, dilenerek geçinmeyi de hoş görmemiştir. Hz. Muhammed (s.a.v.) *"Kimse kendi elinin emeğinden daha hayırlı bir rızık yememiştir…"*[35] buyurarak bu konuya dikkat çekmiştir. Buna göre Allah'ın (c.c.) razı olacağı bir kimse başkalarının emeğiyle geçinmeyi düşünmemeli, elinin emeği ve alnının teriyle kazanmaya gayret etmeli, hakkından ötesine el uzatmamalı, kimsenin hakkını yememelidir.

İnsan, Allah'ın (c.c.) evrene koyduğu yasaları gözeterek çalışır, çabalar, sebeplere sarılır ve rızkını kazanmak için tercihlerde bulunur. Allah (c.c.) da onun bu tercihine, çabasına göre rızkını yaratır. Fakat bu durum, "Kaderimde ne varsa o olur, nasıl olsa rızkı veren Allah'tır (c.c.)." deyip insanı çalışmamaya, tembelliğe götürmemelidir. Böyle diyen bir kişi, kaderi yanlış anlamaktadır. İnsana düşen; geçimini sağlamak ve rızkını elde etmek için gerekli çalışmaları yapmak, sonra da sonucu Allah'tan (c.c.) beklemektir.

BİLGİ KUTUSU

er-REZZAK

"Mahlûkâtına maddî ve mânevî her türlü rızkı bol bol ihsan eden" anlamında esmâ-i hüsnâdan (Allah'ın en güzel isimlerinden)dır.

34 Necm suresi, 39-41. ayetler.
35 Buhârî, Büyû', 15.

İnsan helal yoldan çalışarak rızkını aramalıdır.

Tevekkül

Kaderle ilgili kavramlardan birisi de tevekküldür. Tevekkül kelime olarak güvenmek, dayanmak, teslim olmak gibi anlamlara gelir. Terim olarak ise Allah'a (c.c.) dayanıp güvenmek, çalışıp çabalarken Allah'ı (c.c.) daima yanımızda bilmek ve işlerin sonucunu Allah'a (c.c.) bırakmak demektir. Örneğin bir çiftçi zamanında tarlasını sürüp ekime hazırlarken, tohumu atacak, sulayacak, zararlı bitkilerden arın-

dıracak, gerekirse gübresini de verecek; tüm bunları yaparken de iyi ürün vermesi için Allah'a (c.c.) güvenip dayanacak ve sonucu O'ndan bekleyecektir. Yine bir hasta, tedavisi için gerekli adımları atarken, şifayı Allah'tan (c.c.) isteyecek ve sonuç ne olursa olsun derin bir teslimiyetle Allah'ın (c.c.) takdirine razı olacaktır. Bir çiftçinin gerekli hazırlıkları yapmadan "Ben Allah'a (c.c.) tevekkül ediyorum." diyerek bol ürün beklemesi doğru değildir. Bu durum, İslam'ın tevekkül anlayışıyla bağdaşmaz.

TARTIŞALIM

Bir işe başlarken o işin başarıyla sonuçlanacağından emin olabilir misiniz? Niçin?

Yüce Allah'a olan tevekkül açısından Tartışınız.

Bir başka yönüyle tevekkül, tüm yapılması gerekenleri yaptıktan sonra insanın içinde duyması gereken iç huzur, mutmain olma ve en önemlisi Allah'ın (c.c.) takdir edeceği sonuç ne olursa olsun buna razı olma ahlakıdır. Yüce Allah bir ayette, **"... Müminler, yalnız Allah'a tevekkül etsinler."**[36] buyurmuş; inananların yalnız kendine güvenmelerini istemiştir.

Hz. Peygamber tevekkül konusunda da bizlere örnek olmuştur. Mekkeli müşriklerin baskılarının arttığı bir dönemde Medineli bir heyetle Mekke'de görüşmenin tehlikeli olcağını düşünerek tedbirli davranmış, Mekke'nin dışında Akabe denilen bir vadide görüşmüştür. Hz. Muhammed (s.a.v.) hicret yoluna çıkarken Allah'a (c.c.) tevekkül ederek gerekli tedbirleri almayı asla ihmal etmemiştir. Medine'yi kuşatmaya gelen müşriklere karşı şehri korumak için hendekler kazdırarak tedbirli davranmıştır. Bütün işlerini Allah'ın (c.c.) şu emrine göre yapmıştır: **"...Kararını verdiğin zaman artık Allah'a dayanıp güven. Çünkü Allah, kendisine dayanıp güvenenleri sever."**[37]

NOT EDELİM

"Ölümsüz ve daima diri olan Allah'a güvenip dayan. O'nu hamd ile tesbih et. ..."

(Furkân suresi, 58. ayet.)

Tevekkül bir işin başında, sonunda ve ortasında üzerimize düşen her türlü sorumluluğu yerine getirmeyi gerektiren bir durumdur. Hiçbir tedbir almadan ben Allah'a (c.c.) güveniyorum demek doğru bir tevekkül ve kader anlayışıyla bağdaşmaz. Örneğin gerekli güvenlik tedbirleri alınmadığından yaşanan iş kazaları kaderin bir sonucu denilerek bizleri sorumluluktan kurtarmaz. Hem işveren hem de işçi her türlü tedbiri almak zorundadır.

Tedbir bizden takdir Allah'tandır (c.c.).

36 Âl-i İmrân suresi, 122. ayet.
37 Âl-i İmrân suresi, 159. ayet.

Tevekküle yanlış anlamlar yükleyerek kader karşısında insanı, rüzgârın sürüklediği bir yaprak gibi iradesiz ve tercihsiz görmek doğru değildir. Böyle bir kaderciliğe dayanarak çaba ve gayretten uzak düşen tevekkül anlayışı, tembelliğe de sebep olur.

Bir tohumun kabuğundan çıkması için su, bir ağacın meyve vermesi için ışık, bir bebeğin büyümesi için beslenmesi ve bir insanın rızkını kazanabilmesi için emek sarf etmesi gerekir. Bütün bunlar Allah'ın (c.c.) evrende yarattığı ölçü ve düzenin bir sonucudur. Dolayısıyla bizler de bu düzene uygun olarak hareket etmeliyiz. Bir işe başlamadan önce gerekli tedbirleri almalı, sağlıklı bir sonuç almak için neler yapılması gerekiyorsa hepsini yerinde ve zamanında yapmalıyız. Sonucun hayırlı olması için de Allah'a (c.c.) güvenip ondan yardım istemeliyiz.

YAZALIM

Çevrenizdeki yanlış kader anlayışıyla ilgili ne gibi davranışlarla karşılaşıyorsunuz? Bu davranışları nedenleriyle birlikte yazınız.

1	*Çalışmadan geçinmek isteyen bir kişi*	*Tembellik ve sorumsuzluk*
2		
3		
4		

Başarı ve Başarısızlık

İnsan kendisine verilen akıl ve iradesiyle başarıya gidecek yolları öğrenir ve tercih eder. Tercihleri sonucunda ya başarılı ya da başarısız olur. Bir tercih söz konusu olduğu için başarı veya başarısızlığın sorumluluğu insanın kendisine aittir. Örneğin, bir sporcunun başarılı olması için beslenmesine, antrenmanlarına, uyku düzenine dikkat etmesi gerekir. Bu sayede sağlıklı bir hayat sürdürerek spor yapmanın asıl amacına da ulaşması mümkün olabilir.

Hak ve adaletten ayrılarak zulüm ve haksızlıkla bir şeyleri elde etmek başarı sayılmaz. Haksızlıkla ve adaletsizlikle sözde başarılar elde etmiş insanlarla ilgili Kur'an-ı Kerim'de, **"İşte bunlar dünyada da ahirette de çabaları boşa giden kimselerdir. Onların hiçbir yardımcısı da yoktur."**[38] buyrulmaktadır. Başarı için doğruluktan ve adaletten ayrılmayanları ise Allah (c.c.) mükâfatlandıracaktır. Bu

38 Âl-i İmrân suresi, 22, ayet.

konu Kur'an-ı Kerim'de, **"… Allah katından bir yardım ve yakın bir zafer vardır. İnananlara müjde ver."**[39] şeklinde dile getirilmiştir. Bir başka ayette ise **"Allah, kendisine karşı gelmekten sakınanları başarıları sebebiyle kurtarır. Onlara kötülük dokunmaz. Onlar üzülmezler de."**[40] buyrularak başarıda asıl sırrın Allah'a (c.c.) duyulan saygıda ve bağlılıkta olduğu vurgulanmaktadır.

Başarı yolunda insanın önüne çok sayıda engel çıkabilir. Bir engelle karşılaşıldığında hemen vazgeçmek ve sorumluluktan kaçmak doğru değildir. Bu konuda Hz. Muhammed (s.a.v.) tutum ve davranışlarıyla bizlere örnek olmuştur. Mekke'de başına gelen bütün olumsuzluklara rağmen azim ve kararlılıkla insanları hak yola davet etmeye devam etmiştir. Mekke'nin yöneticileri ve ileri gelenleri ilk planda başarılı gibi görünse de sonunda Allah'ın (c.c.) inayeti ve nusretiyle Hz. Muhammed (s.a.v) başarıya ulaşmıştır.

İnanan insan başarı yolunda sorumluluklarını yerine getirdikten sonra başarının Allah'ın (c.c.) bir lütfu olduğunu da bilir. Bu konuya Kur'an-ı Kerim'de şöyle değinilmiştir: **"… Ben sadece gücümün yettiği kadar ıslah etmek istiyorum. Fakat başarmam ancak Allah'ın yardımı iledir. Yalnız ona dayandım ve yalnız ona döneceğim."**[41] Dolayısıyla başarı, azim, gayret, sebat ve sabır gibi tutum ve davranışlar Allah'ın (c.c.) bizlere bir ikramıdır.

KARŞILAŞTIRALIM

Başarılı olmak istiyen iki sporcunun durumlarını irade ve sorumluluk açısından karşılaştırınız.

 Başarılı sporcu	 Başarısız sporcu
Başarılı olmasının sebepleri:	Başarısız olmasının sebepleri:
....	....
....	....
....	....
....	....
....	....
....	....
....	....
....	....
....	....

39 Saf suresi, 13. ayet.
40 Zümer suresi, 61. ayet.
41 Hûd suresi, 88. ayet.

Başarılı olmak için kişinin çalışması, çabalaması, yaptığı işlerle ilgili gerekli her türlü gayreti göstermesi ve sorumluluklarını yerine getirmesi gerekir. Bu yüzden kişi öncelikle çok çalışmalı ve başarılı olmayı Allah'tan (c.c.) beklemelidir. Çok çalışmasına rağmen arzu ettiği başarıya ulaşamayan insan da "Ben ne bahtsızım." diyerek Allah'ın (c.c.) takdirine isyan etmemeli, gayreti elden bırakmamalıdır.

YORUMLAYALIM

Sokaklardan Şampiyonluğa Uzanan Bir Başarı Öyküsü

Türkiye Buz Hokeyi Süper Ligi Şampiyonu olan gençler "Buz bizi uyandırdı. İlk maçlarda 30 sayı fark yedik, şimdi fark atıyoruz." diyor.

İstanbul'da Zeytinburnu Belediyesi'nin geri dönüştürülebilir atıkların doğaya kazandırılması amacıyla 6 yıl önce hayata geçirdiği "Doğaya Destek Sizden, Buz Pateni Biletiniz Bizden" sosyal sorumluluk projesi, geleceğine kuşkuyla bakan 20 gence umut oldu. Sokaktan buz pistine taşınan bir başarı öyküsü yazan bu gençlerin her biri 6 yıl önce parklarda yatıyor, madde bağımlılığıyla zar zor hayatta kalmaya çalışıyordu. Bazıları geçimini kâğıt toplayarak, mendil satarak sağlıyordu. Zeytinburnu buz pistine gelenlere rahatsızlık vermeye başlayan bu gençleri hayata kazandırmak için belediye örnek bir davranış göstererek sokaktaki çocuklardan bir buz hokeyi takımı kurdu. Zeytinburnu Belediyesi SK Buz Hokeyi Takımı'nda başarı örneği sergileyen bu çocuklar şimdi Türkiye Buz Hokeyi Süper Ligi'nde güçlü takımları geride bırakarak şampiyon oldular.

(bk. http://www.zeytinburnu.istanbul)

Yukarıdaki durumu kader, sorumluluk ve başarı ilişkisi açısından yorumlayınız.

Sağlık ve Hastalık

Sağlık, Allah'ın (c.c.) insana bahşettiği nimetlerin başında gelir. Sağlığın değerini hasta olduğumuzda daha iyi anlarız. Küçük bir rahatsızlık bile insanın ağız tadını kaçırır; onu hâlsiz ve yorgun düşürür. Tedavisi zor olan hastalıklarla mücadele edenler ve sürekli yatağa bağımlı yaşayanlar da sağlığın ne kadar büyük bir nimet olduğunu bizlere gösterir.

Hastalıklara çare arayarak tedavi olmak, doğru kader anlayışının gereklerindendir.

Hastalık, insanın sağlığının bozulmasıdır. Yediğimiz, içtiğimiz şeylerin sağlıklı olması; çevrenin hijyen şartlarına uygun olması; yaşadığımız ortamın ısı, ışık, hava gibi etkenlerinin yeterli olması; uyku ve dinlenme gibi hususlara dikkat edilmesi hastalıklardan korunmamız ve sağlıklı kalmamız için büyük bir önem arz eder. Bunların yanı sıra dinimizde helal ve temiz olanı tercih etmek, haramdan uzak durmak da beden ve ruh sağlığımız açısından önemlidir. Bu konuyla ilgili Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyrulmuştur: **"Ey insanlar! Yeryüzündeki şeylerin helal ve temiz olanlarından yiyin!.."**[42] Ayrıca beden, elbise ve çevre temizliğine dikkat etmekle ilgili Müddessir suresinin 4 ve 5. ayetinde **"Giysilerini temiz tut. Kötü şeylerden sakın."** buyrularak bu konuya dikkat çekilmiştir. Yine "**Ey İnananlar! İçki, kumar, putlar ve fal okları şüphesiz şeytan işi pisliklerdir; bunlardan kaçının ki saadete eresiniz."**[43] ayeti de haramlardan uzak durmanın beden ve ruh sağlığına katkısını ifade eder.

Alınan bütün önlemlere rağmen insanlar yine de hasta olabilir. Böyle durumlarda "Hasta olmak benim kaderimde varmış." diyerek tedavi olmamak veya hastalığa çare aramamak doğru bir kader anlayışı değildir. Hasta olan kişi yeniden sağlığına kavuşmak için gerekli tedavi yollarına başvurmalı ve Allah'a (c.c.) dua etmelidir. Hz. Muhammed (s.a.v.) *"Ey Allah'ın kulları! Tedavi olunuz. Şüphesiz Allah her hastalığın şifasını yaratmıştır."*[44] buyurarak bu konuda bizlere yol göstermiştir.

YORUMLAYALIM

"Halk içinde muteber bir nesne yok devlet gibi

Olmaya devlet cihanda bir nefes sıhhat gibi"

(Kanuni Sultan Süleyman, Dîvân-ı Muhibbî, Cilt: III, s. 460.)

Yukarıdaki dizelerde Kanuni Sultan Süleyman ne anlatmak istemiştir? Yorumlayınız.

42 Bakara suresi 168. ayet.
43 Mâide suresi, 90. ayet.
44 Ebû Dâvûd, Tıb, 1.

4. Bir Peygamber Tanıyorum: Hz. Musa (a.s.)

Hz. Musa (a.s.) hakkında neler biliyorsunuz?

Eski Mısır'da krallara Firavun adı verilirdi. Hz. Musa'nın (a.s.) doğduğu zamandaki Firavun halka zulmediyordu. Hz. İbrahim'in (a.s.) soyundan gelen İsrailoğullarına da türlü işkenceler yapıyordu. Gördüğü bir rüya sebebiyle bütün erkek çocukların öldürülmesini emretti.[45] Firavun'un askerleri bu emri uygulamaya başladı. Hz. Musa (a.s.) tam bu sırada dünyaya gelmişti. Yeni doğan Musa'yı Yüce Allah bir lütuf olarak elbette kurtaracak ve onun emniyetini sağlayacaktı. Yüce Allah Hz. Musa'nın (a.s.) annesine **"...Onu emzir, başına bir şey gelmesinden endişe ettiğinde onu nehre bırak. Korkup kaygılanma. Biz onu sana geri döndüreceğiz ve onu peygamberlerden biri yapacağız..."**[46] diye vahyetti. Bu vahye uyan anne, yavrusunu Firavun'un askerlerinden korumak için nehre bıraktı. Ablasına da "Onu izle." dedi.[47] Musa'yı (a.s) taşıyan sandık, dalgalarla sürüklenerek Allah'ın (c.c.) izniyle Firavun'un sarayına ulaştı. Firavun'un karısı çocuğu görünce kalbinde ona karşı bir sevgi doğdu. Firavun ise onu öldürmek istedi. Kur'an-ı Kerim, bu olayı şöyle anlatır: **"Firavun'un karısı, 'o, senin ve benim göz aydınlığımız, muradımız olsun! Onu öldürmeyin, belki bize faydası dokunur veya onu evlât ediniriz.' demişti. Onlar işin farkında değillerdi."**[48]

Yüce Allah Hz. Musa'yı (a.s.) korudu ve annesini ona sütanne olarak kavuşturdu. Kur'an-ı Kerim, bu olayı şöyle anlatır: **"Biz önceden onun, başka sütanneleri kabul etmesini engellemiştik. Bunun üzerine ablası, 'Sizin adınıza onun bakımını üstlenecek, üzerine titreyecek bir aile bulayım mı?' dedi. Böylelikle biz annesinin gönlü rahatlasın, gam çekmesin ve Allah'ın vaadinin gerçek olduğunu bilsin diye onu annesine geri verdik; fakat oradakilerin çoğu bunu bilmiyorlardı."**[49] Böylece Allah'ın (c.c.) takdiriyle Hz. Musa (a.s.), Firavun'un sarayında fakat kendi annesinin kucağında emniyet içinde büyüdü. Firavun ailesinin sevgisini kazandı. Olgunluk çağına geldi.

Piramit şeklindeki Firavun mezarları

45 bk. Kasas suresi, 4. ayet.
46 Kasas suresi, 7. ayet.
47 bk. Kasas suresi, 11. ayet.
48 Kasas suresi, 9. ayet.
49 Kasas suresi, 12-13. ayetler.

Musa (a.s.) olgunluk çağına gelince Medyen şehrine gitti. Orada bir su kuyusunun etrafında hayvanlarına su içiren insanlara rastladı. Bu durum Kur'an'ı Kerim'de şöyle anlatılır: **"Medyen suyuna vardığında orada hayvanlarını sulayan bir grup insanla karşılaştı. Onların biraz ötesinde de (hayvanlarının suya gelmesini) engelleyen iki kadın gördü. Onlara, 'meseleniz nedir?' diye sordu. 'Çobanlar sulayıp çekilmeden biz (hayvanlarımızı) sulayamayız; babamız da çok yaşlıdır.' dediler. Musa (a.s.) onlara yardım etti ve hayvanlarına su içirdi. Sonra gölgeye çekildi: 'Rabbim! Doğrusu bana indireceğin hayra muhtacım.' dedi"**[50]

Bu iki kızın babası Hz. Musa'yı (a.s.) evine davet etti. Aralarında bir anlaşma yaptılar. Hz. Musa (a.s.) bu anlaşma gereği bu adamın yanında on yıl çobanlık yaptı ve kızlarından biriyle evlendi. On yılı tamamlayınca Mısır'a geri dönmeye karar verdi.[51]

Musa (a.s.) bu süreyi doldurup eşiyle birlikte yolda giderken Allah (c.c.) tarafından kendisine peygamberlik görevi verilmiştir. Firavun'u ve Mısır halkını Allah'ın (c.c.) varlığına ve birliğine inanmaya çağıracak bir elçi olarak seçilmiştir.[52]

Hz. Musa (a.s.) bu görevin ne kadar ağır bir yük olduğunu biliyordu. Onun için Allah'a (c.c.) şöyle dua etti: **"Kardeşim Harun'un dili benimkinden daha düzgündür. Onu da benimle birlikte, beni doğrulayan bir yardımcı olarak gönder. Çünkü ben, onların beni yalanlamalarından korkuyorum."**[53] Yüce Allah da onun bu duasını **"...Seni kardeşinle destekleyeceğiz ve size öyle bir güç vereceğiz ki, bu sayede size erişemeyecekler, mûcizelerimizle siz ve size tâbi olanlar üstün geleceksiniz."**[54] buyurarak kabul etti.

Hz. Musa (a.s.) ve Hz. Harun'un (a.s.) mücadelesi Mısır topraklarında ve Sina Yarımadasında gerçekleşmişti.

50 Kasas suresi, 23-24. ayetler.
51 bk. Kasas suresi, 27. ayet.
52 bk. Kasas suresi. 30. ayet.
53 Kasas suresi, 34. ayet.
54 Kasas suresi, 35. ayet.

Yüce Allah, Hz. Musa'nın (a.s.) kardeşi Harun ile birlikte Firavuna gitmesini ve onu hakka davet etmesini isteyerek şöyle buyurmuştur: **"İkiniz beraber Firavun'a gidin, çünkü o iyiden iyiye azdı. Yine de ona söyleyeceklerinizi yumuşak bir üslûpla söyleyin, ola ki aklını başına toplar veya içine bir korku düşer."**[55]

Hz. Musa'nın (a.s.) davetini kabul etmeyen Firavun onu zindana atmakla tehdit etti. Yüce Allah Hz. Musa'yı (a.s.) birtakım mucizelerle destekledi. Asâsı kocaman bir yılan oldu.[56] Elini koynuna sokup çıkarınca gözleri kamaştıran bir nur gibi parlayıverdi.[57] Bu mucizeler karşısında şaşkına dönen Firavun iman etmemekte direndi. Bunun üzerine en ünlü sihirbazlarını toplayarak Hz. Musa'yı (a.s.) mağlup edebileceğini düşündü. Sihirbazlar Hz. Musa'ya (a.s.) karşı halkın önünde yarışa giriştiler.

"(Sihirbazlar), 'Ey Mûsâ! Ya önce sen at ya da önce atanlar biz olalım.' dediler. (Mûsâ), 'Siz atın.' dedi. Bunun üzerine onlar (ellerindekini) atınca insanların gözlerini büyülediler ve onlara korku saldılar. Büyük bir sihir yaptılar. Biz de Mûsâ'ya 'Asânı at!' diye vahyettik. Bir de baktılar ki bu, onların uydurduklarını yakalayıp yutuyor! Böylece gerçek ortaya çıktı ve onların yaptıklarının asılsız olduğu anlaşıldı. İşte Firavun ve kavmi orada yenildiler ve küçük düşüp yarıştan çekildiler. Sihirbazlar derhal secdeye kapandılar. 'Âlemlerin Rabbine, Mûsâ ve Hârûn'un Rabbine iman ettik.' dediler."[58]

Sihirbazların iman etmesi Firavun'u iyice kızdırdı ve onları ağır işkenceler altında öldürmekle tehdit etti. Ancak sihirbazlar Allah'ın (c.c.) kudreti karşısında Firavun'un hiçbir gücü olmadığını, Allah'ın (c.c.) her şeyden üstün olduğunu anlamışlardı. Firavun'un tehditlerine aldırış etmeden Müslüman oldular ve böyle ölmenin en büyük şeref olacağını söylediler.[59]

Hz. Musa (a.s.) ve Hz. Harun (a.s.), Firavun'un iman etmesi için çok çaba sarfettiler. Ancak Firavun bir türlü yola gelmedi ve küfürde ısrar ederek insanlara karşı zulmünü artırdı. Bunun üzerine Hz. Musa (a.s.) kavmini toplayarak Filistin'e doğru yola çıktı. Firavun bu durumu fark edince ordusuyla beraber Hz. Musa (a.s.) ve İsrailoğullarını takip etmeye başladı. İsrailoğulları Firavun ve ordusunu görünce korkmaya başladılar. Çünkü önlerinde deniz arkalarında ise gaddar bir kral ile ordusu vardı. İsrailoğulları "Yakalandık ey Musa!" diye sızlanmaya başladılar.[60] Bu olayın devamı ayette şöyle geçmektedir: **"Musa: Asla! dedi, Rabbim şüphesiz benimledir, bana yol gösterecektir." dedi. Bunun üzerine Musa'ya, "Asân ile denize vur!" diye vahyettik. Deniz derhal yarıldı, her parça koca bir dağ gibi oldu. Ötekilerini de oraya getirdik. Mûsâ'yı ve beraberindekilerin hepsini kurtardık..."**[61] Firavun ise ordusuyla birlikte onların peşine düştü ve hepsi denizde boğulup gitti.[62] İşte böylece Yüce Allah yeryüzünde bozgunculuk yapanları cezalandırmış, Allah'a (c.c.) inanıp peygamberinin peşinden gidenleri ödüllendirmişti.

---

55 Tâhâ suresi, 43-44. ayetler.
56 bk. Tâhâ suresi, 20. ayet.
57 bk. Neml suresi, 12. ayet.
58 A'râf suresi, 115-122. ayetler.
59 bk. A'râf suresi, 126. ayet.
60 bk. Şuarâ suresi, 61 ayet.
61 Şuarâ suresi, 62-65. ayetler.
62 bk. Tâhâ suresi, 78. ayet.

Hz. Musa (a.s.), Allah'ın (c.c.) çağrısı gereği kardeşi Hz. Harun'u (a.s.) yerine vekil bırakıp kavminden bir müddet ayrıldı.[63] Kırk gün sonra geri döndüğünde halkının Samiri adlı birinin ayartması ile ziynet eşyalarını eriterek buzağıya benzeyen bir put yaptığını gördü.[64] Hz. Harun (a.s.) onları engellemeye çalışmıştı ve onlara: **"...Ey kavmim! Siz bununla yalnızca imtihan edildiniz. Doğrusu sizin Rabbiniz ancak Rahmân'dır. Öyleyse bana uyun ve emrime itaat edin."**[65] demişti. Hz. Musa (a.s.) bu manzarayı görünce çok öfkelendi ve önce kardeşi Harun'a kızdı. Arkasından kavmine dönerek: **"... Ey kavmim! Rabbiniz size güzel bir vaadde bulunmamış mıydı? Peki size bu süre çok mu uzun geldi, yoksa Rabbinizin gazabına uğramak istediniz de onun için mi bana verdiğiniz sözden döndünüz!"**[66] dedi.

Hz. Musa (a.s.) çocukluğundan itibaren Allah'ın (c.c.) koruması ve gözetmesi altındaydı. Kardeşi Harun da o peygamber olduktan sonra onun en büyük destekçisi oldu. Hz. Musa (a.s.) ve kardeşi Hz. Harun (a.s.), dünya yaratıldığı günden beri devam etmekte olan hak ve batıl mücadelesinin iki büyük peygamberidir. Firavun gibi bir güç karşısında Allah'ın (c.c.) yardımıyla sergiledikleri vakur, asil ve sabırlı duruş kötülüklerle mücadele konusunda hepimiz için güzel bir örnektir .

5. Bir Ayet Tanıyorum: Ayet el- Kürsi ve Anlamı

Akşam yatarken hangi dua ve ayetleri okursunuz?

Ayet el-Kürsi, Bakara suresinin 255. ayetidir. İçinde "kürsi" sözcüğü geçtiği için bu isimle anılır. Ayet, Yüce Allah'ın eşsiz sıfatlarını ve gücünü anlatır.

Yüce Allah Ayet el-Kürside İslam inancına ait hususları bizlere özet bir şekilde bildirmiştir. Bu ayette Allah'ın (c.c.) birliği vurgulanarak İslam'ın en temel ilkesi olan tevhit üzerine durulmuştur. Kainattaki bütün olayların O'nun ilmi, iradesi ve kudretiyle gerçekleştiğine değinilmiştir. Yüce Allah'ın bütün kâinatın sahibi olduğu, her şeyin Allah'a (c.c.) ait olduğu, bütün işlerin ancak O'nun izniyle gerçekleşeceği ayette geçen diğer hususlardır.

Ayet el-Kürsi farz namazlardan sonra Allah'tan (c.c.) yardım ve koruma istemek için okunur. Hz. Peygamber *"Bir farz namazın ardından Ayet el-Kürsi'yi okuyan kimse, sonraki namaza kadar Allah'ın himayesi altındadır."*[67] buyurarak vakit namazlarından sonra Ayet el-Kürsi'yi okumayı tavsiye etmiştir.

Hz. Peygamber insanın başına gelebilecek kötülük ve felaketlere karşı da Allah'a (c.c.) sığınarak bu ayetin okunmasını tavsiye etmiştir. "*Her kim akşam olunca Mü'min suresini baştan üçüncü ayetine kadar ve Ayet el-Kürsi'yi okuyacak olursa bu iki Kur'an kıraati sayesinde sabaha kadar muhafaza olunur. Kim de aynı şeyleri sabahleyin okursa onlar sayesinde akşama kadar muhafaza edilir.*"[68]

---

63 bk. A'râf suresi, 142. ayet.
64 bk. Tâhâ suresi, 85. ayet.
65 Tâhâ suresi, 90. ayet.
66 Tâhâ suresi, 86. ayet.
67 bk. Taberânî, el-Mu'cemü'l-kebîr, III, 83.
68 Tirmizî, Fedâilü'l-Kur'an, 2.

Ayet el-Kürsi'yi namazlardan sonra, yatağa yatınca[69], güne ve geceye başlarken okumak hadislerde tavsiye edilmiştir. Ayrıca bunların dışında, ifade ettiği anlamın farkında olarak sık sık okunması gerektiği hadislerden çıkan bir sonuçtur.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اَللّٰهُ لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَۚ اَلْحَيُّ الْقَيُّومُۚ لَا تَأْخُذُهُ سِنَةٌ وَلَا نَوْمٌۜ لَهُ
مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْاَرْضِۜ مَنْ ذَا الَّذ۪ي يَشْفَعُ عِنْدَهُٓ
اِلَّا بِاِذْنِه۪ۜ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ اَيْد۪يهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْۚ وَلَا يُح۪يطُونَ
بِشَيْءٍ مِنْ عِلْمِه۪ٓ اِلَّا بِمَا شَٓاءَۚ وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمٰوَاتِ
وَالْاَرْضَۚ وَلَا يَؤُ۫دُهُ حِفْظُهُمَاۚ وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظ۪يمُ ٢٥٥

Okunuşu

Bismillâhirrahmânirrahîm.

Allahü lâ ilâhe illâ hüvel hayyül kayyûm, lâ te'huzühû sinetün velâ nevm, lehû mâ fis semâvâti ve mâ fil ard, men zellezî yeşfeu indehû illâ bi iznih, ya'lemü mâ beyne eydîhim ve mâ halfehüm, ve lâ yühîtûne bi şey'in min ilmihî illâ bimâ şâ', vesia kürsiyyühüs semâvâti vel ard, ve lâ yeûdühû hifzuhümâ, ve hüvel aliyyül azîm.

Anlamı

Rahman ve Rahîm olan Allah'ın adıyla.

Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur. O daima diridir (hayydır), bütün varlığın idaresini yürüten (kayyum)dir. Onu ne uyuklama tutar ne de uyku. Göklerde ve yerde ne varsa hepsi onundur. İzni olmadan huzurunda şefaat edecek olan kimdir? O, kullarının önlerinde ve arkalarında ne varsa hepsini bilir. Onlar ise onun dilediği kadarından başka ilminden hiçbir şey kavrayamazlar. Onun sonsuz kudreti, gökleri ve yeri kaplar. Onları görüp gözetmek ona ağır gelmez. Gerçekten yüce ve büyük olan yalnızca odur.

69 bk. Buhârî, Vekâle, 10.

NOT EDELİM

Allah (c.c.)

Kâinatı yaratan ve idare eden en yüce varlık. Varlığı zorunlu olan ve bütün övgülere layık bulunan Allah'ın (c.c.) özel ve en kapsamlı adı.

el-Hayy

"Varlığı devamlı olan, hayat sahibi, ölmeyen diri, her şeyin varlığı onun varlığına bağlı olan." demektir. Allah'ın (c. c.) esmâ-i hüsnâsından biri.

el-Kayyum

"Varlığı kendinden, kendi kendine yeterli, yarattıklarına hâkim ve onları koruyup gözeten" demektir. Allah'ın (c. c.) esmâ-i hüsnâsından biri.

el-Aliyy

"İzzet, şeref ve hükümranlık bakımından en yüce, aşkın olan." demektir. Allah'ın (c. c.) esmâ-i hüsnâsından biri.

el-Azîm

"Zatının ve sıfatlarının mahiyeti anlaşılamayacak kadar ulu olan." demektir. Allah'ın (c. c.) esmâ-i hüsnâsından biri.

ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM

A. Aşağıdaki açık uçlu soruları cevaplayınız.

1. "Gerçekten biz, her şeyi bir ölçü ve dengede yarattık." (Kamer suresi, 49. ayet.) ayetinden ne anlıyorsunuz? Açıklayınız.

....

....

....

2. Özgürlük ve sorumluluk kavramları arasındaki ilişkiyi açıklayınız.

....

....

....

3. Tevekkül ne demektir? Örnek vererek açıklayınız.

....

....

....

4. Sünnetullah nedir? Örnekler vererek açıklayınız.

....

....

....

5. Ömür ve ecel kavramları arasındaki ilişkiyi açıklayınız.

....

....

....

B. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları cevaplayınız.

1. Özgürlük, zorlama olmadan insanın kendi iradesine dayanarak karar vermesi ve buna göre davranmasıdır. Sorumluluk ise verdiği kararlardan sonra ortaya çıkan durumların sonuçlarını üstlenmesidir. İnsan aklı ve iradesi sebebiyle tercihlerinde özgürdür ve bu tercihler sonucu ortaya çıkan durumlardan da sorumludur.

Yukarıda verilen bilgiye göre aşağıdakilerden hangisi <u>yanlıştır</u>?

A) Sorumluluk, ceza ya da ödül gerektirir.
B) İnsan, akıllı ve irade sahibi bir varlıktır.
C) İnsan, kötü davranışları kendi özgür iradesiyle yapmaz.
D) İnsan, tercih ettiği davranışlardan sorumludur.

2. Derslerine çok iyi çalışan ve sınavlarda oldukça başarılı olan Halil İbrahim, “Fen Lisesi’ne gidebilecek misin?” diye soranlara “Allah’ın (c.c.) izniyle” diye cevap veriyordu.

Halil İbrahim’in bu tavrı aşağıdaki kavramlardan hangisi ile açıklanabilir?

A) Tefekkür
B) Tevekkül
C) Teessür
D) Teşekkür

3. “Sizden herhangi birinizin sırtına bir bağ odun yüklenip satması, dilenmesinden hayırlıdır.” (Müslim, Zekat, 110.)

Hz. Peygamberin yukarıdaki sözünde bize anlatmak istediği ana konu nedir?

A) Zengin olmak için kazanmak.
B) Kumar türü oyunları oynayarak kazanmak.
C) Dilencilik yaparak kazanmak.
D) Emek sarf ederek helal rızık kazanmak.

4. I- Akıl insanı diğer canlılardan farklı kılar.
II- Özgürce seçimlerinden dolayı insan sorumlu olmaz.
III- Yaptıklarından dünyada ve ahirette sorumludur.

İnsan ile ilgili olarak yukarıdakilerden hangileri doğrudur?

A) Yalnız I **B)** I ve II **C)** I ve III **D)** Yalnız III

5. Mekkeli müşriklerin baskılarının arttığı bir dönemde, Medineli bir heyetle Mekke’de görüşmenin tehlikeli olacağını düşünen Hz. Peygamber, Mekke’nin dışında Akabe denilen bir vadide bir araya gelmiştir. Hicret yoluna çıkarken Allah’a (c.c.) tevekkül ederek gerekli tedbirleri almayı ihmal etmemiştir. Medine’yi kuşatmaya gelen müşriklere karşı şehri korumak için hendekler kazdırarak önlem almıştır.

Aşağıdakilerden hangisi yukarıdaki metnin vermek istediği temel düşünceyi ifade eder?

A) Hz. Peygamberin hayatında hicretin önemi büyüktür.
B) Hz. Peygamber Medineli bir heyetle görüşmüştür.
C) Hz. Peygamber müşriklerle mücadele etmiştir.
D) Hz. Peygamber yaptığı işlerde tedbirli davranmıştır.

6. İrade bir şeyi yapıp yapmamaya karar verme gücüdür. İnsan iradesi sınırlı iken Yüce Allah'ın iradesi sonsuz ve sınırsızdır. Onun isteyip de yapamayacağı hiçbir şey yoktur ve tüm iradelerin üstündedir.

Verilen metne göre Allah'ın (c.c.) sonsuz ve sınırsız olan iradesini ifade eden kavram aşağıdakilerden hangisidir?

A) Cüzî irade **B)** Tevekkül **C)** Küllî irade **D)** Rezzak

7.

Madde ve enerjinin oluşumu, yapısı, hareketi, değişimi ve maddeler arası ilişkilerle ilgili yasalardır. Allah'ın (c.c.) koyduğu bu yasalar evrenseldir.	?
Canlıların doğması, gelişmesi ve üremesi gibi olaylar bu yasalar kapsamında değerlendirilir. Yüce Allah (c.c.) bitki, hayvan ve insanların yapı ve işlevlerini bu yasalara bağlı kılmıştır.	?

Soru işaretiyle gösterilen bölümlere sırasıyla aşağıdakilerden hangileri getirilmelidir?

A) Biyolojik yasalar – Toplumsal yasalar
B) Fiziksel yasalar – Biyolojik yasalar
C) Fiziksel yasalar - Toplumsal yasalar
D) Toplumsal yasalar – Biyolojik yasalar

8. Allah'ın (c.c.) canlılar için yarattığı bütün nimetlere verilen addır. Yediklerimiz, içtiklerimiz, giydiklerimiz, bilgi, hikmet, teneffüs ettiğimiz hava yani kısaca maddi ve manevi bütün ihtiyaçlar bu kapsamda değerlendirilir.

Tanımı verilen kavram aşağıdakilerden hangisidir?

A) Rızık **B)** İrade **C)** Ömür **D)** Kaza

C. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri verilen kelimelerden uygun olanıyla doldurunuz.

(ecel, sünnetullah, ömür, rızık, Ayet el-Kürsi)

1. Allah'ın (c.c.) tabiatı yaratıp devam ettirmek ve toplum hayatını düzenlemek üzere koyduğu kanunlara ....denir.

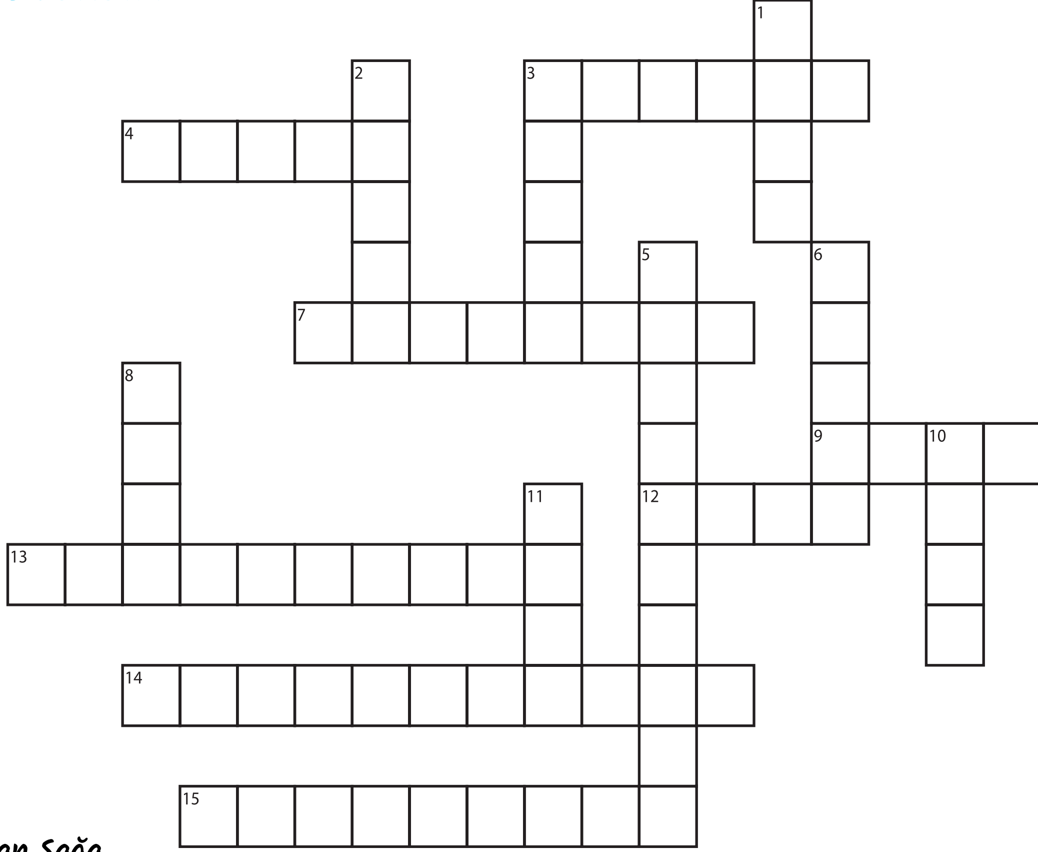
2. Hayat, yaşama, yaşayış anlamlarına gelir. İnsanın doğumundan ölümüne kadar geçen zamana ....denir.

3. İnsan ve diğer canlıların beslenip yaşayabilmeleri için yedikleri, içtikleri ve faydalandıkları her şeye ....denir.

4. Bakara suresinin 255. ayetidir. Yüce Allah'ın eşsiz sıfatlarının ve gücünün anlatıldığı ayete ………………………………...denir.

BULALIM

Aşağıdaki soruları cevaplayarak bulmacayı çözünüz.

Soldan Sağa

3. "Yaratmış olduğu tüm canlıların hava, su başta olmak üzere tüm ihtiyaçlarını karşılayan, onların yeme, içme, mal mülk edinmelerini sağlayan, akıl fikir verip vahiy göndermek suretiyle onları destekleyen, her türlü rızkı sürekli veren." anlamında Allah'ın esmâ-i hüsnâsından biri.
4. Allah'ın (c.c.) sonsuz ilmi ve kudretiyle başlangıçtan sona kadar evrende olacak olan her şeyi programlaması.
7. İnsanın, yapacağı işlerde kendisine düşen görevleri yapıp her türlü tedbiri aldıktan, yeterli ve gerekli çalışmaları en güzel biçimde yerine getirdikten sonra sonucu Allah'tan (c.c.) beklemesi.
9. Bir işin yapılması için harcanan beden ve kafa gücü.
12. İnanma, tasdik etme.
13. Kişinin kendi davranışlarını veya kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesi, mesuliyet.
14. Allah'ın (c.c.) evren ve evrenin içindeki canlı cansız tüm varlıklar ile ilgili koyduğu kurallar, değişmez yasalar, adetullah.
15. İnsana Allah (c.c.) tarafından verilen sınırlı özgürlük, tercih etme kabiliyeti.

Yukarıdan Aşağıya

1. Allah'ın (c.c.), kulları için belirlemiş olduğu şeylerin zamanı ve yeri gelince tek tek yürürlüğe konması, uygulanıp gerçekleşmesi.

2. Seçme, tercih etme, isteme, dileme, arzu etme, meyletme, karar verme. Aklın düşünüp karar vermesi, yapılması veya yapılmaması eşit olan çeşitli davranışlardan birini beğenip tercih etmesi.

3. İnsan ve diğer canlıların beslenip yaşayabilmeleri için yedikleri, içtikleri ve faydalandıkları her şey.

5. "Allah'ın (c.c.) istediğini istediği gibi dilemesi ve seçmesi" anlamında Allah'ın (c.c.) mutlak ve sınırsız iradesi.

6. Allah'ın (c.c.) yaratmış olduğu bütün varlıklar, kainat.

8. Hayat, yaşama, yaşayış. İnsanın doğumundan ölümüne kadar geçen zaman.

10. Süre, belirlenmiş vakit. Ölüm için belirlenen ve takdir edilen zaman.

11. Düşünme, anlama ve kavrama gücü.

2. ÜNİTE

ZEKÂT VE SADAKA

Ünitemize Hazırlanalım

1. “El el ile, değirmen yel ile.” deyimiyle anlatılmak istenen nedir? Araştırarak arkadaşlarınızla paylaşınız.
2. “Bencil her yerde yalnızdır.” sözü hakkındaki düşüncelerinizi defterinize yazınız.
3. Birine yardım ederken ve birinden yardım alırken neler hissedersiniz? Arkadaşlarınızla paylaşınız.
4. Bakara Suresi 261-265. ayetlerinin meallerini defterinize yazınız.
5. Sizce çok fakir birisi başkalarına nasıl iyilik yapabilir? Görüşlerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Kavramlar : Zekât, sadaka, infak, nisap, öşür

1. İslam’ın Paylaşmaya ve Yardımlaşmaya Verdiği Önem

Sizce insan yardım almadan hayatını sürdürebilir mi? Niçin?

Yardımlaşma insan için vazgeçilmez bir ihtiyaçtır.

Yardımlaşma insan için vazgeçilmez bir ihtiyaçtır. İnsan doğumundan ölümüne kadar hayatını yardımlaşma sayesinde sürdürebilir. Toplumda herkes bir diğerine muhtaçtır. İhtiyaçlarımızı ancak başkalarının yardımıyla karşılayabiliriz. Bu konuda Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: *"Müslüman Müslümanın kardeşidir. Ona zulmetmez. Onu düşman eline bırakmaz. Her kim Müslüman kardeşinin bir ihtiyacını giderirse Allah da onun ihtiyacını giderir. Her kim bir Müslümanın bir sıkıntısını giderirse Allah da onun kıyamet sıkıntılarından bir sıkıntısını giderir. Her kim dünyada, bir Müslümanın (ayıbını) örterse Allah da kıyamet günü onun (ayıbını) örter."* [1] Doktoru, hastası; öğretmeni, öğrencisi; işvereni, işçisi; kadını, erkeği; zengini ve fakiriyle toplumda insanlar birbirlerini tamamlamaktadır. Bir insan işadamı olabilir ama fabrikasında çalışacak işçilere ihtiyacı vardır. İşçileri olmazsa işini devam ettiremez. Yöneticiler ancak çalışanların haklarını koruyup onlara değer verdikleri zaman faydalı ve verimli sonuçlar alabilirler. Kısacası toplum paylaşma ve yardımlaşma sayesinde ayakta kalabilir. Eğer toplumdaki bireyler birbirlerini ihmal eder ve yardımlaşmayı terk ederlerse insanlar arasında sevgisizlik, düşmanlık, çatışma artar. Toplumdaki birlik, beraberlik ve huzur ortamı zarar görür. Bu nedenle toplumlar için sosyal dayanışma çok önemlidir.

Kur’an-ı Kerim’de Yüce Allah, **“...İnsanları ancak bana kulluk etsinler diye yarattım.”**[2] buyurarak insanın yaratılış amacının kendisine kulluk etmek olduğunu bildirmiştir. Allah’a (c.c.) kul olmak insana bazı sorumluluklar yükler. Kişi, ancak bu sorumluluklarını yerine getirdiği takdirde iyi bir insan ve iyi bir kul olabilir. Bu sayede hem Allah’ın (c.c.) rızasını hem de kulların sevgisini kazanır. İyi bir kul olabilmek için öncelikle bütün varlıkların Allah (c.c.) tarafından yaratıldığının unutulmama-

1 Müslim, Birr, 58.
2 Zâriyât suresi, 56. ayet.

sı gerekir. İşte bu yüzden Müslüman, mahlûkata (yaratılmışlara) sevgiyle bakar. Kendisini yaratan Allah'ın (c.c.) rızasını mahlûkata sevgi göstererek kazanmaya çalışır. O'nun (c.c.) kendisine lütfettiği nimetleri ihtiyacı olan kardeşleriyle paylaşarak mutlu olur. Allah (c.c.) sevgisinden kaynaklanan bu merhamet duygusu insanlarla birlikte tüm yaratılmışları kapsar. Çünkü onları da Allah (c.c.) yaratmıştır ve onlar da Allah'ın (c.c.) kullarıdır.[3] Onlar üstlendikleri rollerle hayatımızı güzelleştirmekte ve bize faydalı olmaktadırlar. Bitki ve hayvanları korumak, Müslüman için bir kulluk görevidir. Bu konuda Yüce Allah, **"Bitkiler ve ağaçlar secde ederler. Göğü Allah yükseltti ve mîzanı (dengeyi) O koydu. Sakın dengeyi bozmayın."**[4] buyurmaktadır. Hz. Peygamber ise *"Merhametliler (var ya!) ... Rahman, işte onlara merhamet eder. Siz yeryüzündekilere merhamet edin ki gökyüzündekiler de (melekler) size merhamet etsin."*[5] buyurarak yeryüzündeki canlı cansız her türlü mahlukata merhamet gösteren Müslümanların meleklerden merhamet göreceğini vurgulamıştır.

Kızılay ihtiyaç sahiplerine yardım elini uzatan bir kurumdur.

Müslüman, yakın çevresinden başlamak üzere tüm yeryüzünden sorumludur. İnsanı ve insanın içinde yaşadığı dünyayı koruyabilmek ancak yardımlaşmayla mümkündür. İslam dini insana ve topluma faydalı olan hususlarda yardımlaşmayı emrederken zararlı ve kötü olan işler üzerinde yardımlaşmayı yasaklamıştır. Bu konuda Yüce Allah, **" ... İyilik ve takva (Allah'a karşı gelmekten sakınma) üzere yardımlaşın. Ama günah ve düşmanlık üzere yardımlaşmayın. Allah'a karşı gelmekten sakının..."**[6] buyurmaktadır. Bir başka ayette de **"...(Ey müminler!) Siz hayır işlerinde yarışın..."**[7] buyurarak Müslümanları insanlığa faydalı olacak işlerde yarışmaya çağırmaktadır.

Hepimiz bazen tek başımıza çözemeyeceğimiz sorunlarla karşılaşırız. Bunları aşmak için başkalarının yardımına ihtiyaç duyarız. Bu konuda bize yardım etmeye çalışanlar olunca sevildiğimizi ve değerli olduğumuzu hissederiz. Hz. Muhammed (s.a.v.) bu konuda; *"Kim bir Müslümanın dünya sıkıntılarından bir sıkıntısını giderirse, Allah da onun kıyamet günündeki sıkıntılarından birini giderir. Kim darda kalan bir kimsenin işini kolaylaştırırsa, Allah da dünya ve ahirette onun işlerini kolaylaştırır. Kim bir Müslümanın ayıbını örterse, Allah da dünya ve ahirette onun ayıplarını örter. Kul, kardeşinin yardımında olduğu sürece, Allah da onun yardımcısı olur."*[8] buyurmuştur.

3 bk. Bakara suresi, 74. ayet; Nûr suresi, 41. ayet; Rahmân suresi, 6-8. ayetler.
4 Rahmân suresi, 6-8. ayetler.
5 Ebû Dâvûd, Edeb, 58; Tirmizî, Birr, 16.
6 Mâide suresi, 2. ayet.
7 Bakara suresi, 148. ayet.
8 Ebû Dâvûd, Edeb, 60.

Müslüman paylaşma ve yardımlaşmaya yakın çevresinden başlamalıdır. Çünkü herkes kendi çevresindekilerle ilgilendiğinde toplumsal ilişkiler kendiliğinden sevgi ve kardeşlik üzerine kurulmuş olur. Ayrıca yakınındakilere duyarsız olanların uzaktakilerin dertleriyle ilgilenmesi çok daha zordur. Yüce Allah, **“Allah’a ibadet edin ve ona hiçbir şeyi ortak koşmayın. Anne babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara, yakın komşuya, uzak komşuya, yanınızdaki arkadaşa, yolcuya, elinizin altındakilere iyilik edin. Şüphesiz, Allah kibirlenen ve övünen kimseleri sevmez.”**[9] buyurarak bu konudaki sorumluluklara dikkat çekmektedir.

İslam, paylaşma ve yardımlaşma duygusunu güçlendirmeyi amaçlar. Bu konuda Müslümana yol gösterir. Herkese kendi durumuna göre yardım etmeyi tavsiye eder. Böylece insanı cimrilik ve bencillik tutsaklığından kurtarıp paylaşmanın verdiği mutluluğa ulaştırmak ister. Hz. Muhammed (s.a.v.) her konuda olduğu gibi yardımlaşma konusunda da en güzel örnektir. O, yardımın büyüklüğünün değil, yardımı yapanın niyetinin ve samimiyetinin önemli olduğunu öğretir.[10] Bir tebessümle de olsa yardımlaşmaya teşvik eder.[11] Hiçbir iyilikte bulunamayan bir Müslümanın, eli ve dili ile başkalarına zarar vermemesinin bile sevap olduğunu haber verir.[12]

Bilgilerimizi paylaşarak da yardımlaşabiliriz.

Paylaşma ve yardımlaşma her Müslümanda olması gereken bir özelliktir. Hz. Peygamber *“Müminler birbirlerini sevmede, birbirlerine merhamet etmede ve şefkat göstermede bir bedenin organları gibidir. Bedenin bir organı rahatsızlandığında diğer organlar da uykusuzluk ve yüksek ateşle bu acıya ortak olur.”* [13] buyurarak yardımlaşmanın önemini vurgulamaktadır. Bizler de her fırsatta birbirimizle yardımlaşarak aramızda sevgiyi güçlendirmeye ve Allah’ın (c.c.) rızasını kazanmaya çalışmalıyız.

9 Nisâ suresi, 36. ayet.
10 bk. Müslim, İmâre, 155; Buhârî, Bedü'l'vahy, 1.
11 bk. Tirmizî, Birr, 36.
12 bk. Buhârî, Zekât, 30.
13 Müslim, Birr, 66.

PAYLAŞALIM

"Sevdiğiniz şeylerden Allah yolunda harcamadıkça, gerçek iyiliğe asla erişemezsiniz. Her ne harcarsanız Allah onu hakkıyla bilir."
(Âl-i İmrân suresi, 92. ayet.)

GERÇEK İYİLİK

A — Onu çok seviyordum.
B — İhtiyacım yoktu.
C — Ara sıra kullanıyordum.
D — Çok eskimişti.
E — Modası geçmişti.

Yukarıdaki ayeti göz önünde bulundurarak yaptığınız en büyük iyiliği tespit ediniz ve bu iyiliğin hangi basamağa ulaştığını düşünerek arkadaşlarınızla paylaşınız.

DEĞERLENDİRELİM

Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

"Zalim de olsa mazlum da olsa kardeşine yardım et." Bunun üzerine birisi, "Ey Allah'ın Resulü! Eğer mazlumsa yardım ederim. Ama zalimse ona nasıl yardım edeceğim?" dedi. Hz. Peygamber buyurdu ki: "Onu zulümden uzaklaştırırsın veya onun zulmüne engel olursun. İşte bu ona yapacağın yardımdır."

(Buhârî, İkrah, 7.)

Arkadaşımızın yapacağı bir kötülüğe engel olmak da ona yardım etmektir. Niçin? Bu konuyu örnekler vererek değerlendiriniz.

2. Zekât ve Sadaka İbadeti

İslam dininde başkalarına yardım ederek yapılan ibadetlerden hangilerini biliyorsunuz?

İslam Müslümanlara birçok yardımlaşma yolu öğretmiştir. Bu yardımlaşma çeşitlerinden biri de zekâttır. **Zekât**, sözlükte temizlenme, çoğalma, bereket, gelişme gibi anlamlara gelir.[14] İslam'ın beş şartından biri olan zekât, dinen zengin sayılan Müslümanların yılda bir kez mallarının belli miktarını ihtiyaç sahiplerine vermelerine denir. Zekât, akıllı, ergenlik çağına girmiş zengin Müslümanlara Allah'ın (c.c.) bir emridir. Mutlaka yerine getirilmesi gerekir. Kur'an- Kerim'de Yüce Allah, **"Namazı dosdoğru kılın, zekâtı verin. Kendiniz için her ne iyilik işlemiş olursanız, Allah katında onu bulursunuz. Şüphesiz Allah bütün yaptıklarınızı görür."**[15] buyurmaktadır. Bir başka ayette de **"Onları, ticaret de alışveriş de Allah'ı anmaktan, namaz kılmaktan ve zekât vermekten alıkoymaz. Onlar, kalplerin ve gözlerin allak bullak olduğu bir günden korkarlar."**[16] buyurarak zekâtın önemine dikkat çekmiştir. Hz. Muhammed (s.a.v.) ise; *"İslam beş esas üzerine kurulmuştur: Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın Resulü olduğuna şahitlik etmek, namazı dosdoğru kılmak, zekât vermek, haccetmek ve Ramazan orucunu tutmak."* [17] buyurarak zekâtın İslâm'ın beş esasından biri olduğuna işaret etmiştir.

İslam, yardımlaşmayı sadece zekât ibadetiyle sınırlandırmaz. Zengin veya fakir herkesin elinden geldiğince iyilik yapmasını, ihtiyaç sahiplerine yardım etmesini ister. Bu noktada önemli kavramlardan biri de infaktır. Sözlükte harcama yapmak anlamına gelen **infak**, müslümanın Allah'ın (c.c.) rızasını kazanmak için sahip olduğu mallardan Yüce Allah'ın emrettiği harcama yapması, bağışta bulunmasıdır.[18]Kur'an-ı Kerim'de Yüce Allah; **"Ey iman edenler! Hiçbir alışverişin, hiçbir dostluğun ve hiçbir şefaatin olmadığı kıyamet günü gelmeden önce, size rızık olarak verdiklerimizden Allah yolunda harcayın (infak edin)..."**[19] buyurarak infak etmenin önemine dikkat çekmiştir. Hz. Peygamber ise; *"Her türlü malda zekâttan başka öden-*

Altında nisab miktarı 80,18 gramdır.

14 MEB, Dinî Terimler Sözlüğü, s. 498.
15 Bakara suresi, 110. ayet.
16 Nûr suresi, 37. ayet.
17 Müslim, İman, 21.
18 bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 229.
19 Bakara suresi, 254. ayet.

mesi gereken haklar da vardır."[20] diyerek Müslümanları zekât dışında da Allah (c.c.) için yardım yapmaya çağırmıştır.

Zor durumda olan insanlara yardım etmek güzel bir sadaka örneğidir.

İslam'ın Müslümanlara öğrettiği diğer bir yardımlaşma çeşidi de sadakadır. Kelime anlamı olarak **sadaka**, doğru söylemek ve verdiği sözde durmak demektir. Terim olarak, bir Müslümanın Allah'ın (c.c.) sevgisini kazanmak amacıyla yaptığı hayırlı işlerin tamamı için kullanılır.[21]

Sadaka, Allah (c.c.) rızasını kazanmak için yapılan bir fedakârlıktır. O fedakârlığı yapan kimsenin Allah'ı (c.c.) unutmadığını ve O'na verdiği kul olma sözünü tuttuğunu gösterir. Bu yönüyle sadaka Allah'a (c.c.) olan sadakatin bir işaretidir.

YAZALIM

ZEKÂT	İNFAK	SADAKA
....	....	....
....	....	....
....	....	....
....	....	....
....	....	....
....	....	....
....	....	....

Yardımlaşmayla ilgili isimleri verilen kavramların tanımlarını yazınız.

20 Tirmizî, Zekât, 27.
21 bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 415.

Zekât, sadece zenginlere ait bir sorumluluk olmasına rağmen infak ve sadaka bütün Müslümanları kapsar. Bu ibadetleri zengin-fakir, kadın-erkek, büyük-küçük tüm Müslümanların yapması gerekir. Çünkü sadaka Müslümanın Allah'a (c.c.) duyduğu sevgiden kaynaklanan bir ibadettir. Bazen yarım bir hurma bile Allah (c.c.) katında Uhud Dağı kadar büyük bir sadaka olur.[22] Birine yol tarif etmek, yaşlı birine yardım etmek, hatta hayvanlara su vermek bile sadakadır. Sadaka Müslümanın hayata bakış açısıdır. O her fırsatta Allah'a (c.c.) verdiği sözü hatırladığını göstermek için iyilik yapar. Sadaka farz bir ibadet olmasa da Kur'an ve sünnette sadaka vermeyi teşvik eden pek çok ayet ve hadis vardır. Bunlardan bazıları şunlardır:

✓ **"Sadaka veren erkeklere ve sadaka veren kadınlara ve Allah'a güzel bir ödünç verenlere, verdiklerinin karşılığı kat kat ödenir ve onlara değerli bir mükâfat vardır."**[23]

✓ **"Herhangi birinize ölüm gelip de, "Ey Rabbim! Beni yakın bir zamana kadar geciktirsen de sadaka verip iyilerden olsam!" demeden önce, size rızık olarak verdiğimiz şeylerden Allah yolunda harcayın."**[24]

✓ *"Her iyilik bir sadakadır."*[25]

✓ *"Bir adam Hz. Peygamber'e (s.a.v.), 'Ey Allah'ın Resulü, hangi sadaka en faziletlidir?' diye sordu. Hz. Peygamber, 'Sağlıklıyken ve fakirlik endişesi ve zengin olma hırsı ile hareket ederken sadaka vermendir. Sadaka vermeyi son nefesini yaşadığın ana kadar erteleme…' buyurdu."*[26]

✓ *" Kim helal kazancından bir hurma miktarı sadaka verirse -ki Allah sadece helal olanı kabul eder- Allah o sadakayı büyük bir hoşnutlukla kabul eder. Sonra onu sahibi için, sizden birinizin tayını yetiştirdiği gibi (özenle) dağ gibi olana kadar büyütür (bereketlendirir)" buyurdu.*[27]

Kimler zekât vermelidir?

Zekât ibadetinin, Kur'an-ı Kerim'de yirmi yedi ayette namazla birlikte zikredilmesi bu ibadete Allah'ın (c.c.) verdiği önemi göstermektedir. İslam dininde akıllı ve ergenlik çağına girmiş, nisab miktarından fazla mala sahip olan her zengin müslüman zekât vermekle mükelleftir.

BİLGİ KUTUSU

Temel ihtiyaçlar nelerdir?

Bir Müslümanın kendisi ve ailesinden bakmakla yükümlü olduğu kimselerin yeme, içme, barınma, giyinme, sağlık, eğitim, ulaşım gibi giderleridir. İslam'a göre bunlar temel ihtiyaçlardır. Bu nedenle temel ihtiyaçlar kapsamına giren malların zekâtı verilmez.

22 bk. Tirmizî, Zekât, 28.
23 Hadîd suresi, 18. ayet.
24 Münâfikûn suresi, 10. ayet.
25 Buhârî, Edeb, 33.
26 Buhârî, Vesâyâ, 7.
27 Buhârî, Zekât, 8.

BİLGİ KUTUSU

Bir kimsenin zekât vermekle yükümlü olabilmesi için bazı şartlar vardır. Bu şartlar şunlardır:

01 Zekât verecek kimsenin müslüman olması gerekir.

02 Malını dilediği gibi kullanma ve harcama imkanı olanlar zekat verirler.

03 Zekât verecek kimsenin akıllı ve ergenlik çağına girmiş olması gerekir. Şafii mezhebinde dinen zengin sayılan çocukların zekatlarını velileri, vasileri verirler.

04 Bir kimse temel ihtiyaçlarını karşıladıktan ve varsa borçlarını ödedikten sonra dinen belirlenen miktarda mala sahipse zengin sayılır. Bu asgari miktara nisab denir. Her malın nisab miktarı farklıdır. Zekât verilecek malın üzerinden bir yıl geçmesi gerekir.

Zekât ve fıtır sadakası verebilmek, hacca gidebilmek, kurban kesebilmek ve diğer bazı mali ibadetleri yerine getirebilmek için Allah (c.c.) ve Resulü tarafından belirlenen mali yeterlilik ve zenginlik ölçüsüne **nisab** denir.[28] Altın, gümüş, ticaret malları, para, büyük ve küçükbaş hayvanlar, toprak ürünleri, madenler ve deniz ürünlerinin zekâtı verilir. Bu malların nisab miktarları farklıdır.

Tarım ürünlerinin de zekâtının verilmesi gerekir..

Zekâtı verilmesi gereken mallar ve nisab miktarları:

✓ Altının nisab miktarı 80,18 gramdır. Ticaret malı ve paranın da 80,18 gram altının değerine ulaşması gerekir. Bunların zekâtı kırkta bir oranında verilir.

✓ Küçükbaş hayvanlarda zekât verilmesi için en az kırk hayvana sahip olmak gerekir. Küçükbaş hayvanlarda kırktan yüzyirmiye kadar bir koyun zekât verilir.

28 bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 375.

✓ Büyük baş hayvanlardan sığır ve mandada nisab (alt limit) otuzdur ve 30 sığır için iki yaşında bir buzağı zekât olarak verilir.

✓ Beş devesi olanın zekât vermesi gerekir. Beş deve için bir koyun verilir.

✓ Toprak ürünlerinden alınan zekâta **öşür** adı verilir. Toprak ürünlerinde zekât; sulama, gübreleme gibi masraflar yoksa onda bir, varsa yirmide bir oranında verilir.[29]

✓ Madenlerde ise çıkan madenin miktarına bakılmaksızın beşte biri oranında zekât verilir.

Nisab miktarına ulaşan küçükbaş hayvanların da zekâtı verilir.

ZEKÂTI KİM	NELERDEN	NE KADAR	KİMLERE VERMELİDİR
Zengin olan her Müslüman	• Altın, gümüş • Nakit Para ve menkul değerler • Ticaret malları	1/40 yani %2.5	• Yoksullar • Düşkünler • Borçlular • Yolda kalmış yolcular • Özgürlüğünü yitirmiş olanlar • Kalbi İslam'a ısındırılmak istenenler • Allah (c.c.) yolunda çalışanlar • Zekât memurları (bk. Tevbe suresi, 60. ayet.)
	• Koyun ve keçi	40'tan 120'ye kadar bir koyun, 121'den 200'e kadar iki koyun verir.	
	• Sığır ve manda	1/30 30'dan 40'a kadar bir tane 2 yaşında buzağı 41'den 59'a kadar bir tane 3 yaşına basmış buzağı verir.	
	• Deve	Her beş deve için bir koyun veya keçi	
	• Toprak ürünleri	1/10 yani %10	
	• Madenler	1/5 yani %20	

29 bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 387.

Zekât kimlere verilir?

Zekât yılda bir kez verilir. Zekât verilecek kimseler Kur'an-ı Kerim'de **"Sadakalar (zekâtlar) Allah'tan bir farz olarak ancak, yoksullara, düşkünlere, (zekât toplayan) memurlara, gönülleri (İslâm'a) ısındırılacak olanlara, (hürriyetlerini satın almaya çalışan) kölelere, borçlulara, Allah yolunda olana, yolda kalana mahsustur. Allah pek yi bilendir, hikmet sahibidir."**[30] ayetiyle açıklanmıştır.

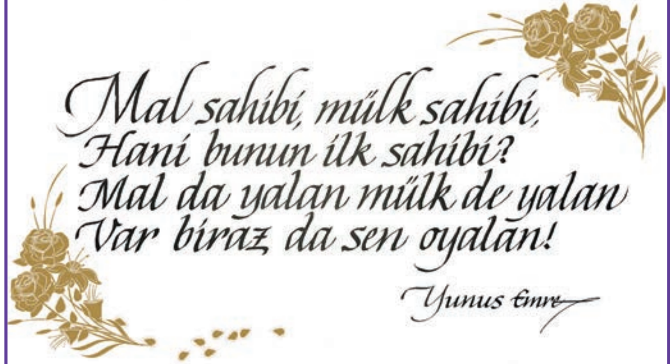
BİLGİ KUTUSU

Zekât verilecek kimseler şunlardır:

- ✓ *Yoksullar: Nisap miktarından daha az malı olan muhtaç kimselerdir. Bunlara fakir de denir.*
- ✓ *Düşkünler/Miskinler: Hiçbir malı veya geliri bulunmayan çok zor durumda olan kimselerdir.*
- ✓ *Zekât toplayan memurlar: Devlet adına zekâtı toplamakla görevli kimselerdir.*
- ✓ *Gönülleri İslam'a ısındırılacak olanlar: Müslüman olmadığı halde İslam'a ısındırılmak istenen kimselerdir.*
- ✓ *Köleler: Özgürlüğü elinden alınmış kimselerdir.*
- ✓ *Borçlular: Borçlu olup nisap miktarından daha az malı bulunan kimselerdir.*
- ✓ *Allah yolunda olanlar: İslam'ın yayılması ve öğretilmesi için çaba gösteren kimselerdir.*
- ✓ *Yolda kalanlar: Memleketinden uzakta bir nedenden dolayı parasız ve çaresiz kalan kimselerdir.*

Kur'an-ı Kerim'de zenginlerin mallarında yoksul ve muhtaç kimselerin hakkı olduğu **"Onların mallarında (yardım) isteyen ve (iffetinden dolayı isteyemeyip) mahrum olanlar için bir hak vardır."**[31] ayetiyle açıklanmıştır. İşte zekât bu hakkın, hak sahiplerine ödenmesidir. Bu nedenle zekât verilen kimseleri incitmemek için son derece hassas davranılması gerekir. Allah'ın (c.c.) hoşnutluğunu kazanma niyetiyle insanları incitmeden verilen zekât, malı artırır ve bereketlendirir.[32]

YORUMLAYALIM

Yukarıdaki dörtlükte Yunus Emre'nin dünya malına bakışını yorumlayınız.

Sadakatin İfadesi: Sadaka

Sadaka kapsamlı bir ibadettir. Herkes imkânına göre sadaka ibadetini yerine getirebilir. Zengin olanlar büyük yardımlar yapabilir. Maddi imkânı kısıtlı olanlar ise sahip oldukları ölçüsünde sadaka verebilirler. Maddi yardım yapamayanlar başka şe-

30 Tevbe suresi, 60. ayet.
31 Zâriyât suresi, 19. ayet.
32 bk. Bakara suresi, 276. ayet.

killerde insanlara yardım ederek bu ibadeti yapmış olurlar. Hastalık gibi nedenlerden ötürü başkalarına yardım edemeyenler bile kötülükten ve kötü sözden uzak durarak sadaka sevabı kazanabilirler. Müslümanın her hayırlı işi kendisi için bir sadakadır. Hz. Peygamber bir hadisinde *"Kardeşine gülümsemen senin için bir sadakadır..."*[33] buyurmuştur. Paylaşma ve yardımlaşmanın Yüce Allah'ın sevgisini kazandıracağı, sadaka vermemenin Müslümanları çeşitli tehlikelerle karşı karşıya bırakacağı bir ayette şöyle ifade edilmektedir: **"Allah yolunda harcama yapın; kendi ellerinizle kendinizi tehlikeye atmayın. İyilik edin, kuşkusuz Allah iyilik edenleri sever."**[34]

Sadaka çeşitlerinden biri de fıtır sadakasıdır. Fıtır sözlükte; yaratılış, Ramazan'ın sona ermesi ve iftar vakti orucun açılması gibi anlamlara gelmektedir. Temel ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra, nisab miktarı kadar malı bulunanlar kendileri ve bakmakla yükümlü oldukları kimseler için fıtır sadakası verirler. Bu kimselerin fıtır sadakası vermesi vaciptir. Fıtır sadakası; Yüce Allah'ın bize bahşettiği varlığımızın bir şükrü, Ramazan ayında oruçluyken istemeden yaptığımız kusurlu davranışlarımızın bir özrüdür. Ülkemizde daha çok fitre olarak bilinir. Fıtır sadakasının bayram namazı vaktine kadar verilmesi gerekir. Böylece bu sadaka sayesinde ihtiyaç sahipleri de bayram coşkusuna ortak edilmiş olur.

Gülümsemek sadakadır.

Fıtır sadakası olarak verilecek sadakanın miktarı, veren kişinin bir günlük yemek masrafı kadardır. Bu sadaka zekât verilebilecek durumda olanlara verilir. Fitre verirken akrabaları, yakın komşuları, ihtiyacı olduğunu bildiğimiz kimseleri öncelememiz doğru olur. Fitre miktarının alt sınırı her yıl Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından ilan edilir.

Bu ibadetleri yaparken kimseyi incitmemek gerektiği unutulmamalıdır. Çünkü Yüce Allah ancak başa kakmadan yapılan yardımları kabul edeceğini Kur'an-ı Kerim'de şöyle haber vermektedir: **"Mallarını Allah yolunda harcayan, sonra da harcadıklarının peşinden (bunları) başa kakmayan ve gönül incitmeyenlerin, Rableri katında mükâfatları vardır. Onlar için korku yoktur. Onlar üzülmeyeceklerdir de."**[35]

ARAŞTIRALIM

Bu seneki fıtır sadakası (fitre) miktarını Diyanet İşleri Başkanlığının http://diyanet.gov.tr internet sitesinden araştırınız.

33 Tirmizî, Birr, 36.
34 Bakara suresi, 195. ayet.
35 Bakara suresi, 262. ayet.

3. Zekât ve Sadakanın Bireysel ve Toplumsal Faydaları

İslam dininde sizce yardımlaşmaya niçin büyük önem verilmiş olabilir?

Zekât ve sadaka ibadetleri İslam dininde çok önemlidir. Bu ibadetlerin bireysel ve toplumsal olarak pek çok faydası vardır. Bu özverili davranışlar sayesinde Müslüman bencillik ve cimrilik gibi kötü huylardan kurtulmuş, temizlenmiş olur. Hz. Peygamberin *"Hiçbiriniz kendisi için istediğini kardeşi için de istemedikçe hakkıyla iman etmiş sayılmaz."*[36] hadisinde belirtilen gerçek imanın tadına varır. Ayrıca sahip olduklarının şükrünü yerine getirerek Yüce Allah'ın sevgisini kazanır. Bu mallarda hakkı olan ihtiyaç sahiplerinin haklarını ödediği için malı temizlenerek bereketlenir. Çevresindekilere faydası dokunduğundan herkes tarafından sevilir. Bir ayette, **"Allah'a ve Resûlü'ne iman edin. Sizi, üzerinde tasarrufa yetkili kıldığı şeylerden harcayın. Sizden iman edip de (Allah rızası için) harcayan kimselere büyük mükâfat vardır."**[37] buyrularak Allah (c.c.) yolunda harcayanların ahirette bunun karşılığını görecekleri haber verilmektedir.

Yüce Allah zekât ibadetiyle zenginlere, toplumda bulunan ihtiyaç sahiplerini düşünmeyi ve kollamayı öğretir. Bu sayede yoksullar hem kendilerini yalnız hissetmezler hem de yardım yapanlara karşı sevgi ve saygı duyarlar. Bu yardımseverlik duygusu birlik ve beraberliği sağlayarak toplumu güçlendirir. Böylece zekât, fakirlik ve sosyal adaletsizliğin doğuracağı toplumsal sorunların önüne geçilmesine yardımcı olur.

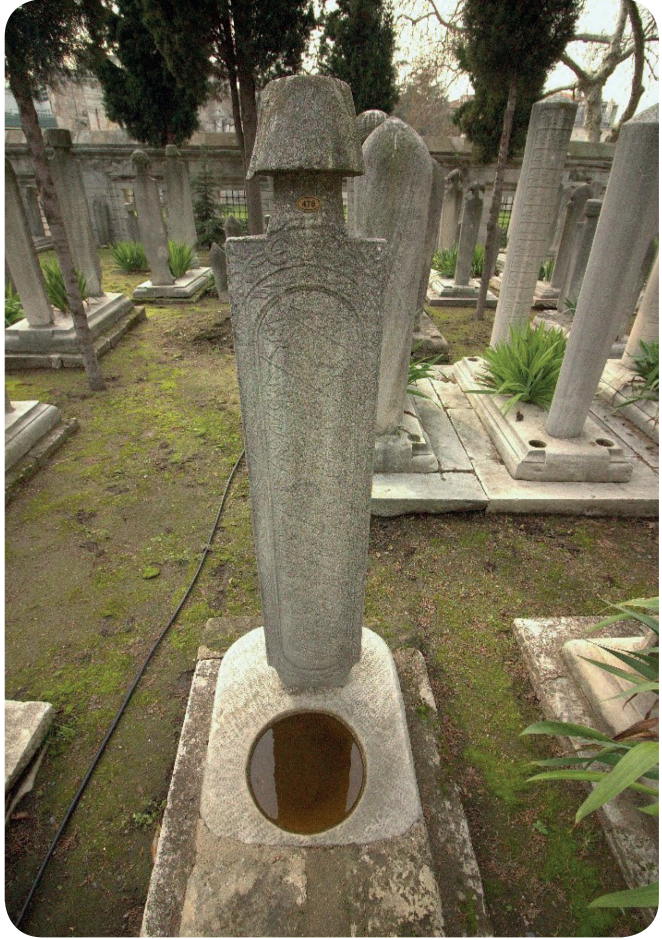

Yardımseverlik İslam dininin en önemli değerlerindendir.

36 Buhârî, Îmân, 7.
37 Hadîd suresi, 7. ayet.

Hz. Peygamber herkesin elinden geldiğince başkasına yardım etmesi gerektiğini bizlere öğütlemektedir.[38] Bir hurmayla bile olsa gücümüz yettiğince yardımlaşma gayreti içinde olmamız gerektiğini bizlere öğretmektedir. Allah (c.c.) Müslümanlardan zengini-fakiri, zayıfı-güçlüsüyle birbirine sevgi ve merhametle kenetlenen bir toplumu inşa etmelerini istemektedir. Zekât, infak ve sadaka; dostluk ve kardeşlik değerleri üzerine kurulacak toplumun temel değerlerindendir.

İnfak Müslümanlarda Allah (c.c.) için fedakarlık yapma bilinci kazandırır. Bu bilinç Müslümanlar tarafından paylaşılan ortak bir değer olur. Toplumsal kurumlarımızı, adet ve geleneklerimizi de etkileyerek infak kültürünün oluşmasını sağlar. Bayramlarda, düğünlerde, sünnet merasimlerinde çocuklara harçlık vermek, Ramazanda iftarlarda yemek ikram etmek, arkadaşlarımıza bir şeyler ısmarlamak gibi davranışlar günlük hayatımızda kendini gösteren infak kültürünün bazı yansımalarıdır.

Hayvanların susuzluklarını gidermeleri için mezarların bir parçası olarak yapılan suluklar küçük ama anlamlı bir sadaka-i cariye örneğidir.

Sadaka-i cariye; insanın ölümünden sonra da sevabı devam eden sadakadır. Etkisi devam eden kalıcı hayır işleri öldükten sonra da bu hayırları yapan kimselere sevap kazandırırlar. Hz. Peygamber *"İnsan ölünce üç şey dışında ameli kesilir: Sadaka-i cariye (faydası kesintisiz sürüp giden sadaka), kendisinden faydalanılan ilim ve kendisine dua eden hayırlı evlat."*[39] buyurmuştur. Müslümanlar hayır işlerine koşarak hadis-i şerifin haber verdiği müjdeye kavuşmak isterler. Bugün çevremizde bulunan pek çok okul (belki içinde eğitim gördüğümüz okul da dâhil olmak üzere) hastane, cami gibi çeşitli yardım kurumları hep infak kültürü sayesinde inşa edilmişlerdir. Bu gibi kurumların inşasına güç yetiremeyenler, çeşme, yol gibi hayırlı eserler yapmaya çalışırlar. İnsanlara faydalı bilimsel keşifler ve icatlar yapmak da sadaka-i cariyedir. Bunları yapamayanlar ağaç dikmek ve yabani ağaçları aşılamak gibi hayırlar yaparak sadaka-i cariye bırakmaya gayret ederler.

38 bk. Müslim, Zekât, 68.
39 Müslim, Vasiyyet, 14.

Yaşadığı topluma değer katıp geliştirmek için Yüce Allah'ın sevgisini kazanmaya çalışmak Hz. Peygamber tarafından övülmüştür.[40] Karşılaştıkları dayanılmaz sıkıntılardan ötürü ülkemize sığınan göçmenlere halkımızın gösterdiği merhamet ve yardımseverlik de infak kültürünün bir yansımasıdır.

BİLGİ KUTUSU

Vakıf:

İslam'a göre helal kabul edilen mallardan faydalanma hakkını Allah'ın (c.c.) rızasını umarak toplumun kullanımına veren hayır kurumudur.

Kur'an-ı Kerim'de vakıfla ilgili ayet şudur: "En çok sevdiğiniz şeyleri Allah yolunda harcamadıkça hayra tam olarak erişemezsiniz." (Âl-i İmran suresi, 92. ayet.)

Hz. Peygamber, vakıf yapma konusunda Müslümanlara öncü olmuş ve Medine'deki yedi parça arazisini Müslümanlara vakıf olarak bağışlamıştır.

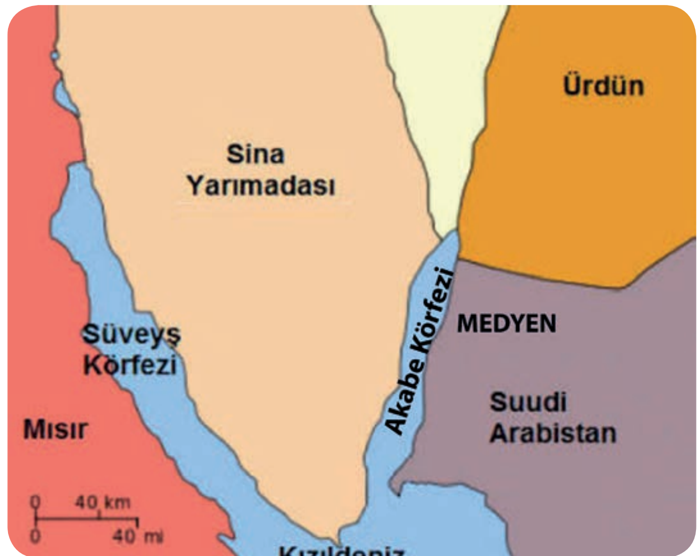
(MEB, Dinî Terimler Sözlüğü, 473.)

Bugün çevremizde bulunan birçok cami, hastane, okul gibi hayır kurumları sadece Yüce Allah'ın rızasını kazanmak amacıyla inşa edilmişlerdir.

4. Bir Peygamber Tanıyorum: Hz. Şuayb (a.s.)

Ölçüde ve tartıda adaletli olmak ifadesinden ne anlıyorsunuz?

Allah (c.c.) ilk insan topluluğundan başlayarak son peygamber Hz. Muhammed'e (s.a.v.) kadar her topluma bir peygamber göndermiştir. Bu durum Kur'an-ı Kerim'de **" Andolsun ki biz her ümmete, 'Allah'a kulluk edin, sahte tanrılardan uzak durun' diyen bir elçi gönderdik..."**[41] ayetiyle vurgulanmıştır. Allah'ın (c.c.) gönderdiği bu peygamberlere inanmak iman esaslarındandır. Kur'an-ı Kerim'de peygamberler, tebliğ mücadeleleriyle bizlere tanıtılır. Hz. Şuayb da (a.s.) bize kendi döneminde ortaya koyduğu tebliğ mücadelesiyle tanıtılmaktadır.

Medyen Kuzeybatı Arabistan ve Akabe Körfezi'nin doğu kıyılarında bulunan bir bölgedir.

40 bk. Buhârî, Edeb, 27; İbn Mâce, Mesâcid, 1.
41 Nahl suresi, 36. ayet.

"Medyen halkına da kardeşleri Şu'ayb'ı peygamber gönderdik..."[42] ayetinde ifade edildiği gibi Hz. Şuayb (a.s.), Medyen halkına gönderilmiş bir peygamberdi. Medyen, ticaret yolları üzerinde kurulmuş önemli bir şehirdi. Bu nedenle Medyenlilerin ekonomik faaliyetleri de büyük ölçüde ticarete dayanıyordu. Ancak onlar bir olan Allah'a (c.c.) kulluk etmeyi unuttukları gibi, ticaretlerinde de hile yaparak haksız kazanç elde etmeyi meşru görüyorlardı. Hz. Şuayb (a.s.) bu yüzden öncelikle **"Ey kavmim ölçüyü ve tartıyı adaletle tam yapın. İnsanların eşyalarını (mallarını ve haklarını) eksiltmeyin. Yeryüzünde bozgunculuk yaparak karışıklık çıkarmayın. Eğer inanan kimselerseniz Allah'ın bıraktığı helâl kazanç sizin için daha hayırlıdır. Ben sizin başınızda bir bekçi değilim."**[43] diyerek halkını uyardı. Onun bu çağrısı karşısında Medyenliler şaşırdılar ve **"... Ey Şuayb! Atalarımızın taptığı şeylerden yahut mallarımız hususunda dilediğimizi yapmaktan vazgeçmemizi sana namazın mı emrediyor? Oysa sen uyumlu ve akıllı birisin!" dediler."**[44] Hz. Şuayb (a.s.) halkının bu tepkisine karşılık olarak **"...Ey kavmim! Söyleyin bakayım, ya ben Rabbimden gelen açık bir delil üzere isem ve katından bana güzel bir rızık vermişse!... Ben size yasakladığımı kendim yapmak istemiyorum. Ben sadece gücüm yettiğince (sizi) düzeltmek istiyorum. Başarım ancak Allah'ın yardımı iledir. Ben sadece ona tevekkül ettim ve sadece ona yöneliyorum."**[45] diye cevap verdi.

Medyen, ticaret yolları üzerinde kurulmuş önemli bir şehirdi.

Hz. Şuayb (a.s.) gelen tepkilere aldırmadan insanları Allah'a (c.c.) inanmaya davet etti. Onları alışverişlerinde dürüst olmaya çağırdı. Medyenliler menfaatlerine zarar vereceğini düşündükleri için Hz. Şuayb'ın (a.s.) bu davetini kabul etmeye bir türlü yanaşmadılar. Hatta başkalarının da inanmaması için çaba sarf ettiler. Bu propaganda faaliyetlerini insanların gelip geçtiği yollar üzerinde yoğunlaştırdılar. Hz. Şuayb (a.s.) **"Tehdit ederek, inananları Allah yolundan alıkoyarak ve o yolu eğip bükmek isteyerek öyle her yolun başında oturmayın..."**[46] diyerek onları yaptık-

42 Hûd suresi, 84. ayet.
43 Hûd suresi, 85-86. ayetler.
44 Hûd suresi, 87. ayet.
45 Hûd suresi, 88. ayet.
46 Â'râf suresi, 86. ayet.

ları yanlıştan dönmeleri için uyardı. Medyenliler bu uyarılar karşısında tepkilerini daha da sertleştirdiler ve **"... Ey Şuayb! Söylediklerinin çoğunu anlamıyoruz, ayrıca aramızda seni zayıf görüyoruz! Eğer kabilen olmasaydı, seni mutlaka taşlayarak öldürürdük. Bizim karşımızda sen güçlü biri değilsin" dediler."**[47]

Medyenlilerin küçümsemelerine, dışlamalarına ve tehditlerine rağmen Hz. Şuayb (a.s.) tebliğinden vazgeçmedi. Onları bir olan Allah'a (c.c.) kulluk etmeye, ölçü ve tartıda yaptıkları hilelerden vazgeçip ticaretlerinde adil olmaya çağırdı. **"Ey Kavmim! Bana karşı olan düşmanlığınız, Nûh kavminin veya Hûd kavminin, yahut Salih kavminin başına gelenin benzeri gibi bir felaketi sakın sizin de başınıza getirmesin. (Ve unutmayın ki) Lût kavmi sizden uzak değildir. Rabbinizden bağışlanma dileyin, sonra ona tövbe edin. Şüphesiz Rabbim çok merhametlidir, çok sevendir."**[48] ifadeleriyle Medyenlileri bu inatlarından vazgeçirmeye çalıştı. Hatalarından dönmedikleri takdirde daha önce Allah'a (c.c.) isyan eden başka kavimler gibi cezalandırılacaklarını söyledi. Ancak Medyen halkı inat ederek Allah'a (c.c.) kulluktan yüz çevirdiler. Bu yüzden Allah (c.c.) onları cezalandırdı. Hz. Şuayb (a.s.) ve ona inananlar Yüce Allah'ın yardımıyla kurtuldular. Yüce Allah bu durumu **"(Azap) emrimiz gelince, Şu'ayb'ı ve onunla birlikte iman edenleri, katımızdan bir rahmetle kurtardık. Zulmedenleri ise o korkunç (uğultulu) ses yakaladı da yurtlarında dizüstü çöke kaldılar. Sanki orada hiç yaşamamışlardı."**[49] ayetleriyle bize haber vermektedir.

İslam dininde her konuda olduğu gibi ticarette de doğruluktan ayrılmamaya büyük önem verilmiştir. Bu konuda Yüce Allah **"... Ölçüyü ve tartıyı adaletle tam yapın..."**[50] buyurarak ticaret hayatında dürüst olmanın önemine dikkat çekmiştir. Ölçü ve tartıda hile yapanlar ise Kur'an-ı Kerim'de şöyle uyarılmaktadır: **"Ölçüde ve tartıda hile yapanların vay haline! Onlar insanlardan (bir şey) ölçüp aldıkları zaman, tam ölçerler. Fakat kendileri onlara bir şey ölçüp yahut tartıp verdikleri zaman eksik ölçüp tartarlar. Onlar, büyük bir gün; insanların, âlemlerin Rabbinin huzurunda duracakları gün için diriltileceklerini sanmıyorlar mı?"**[51] Bu ayetler ölçü ve tartıda dürüst davranmanın önemini ortaya koymaktadır. Hz Şuayb'ın (a.s.) verdiği mücadele Müslümanlar için de önemli dersler içermektedir. Bir Müslüman Medyenlilerin yaptığı gibi ölçü ve tartıda hile yapmamalıdır. İnancına yaraşır biçimde ticari hayatta dürüst olmayı kendisine ilke edinmelidir.

TARTIŞALIM

Hz. Şuayb (a.s.) davetinde ölçü ve tartıda dürüstlüğe büyük önem vermiştir.
Toplum hayatında ölçü ve tartıda dürüstlük niçin çok önemlidir? Tartışınız.

---

47 Hûd suresi, 91. ayet.
48 Hûd suresi, 89-90. ayetler.
49 Hûd suresi, 94. ayet.
50 Hûd suresi, 85. ayet.
51 Mutaffifîn suresi, 1-6. ayetler.

5. Bir Sure Tanıyorum: Maûn Suresi ve Anlamı

“ Dini yalanlamak” ifadesinden ne anlıyorsunuz?

Bu sure; Mekke döneminde inmiştir. 7 âyettir. Maûn, yardım ve zekât demektir. Kur'an-ı Kerim'in yüz yedinci suresidir. Tekâsür suresinden sonra Kâfirûn suresinden önce Mekke’de inmiştir. Surede, biri Allah’ın (c.c.) nimetlerini ve hesap gününü inkâr eden nankör, diğeri amellerini gösteriş için yapan riyakâr olmak üzere iki tip insan tasvir edilmektedir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اَرَاَيْتَ الَّذ۪ي يُكَذِّبُ بِالدّ۪ينِۜ ١ فَذٰلِكَ الَّذ۪ي يَدُعُّ
الْيَت۪يمَۙ ٢ وَلَا يَحُضُّ عَلٰى طَعَامِ الْمِسْك۪ينِۜ ٣ فَوَيْلٌ
لِلْمُصَلّ۪ينَۙ ٤ اَلَّذ۪ينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَۙ ٥ اَلَّذ۪ينَ
هُمْ يُرَٓاؤُ۫نَۙ ٦ وَيَمْنَعُونَ الْمَاعُونَ ٧

Okunuşu	Anlamı
Bismillâhirrahmânirrahîm.	Rahman ve Rahim olan Allah’ın adıyla.
1. Eraeytellezî yükezzibu bid-dîn. 2. Fezâlikellezî yedu’ul yetîm. 3. Velâ yehuddu alâ taâmil miskîn. 4. Feveylün lilmusallîn. 5. Ellezîne hüm an salâtihim sâhûn. 6. Ellezîne hüm yürâûne 7. Ve yemneûnel mâûn.	1. Gördün mü, o hesap ve ceza gününü yalanlayanı! 2-3. İşte o, yetimi itip kakan, yoksula yedirmeyi özendirmeyen kimsedir. 4. Yazıklar olsun o namaz kılanlara ki, 5. Onlar namazlarını ciddiye almazlar. 6. Onlar (namazlarıyla) gösteriş yaparlar. 7. Ufacık bir yardıma bile engel olurlar.

Maûn suresinde verilen bazı mesajlar

Kur'an-ı Kerim'de yetim ve yoksulların haklarının korunmasıyla ilgili pek çok ayet bulunmaktadır. Maûn suresinde de bu konu işlenmiştir. Bu surede yetimlere ve yoksullara kötü davranan, onlara sevgi ve şefkat göstermeyen kimselerin ahiret gününe gerçek anlamda inanmadıkları ifade edilmiştir. Ayrıca bu surede kendisinden başkasını düşünmeyen kimseler kötülenirken samimi Müslümanlar da yardımlaşmaya özendirilmektedir.

Maûn suresinde namaz kılmalarına rağmen yardımlaşma bilincine sahip olamayan bu bencil kimselerin; kıldıkları namazlarının özünden uzak oldukları, ibadetlerini gösteriş olsun diye yaptıkları ve hayra engel oldukları haber verilmektedir. Bir kimse ibadetlerini sadece Allah'ın (c.c.) rızasını kazanmak için yapmalıdır. Şayet bir kimse insanlara gösteriş olsun diye bu ibadetleri yaparsa riya yapmış olur. Oysa Allah (c.c.) riyayı sevmez. Riya maksadıyla yapılan ibadetleri de kabul etmez. İşte Maûn suresinde namazı gösteriş için kılanların bu ibadetin sorumluluğundan habersiz oldukları bize haber verilmekte ve takındıkları tutum kınanmaktadır.

Bu surede Allah'a (c.c.) gönülden ibadet edenlerin yardımsever kimseler olduğu da anlaşılmaktadır. Samimiyetle inanan ve ahirette hesap verme sorumluluğunu hisseden her Müslüman hem Allah'a (c.c.) hem de yaratılmışlara karşı sorumluluk duygusu taşır. Kendisi birçok iyilik yaptığı gibi başkalarının da iyilik yapmasına ön ayak olur. Yardımlaşma ve dayanışmanın önünü tıkamaz. Aksine yardımseverliğin gelişip yaygınlaşmasına, toplumsal ve kurumsal bir yapı kazanmasına katkıda bulunur.

Maûn suresi bu mesajları ile Müslümanları yardımlaşmaya teşvik etmekte, ibadetleri yaparken samimi olmaya ve gösterişten uzak durmaya çağırmaktadır.

YAZALIM

Maûn suresinde verilen mesajları yazınız..

1. *Yetim ve yoksullara kötü davranılmamalıdır.*
2. ....
3. ....
4. ....
5. ....

ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM

A. Aşağıdaki açık uçlu soruları cevaplayınız.

1. İslam dininin paylaşma ve yardımlaşmaya verdiği önemi açıklayınız.

....
....
....

2. Zekât ve sadaka arasında ne fark vardır? Açıklayınız.

....
....
....

3. İnfak kültürünün toplumumuzdaki yansımalarına örnekler veriniz.

....
....
....

4. Hz. Şuayb'ın (a.s.) Medyen toplumuna tebliği hangi hususları içermektedir? Açıklayınız.

....
....
....

5. Maûn suresinde hangi mesajlar verilmektedir? Yazınız.

....
....
....

B. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları cevaplayınız.

1. - Allah'ın (c.c.) bize verdiği nimetlere karşılık bir şükür ifadesidir.
- Fakirlik ve sosyal adaletsizliğin çözüm yollarından biridir.
- Zenginlerle fakirler arasındaki kıskançlık, kin ve düşmanlık duygularını giderir.

Yukarıda bahsedilen ibadet hangisidir?

A) Hac
B) Zekât
C) Oruç
D) Namaz

2. Aşağıdakilerden hangisi zekâtı verilen mallardan biri değildir?

A) Kazanılan para
B) Toprak ürünleri
C) Oturulan ev
D) Altın ve gümüş

3. I. Zekât kelimesi temizlenme, çoğalma, bereket, gelişme anlamlarına gelir.
II. Toprak ürünlerinden zekât verilmez.
III. Zekât verirken yakın çevreden başlamalıyız.
IV. Zekât verecek kişi bedence sağlıklı olmalıdır.

Yukarıda zekât ile ilgili verilen bilgilerden hangisi veya hangileri doğrudur?

A) I-III **B)** Sadece II **C)** Yalnız IV **D)** II ve IV

4. I. Ramazan ayında bayram namazından önce verilmesi gerekir.
II. Halk arasında bu sadaka türüne “fitre” de denir.
III. Nisab miktarı malı olan her Müslümanın fitre vermesi gerekir.
IV. Sahip olduğumuz malların kırkta biri oranında verilir.

Yukarıda fıtır sadakası hakkında verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?

A) I-II **B)** II-III **C)** Yalnız IV **D)** Yalnız III

5. “Sadaka-i cariye; insanın ölümünden sonra da sevabı devam eden sadakadır.”

Buna göre aşağıdakilerden hangisi sadaka-i cariye örneği olarak gösterilemez?

A) Hayırlı evlat **B)** Faydalı ilim **C)** Tebessüm etmek **D)** Hastane yaptırmak

6. I. Ahmet’in adres soran birine yardım etmesi
II. Talha’nın sınıfa girdiğinde güler yüzle selam vermesi
III. Cem’in yaşlı bir teyzenin poşetlerini taşıması

Yukarıdaki davranışlar hangi ibadet kapsamında değerlendirilir?

A) Zekât
B) Sadaka
C) Sadaka-i cariye
D) Fıtır sadakası

7. "Zekât veren insanlar hem Allah'a (c.c.) hem de toplumda zor durumda bulunan insanlara karşı görevlerini yapmış olurlar. Zekât ekonomik yönden durumları iyi olan insanların Allah rızası için yoksul, düşkün ve borçlu insanlara yardım etmelerine aracılık eder."

Buna göre, aşağıdakilerden hangisi zekâtın toplumsal işlevlerinden biri <u>değildir?</u>

A) Toplumda açlık ve fakirliği azaltması
B) Toplumda dayanışmayı güçlendirmesi
C) Sevgi ve saygının gelişmesini sağlaması
D) Toplumsal farklılıkları koruması

8. Allah'ın (c.c) rızasını kazanmak için yapılan her türlü iyiliğe ne denir?

A) Zekât **B**) Sadaka **C)** Fitre **D)** Bağış

9. Aşağıdakilerden hangisi Mâûn suresinin mesajlarından biri <u>değildir</u>?

A) Oruç bizi iyiliğe yönlendirmelidir.
B) İbadetlerde gösterişten kaçınmak gerekir.
C) Yardımlaşmaya İslam dininde çok önem verilmiştir.
D) İnsanları yardımlaşmaya teşvik etmek gerekir.

C. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri verilen kelimelerle doldurunuz.

(Riyakâr, fıtır sadakası, zekât, Hz Şuayb (a.s.), zararlı şeylerde)

1. İslam dini insana ve topluma faydalı olan hususlarda yardımlaşmayı emrederken ....yardımlaşmayı yasaklamıştır.

2. Amellerini gösteriş için yapan kimselere................................denir.

3. ....Allah'a (c.c.) iman ve alışverişte dürüstlüğün önemi konusunda Müslümanlar için çok güzel bir örnektir.

4. ....bayram namazı vaktine kadar verilmelidir.

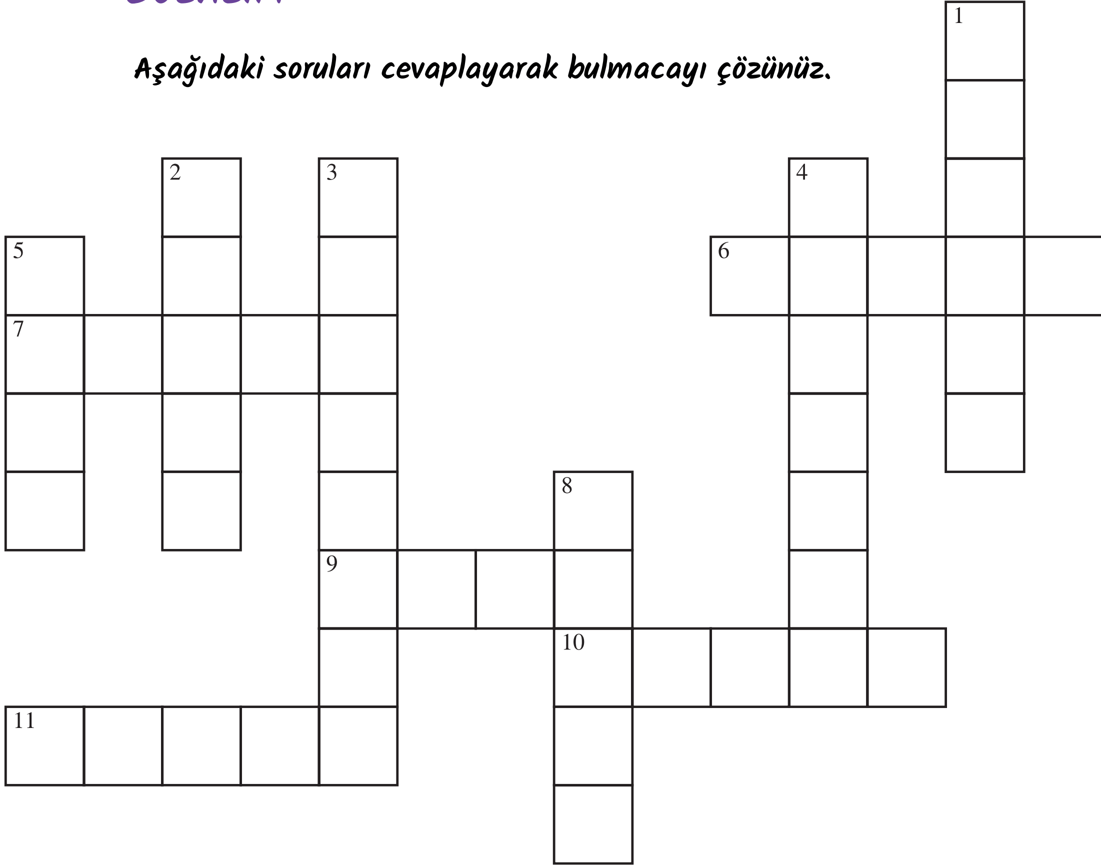
5. Dinen zengin sayılan kimselerin yılda bir kez.......................... vermesi gerekir.

D. Aşağıdaki cümleler doğruysa başına (D), yanlışsa (Y) yazınız.

1. ( ) Allah'ın rızasını kazanmak için yapılan her türlü iyiliğe zekât denir.
2. ( ) Zekâtı önce hiç tanımadığımız yoksullara vermeliyiz.
3. ( ) Sadaka-i cariye; insanın ölümünden sonra da sevabı devam eden sadakadır.
4. ( ) Allah rızasını kazanmak amacıyla sahip olduklarımızdan harcamaya infak denir.
5. ( ) İbadetlerimizde gösterişten kaçınmalıyız.

BULALIM

Aşağıdaki soruları cevaplayarak bulmacayı çözünüz.

Soldan Sağa

6. İslam dinine göre bir Müslümanın zengin kabul edilme sınırı.
7. Yüce Allah'ın verdiği her türlü nimet için minnet duyma, teşekkür etme.
9. Yardım ve zekât anlamına gelen sure adı: ....suresi.
10. Dinen zengin kabul edilen Müslümanların sağlıklı olmalarının bir şükrü olarak Ramazan ayının sonuna kadar fakirlere ödemekle yükümlü oldukları sadaka.
11. İslam dinine göre zengin sayılan Müslümanların yılda bir kez mallarının belli miktarını ihtiyaç sahiplerine vermesi.

Yukarıdan Aşağıya

1. Allah'ın (c.c.) rızasını kazanmak amacıyla yapılan her türlü yardım.
2. İslam'a göre helal kabul edilen mallardan faydalanma hakkını Allah'ın (c.c.) rızasını umarak toplumun kullanımına sunan hayır kurumu.
3. Acıma duygusu.
4. İnsanlar arasında şöhret, çıkar sağlama veya manevi bir konum elde etme amacıyla gösteriş için ibadet veya iş yapan kimse.
5. Toprak ürünlerinden alınan zekât.
8. Allah rızası için zekât da dâhil olmak üzere yapılan her türlü maddi yardım.

3. ÜNİTE

DİN VE HAYAT

Ünitemize Hazırlanalım

1. İslam dininde aklın önemiyle ilgili düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

2. Dinin birey ve toplum üzerindeki etkileri nelerdir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

3. Allah'ın (c.c.) peygamberler aracılığıyla din göndermesinin amacı sizce nedir?

4. Yûsuf suresinin mealini okuyunuz.

Kavramlar : Din, birey, toplum

1. Din, Birey ve Toplum

Toplumları bir araya getiren unsurlar nelerdir?

İnsan, varlıklar dünyasında yaşar. Bu dünyayı anlamaya ve yorumlamaya çalışır. Görünen dünyayı duyu organları vasıtasıyla ve geliştirdiği araçlarla inceler. Ancak insan aklı sadece görünen dünyayı değil, duyular ötesi âlemi de merak eder ve bu âleme ilişkin sorular sorar.

Göklerdeki mükemmel yaratılışı, dünya üzerindeki eşsiz güzelliği, evrendeki sonsuz düzeni fark eden insan sorgulamaya devam eder ve cevabını merak ettiği şu soruları sorar: Evreni kim yarattı? Bu mükemmel düzeni kim sağlıyor? İnsan niçin var edildi? Bu varlıkların sonu ne olacak? İnsanın bu ve benzeri tüm sorularına din cevap verir.[1]

BİLGİ KUTUSU

Birey:
Toplumları oluşturan ve düşünsel, duygusal, iradeyle ilgili nitelikleri toplum içinde belirlenen insanların her biri, fert, kişi.

Toplum
Aynı toprak parçası üzerinde bir arada yaşayan ve temel çıkarlarını sağlamak için işbirliği yapan insanların tümü, insan topluluğu, cemiyet.

Din, akıl sahibi bireyleri kendi özgür iradeleriyle iyiye ve doğruya yönelten ve onların mutluluğunu amaçlayan ilahî kurallar bütünüdür. Dinin ana konuları; inanç esasları, ibadetler, ahlak ilkeleri ve toplumsal ilişkilerdir.[2]

İnsanlık tarihi incelendiğinde, her dönemde ve her yerde inanan insan ve din gerçeği ile karşılaşılır. Arkeolojik kalıntılarda, tarihi kaynaklarda, ilahi kitap yazmalarında ve toplumların kültürlerinde dinî motiflerin varlığı yoğun olarak görülür.

Maddi yönüyle beslenme, giyinme, barınma, dinlenme gibi ihtiyaçları olan insanın, manevi açıdan da güvenme, bağlanma, inanma gibi ihtiyaçları vardır. İnsanın biyolojik ihtiyaçları nasıl doğuştan geliyorsa manevi ihtiyaçları da doğuştandır. Bu yönüyle insandaki inanma ihtiyacı da fıtrîdir. İnsanda her zaman yüce ve güçlü bir varlığa güvenme, ona sığınma ve ondan yardım isteme eğilimi vardır. İnsanın bu isteklerini en güzel şekilde karşılayan dindir.

İnanmak doğuştan gelen bir ihtiyaçtır.

1 bk. Bakara suresi, 116. ayet; Mü'min suresi, 64. ayet; Câsiye suresi 36. ayet; Ra'd suresi, 13, 15. ayetler; Hac suresi, 18. ayet; Yûnus suresi, 6. ayet.
2 bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 75-76.

YORUMLAYALIM

"Göklerin ve yerin yaratılışında, gece ile gündüzün birbiri ardınca gelip gidişinde selim akıl sahipleri için elbette ibretler vardır." (Âl-i İmrân suresi, 190. ayet.)

"Yeri sizin için yerleşim alanı, göğü de bir bina kılan, size şekil verip de şeklinizi güzel yapan ve sizi temiz besinlerle rızıklandıran Allah'tır. İşte Allah sizin Rabbinizdir. Âlemlerin Rabbi Allah, yücelerden yücedir." (Mü'min suresi, 64. ayet.)

Yukarıdaki ayetleri din ve hayat ilişkisi açısından yorumlayınız.

Allah (c.c.) göklerin ve yerin tek yaratıcısıdır.

İnsanın dine yönelmesinin fıtrî olduğu Kur'an-ı Kerim'de şöyle ifade edilmiştir: **"Sen yüzünü hanif olarak dine, Allah insanları hangi fıtrat üzere yaratmış ise ona çevir. Allah'ın yaratmasında bir değişme yoktur. İşte dosdoğru din budur fakat insanların çoğu bilmezler."**[3] İnsan, Yüce Allah tarafından bildirilen tevhid inancını benimsemeye yatkın olarak yaratılmıştır. Bu konu Hz. Muhammed (s.a.v.) tarafından şöyle ifade edilmiştir: *" Dünyaya gelen her insan fıtrat üzere (tek olan Allah'a inanma eğiliminde) doğar..."*[4]

Din; inanç, ibadet, ahlak ve sosyal ilişkilerde Allah'ın (c.c.) varlığı ve birliği esası üzerine kuruludur. İslam dini bunu her alanda ve hayatın her aşamasında tevhid vurgusuyla öne çıkarır. İslam'da Allah'ın (c.c.) varlığına ve birliğine inanılması istenirken O'na hiçbir şeyi ortak koşmamak ve yalnızca O'na kulluk edip ancak O'ndan yardım dilemek emredilir. Kur'an-ı Kerim'in ilk suresinde **"(Rabbimiz!) Ancak sana kulluk eder ve yalnız senden yardım dileriz."**[5] buyrulmakta ayrıca her şeyin Allah (c.c.) için olması gerektiği şu şekilde bildirilmektedir: **"De ki; namazım, ibadetlerim, yaşamım ve ölümüm ancak âlemlerin rabbi olan Allah içindir."**[6]

3 Rûm suresi, 30. ayet.
4 Buhârî, Cenâiz, 92; Müslim, Kader, 22-25.
5 Fâtiha suresi, 4. ayet.
6 En'âm suresi, 162. ayet.

YORUMLAYALIM

“İnsanlar tek bir ümmetti. Allah, müjdeciler ve uyarıcılar olarak peygamberler gönderdi ve beraberlerinde, insanların anlaşmazlığa düştükleri şeyler konusunda, aralarında hüküm vermek üzere kitapları hak olarak indirdi. Kendilerine apaçık ayetler geldikten sonra o konuda ancak; kitap verilenler, aralarındaki kıskançlık yüzünden anlaşmazlığa düştüler. Bunun üzerine Allah iman edenleri, kendi izniyle, onların hakkında ayrılığa düştükleri gerçeğe iletti. Allah, dilediğini doğru yola iletir.” *(Bakara suresi, 213. ayet.)*

Yukarıdaki ayeti dinin kaynağı açısından yorumlayınız.

Evrende kendine yer arayan birey sürekli bir anlam arayışı içindedir. Direk ve dolaylı bir şekilde kendine “Ben kimim? Niçin yaratıldım? Nereye gideceğim? Dünyanın sonu ne olacak?” gibi sorular sorar ve cevap bulmaya çalışır. Din bireyin yaşamına anlam katar. İnancı sayesinde insan neye, nasıl ve ne kadar değer vereceğini bilir. Bu bilgi yaşamını kolaylaştırır. Din, ahiret inancıyla insanın ölümsüzlük isteğine de cevap vererek ölümün bir son olmadığını ve ölüm sonrasında hayatın devam edeceğini haber verir.

İnsan günlük hayatında pek çok olumsuzluklarla karşılaşır. Örneğin; kendini yalnız hisseder, çaresiz kalır. Değişik korkulara kapılabilir. Hastalıklarla ve musibetlerle uğraşmak zorunda kalabilir. Felaketlerle yüzleşebilir. Allah ve ahiret inancı, bütün bu olumsuzluklara karşı insana dayanma gücü verir. İnsan dünya ve ahiret mutluluğunu din sayesinde elde eder. Nitekim Kur’an-ı Kerim’de Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **“... Haberiniz olsun, kalpler yalnızca Allah’ın zikriyle tatmin bulur.”**[7]

Camiler, Allah’ın (c.c.) zikredildiği ve kalplerin huzur bulduğu mekânlardır.

7 Ra’d suresi, 28. ayet.

İnsan, yaşadığı çevre ile uyumlu olmaya çalışan sosyal bir varlıktır. Din, birey yanında toplumları da iyiye ve güzele yöneltmek üzere hükümler ortaya koyar ve toplumların barış ve huzur içinde yaşamalarını ister. Şefkat, sevgi ve merhametin yaygınlaşmasını sağlayarak toplumlarda mutluluğun oluşmasına vesile olur. Din; inanç, ibadet ve ahlak yönüyle toplumu kuşatır. Nitekim din, adalet, yardımlaşma, dayanışma, akraba ve komşularla iyi ilişkiler içinde olmak gibi tavsiyeleriyle bu hedefi gerçekleştirir.

Dinî değerler etrafında birleşerek yardımlaşan toplumlar yaşadıkları sosyal, ekonomik ve siyasi sorunları daha rahat bir şekilde çözebilir. Çünkü din, bireylerin zor durumlarda birbirlerini gözetmelerini dinî bir sorumluluk olarak görür. Bu yüzden din duygusunun güçlü olduğu toplumlar, zorluklar karşısında daha dirençli olur.

Dinin, bireye olduğu kadar topluma yönelik emir ve tavsiyeleri de vardır.

Dinî emirler, tavsiyeler ve öğütler insanın aklına hitap eder, kalbine dokunur ve ruhunu aydınlatır. İnsanın bireysel ve toplumsal hayatını kendi yararına olacak şekilde düzenler. Dua, namaz, oruç, hac gibi ibadetlerle yaşadığı dinî tecrübeler insandaki güvenme duygusunu pekiştirir. Bir varlığa sığınma ve bağlanma ihtiyacını giderir. Zekât, sadaka gibi sosyal ve iktisadi yönü öne çıkan ibadetler ise insanlara, birbirlerine karşı hak ve görevlerini hatırlatarak daha mutlu bir sosyal çevrenin oluşmasını sağlar. Toplumun birlik ve beraberlik içinde huzurlu bir yaşam sürdürmelerine katkı sağlar.

TARTIŞALIM

Din, dünya ve ahiret mutluluğuna yöneltir.

Din, akrabalar ve komşularla iyi ilişkiler kurmayı önerir.

Din, Allah'a (c.c.) kulluk etmeyi ve insanlara saygılı olmayı ister.

Yukarıdaki cümleler çerçevesinde dinin bireye ve topluma katkılarını tartışınız.

2. Dinin Temel Gayesi

Sizce dinin amacı ne olabilir?

Dinin temel gayesi insanların dünya ve ahiret mutluluğunu sağlamaktır. **"Allah esenlik yurduna çağırıyor. Dileyene (mutluluğa ulaştıracak) doğru yolları gösteriyor."**[8] ayetinde belirtildiği üzere Yüce Allah din vasıtasıyla insanları ebedi mutluluğa çağırır ve bunun yollarını gösterir.

İslam'ın açıkladığı emir ve yasakların amacı; insanı ahlaken yüceltmektir. İnsanlar toplumda bir arada yaşarken hem ahlaki hem de hukuki bir takım yasalara uymak zorundadır. İslam dininin ahlaki ve hukuki düzenlemeleri bireysel ve toplumsal hakları güvence altına alır.

Hak; sözlükte gerçek, doğru, gerçeğe uygun, adalet, pay ve emek karşılığı verilen ücret anlamlarına gelir. Terim anlamı olarak hak; dinin ve hukuk düzeninin kişiye tanıdığı yetki ve ayrıcalıktır.[9] Kur'an-ı Kerim'de hak kelimesi gerçeğe uygun söz[10], doğru haber[11], doğru yol[12] gibi anlamlarda kullanılmıştır. Hz. Peygamberin hadislerinde ise varlığı kesin olan, kuşkuya yer bırakmayacak kesinlikte gerçek ve sabit olan şey anlamında kullanılmaktadır. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) şu duasında hak kelimesi aynı zamanda Yüce Allah'ın ismi olarak belirtilmektedir: *"Allahım! Sen haksın, senin vaadin haktır, sana kavuşmak haktır, senin sözün haktır, cennet haktır, cehennem haktır, peygamberler haktır, Muhammed haktır, kıyamet haktır."*[13]

DEĞERLENDİRELİM

Hz. Muhammed (s.a.v.) bir keresinde, " Müflis (iflas etmiş kişi) kimdir bilir misiniz?" diye sorar. Sahabe "Bizim aramızda müflis, parası ve eşyası olmayan kimsedir." diye karşılık verince şöyle buyurur: "Benim ümmetimden müflis o kimsedir ki kıyamet gününde namaz, oruç ve zekât (gibi ibadetlerin sevabıyla) gelir. Ancak şuna sövmüş, buna iftirada bulunmuş, ötekinin malını yemiş, berikinin kanını dökmüş, diğerini de dövmüş olarak gelir. Hesap gününde hakkına girdiği kimselere onun iyiliklerinden alınıp dağıtılır. Eğer yaptığı iyilikleri kötülüklerinin cezasını karşılamaya yetmezse hak sahiplerinin günahlarından alınarak onun üzerine yüklenir. Sonra da günahkâr bir kimse olarak cehenneme atılır. İşte asıl müflis bu kişidir."

(Müslim, Birr ve Sıla, 59.)

Yukarıdaki hadisi İslam'ın haklara verdiği önem açısından değerlendiriniz.

---

8 Yûnus suresi, 25. ayet.
9 bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s, 145.
10 bk. A'râf suresi, 169. ayet; Sâd suresi, 84. ayet.
11 bk. Mü'minûn suresi, 62. ayet.
12 bk. Yûnus suresi, 35. ayet.
13 Buhârî, Teheccüd, 1.

İslam dinine göre, hayatını en güzel ve mutlu bir şekilde devam ettirebilmesi için insan bazı temel haklara sahiptir. Bunlar din, dil, ırk ayırımı yapılmaksızın herkesin doğuştan sahip olduğu haklardır. Dinin gayelerinden biri de bu hakların korunmasıdır. İslam'ın korunmasına önem verdiği temel haklar; can, nesil, akıl, mal ve din emniyeti olmak üzere beş başlıkta değerlendirilmiştir.

DEĞERLENDİRELİM

"Hepiniz Âdem'in çocuklarısınız... Arap'ın Arap olmayana bir üstünlüğü yoktur... Ey insanlar! Kanlarınız (hayatınız), mallarınız, haysiyet ve şerefiniz, Rabbinizle buluşacağınız güne kadar kutsal ve saygındır."

(Ahmet b. Hanbel, V, s. 411.)

Yukarıdaki hadisi özgürlük ve temel haklar çerçevesinde arkadaşlarınızla değerlendiriniz.

Canın Korunması

Canın korunması İslam dinine göre en temel haktır. Çünkü bireyin varlığını sürdürmesi, iş ve faaliyetlerini devam ettirebilmesi buna bağlıdır. Bu yüzden İslam bireyin yaşama hakkını henüz anne karnında iken güvence altına alır. Bu konuyla ilgili Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyrulur: **"Fakirlik korkusuyla çocuklarınızın canına kıymayın. Biz onların da sizin de rızkınızı veririz. Onları öldürmek gerçekten büyük bir günahtır."**[14]

İslam dini, canın korunması kapsamında şifa aramayı ve tedavi olmayı tavsiye eder.

14 İsrâ suresi, 31. ayet.

İslam'a göre insan hayatı kutsaldır. Bir canı kurtarmak bütün insanlığı kurtarmak kadar yüce bir erdem sayılmıştır. Bir cana kıymak ise bütün insanlığı öldürmek kadar büyük bir günah olarak değerlendirilmiştir. Bu konuda Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **" ... Kim bir kimseyi öldürürse bütün insanları öldürmüş gibi olur. Kim de bir can kurtarırsa bütün insanların hayatını kurtarmış gibi olur...**"[15]

Hz. Muhammed (s.a.v.) "*Müslümanın Müslümana malı, ırzı (şeref ve namusu) ve kanı haramdır (dokunulmazdır)...*"[16] buyurarak canın, malın ve ırzın dokunulmaz olduğunu bildirmiştir. İslam, sadece Müslümanların değil, tüm insanların yaşam hakkının korunmasını ister. Can güvenliğini din, dil, ırk ayrımı olmaksızın bütün insanlar için geçerli sayar.[17]

Canın korunması aynı zamanda bireyin can güvenliğinin sağlanması ile mümkündür. Çalışan bireylerin iş sağlıklarının ve can güvenliklerinin sağlanması da canın korunması kapsamında değerlendirilir.

İslam'daki canın korunması ilkesi iş sağlığı ve güvenliğini de kapsar.

Bireylerin can güvenliğini tehlikeye düşüren önemli sorunlardan biri de iş kazalarıdır. Hz. Muhammed (s.a.v.) birçok hadisinde can güvenliği konusunda Müslümanları uyarmıştır. Ok ve yayıyla mescide uğrayan birine, "*Onun temrenine (demir ucuna) sahip çık.*"[18] buyurarak çevre güvenliğinin sağlanmasına vurgu yapmıştır. Müslümana düşen görev, bu konuda tüm tedbirleri alma, çevre ve iş güvenliğini sağlamaktır.

Neslin Korunması

Neslin korunması toplumun devamı için bir zorunluluktur. Neslin korunabilmesi sağlıklı bir aile kurmakla mümkündür. Bu nedenle İslam dini, aile kurumunun temeli olan nikâh üzerinde önemle durmuştur. Kur'an-ı Kerim'de evlilik ve aile ile ilgili kurallar ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır.[19] Yüce Allah, Kur'an-ı Kerim'de **"Kendileri ile huzur bulasınız diye sizin için türünüzden eşler yaratması ve aranızda bir sevgi ve merhamet var etmesi de O'nun (varlığının ve kudretinin) delillerindendir..."**[20] buyurarak ailenin önemini bildirmiştir.

---

15 Mâide suresi, 32. ayet.
16 Ebû Dâvûd, Edeb, 35.
17 bk. Tevbe suresi, 6. ayet.
18 Dârimî, Salât, 119.
19 bk. Nûr suresi, 32. ayet; Nahl suresi, 72. ayet; Bakara suresi, 187. ayet; Nisâ suresi, 35. ayet.
20 Rûm suresi, 21. ayet.

Hz. Muhammed (s.a.v.) gerek uygulamaları gerekse açıklamaları ile aile hayatının önemini bizlere göstermiştir. Hz. Muhammed (s.a.v) bir hadisinde şöyle buyurmaktadır: *"Ey gençler! Aranızda gücü yeten evlensin. Çünkü evlenmek gözü haramdan korumak ve iffeti muhafaza etmek için en iyi yoldur…"*[21]

Neslin korunması ailenin korunmasıyla mümkündür.

İslam dininin aileye verdiği önem, kişinin ilk eğitim aldığı sosyal kurum olmasından kaynaklanır. Birey ailede iyiyi doğruyu öğrenir. Hayata hazırlanır. Toplum içinde nasıl davranacağını anne babasından öğrenir. Birey dinî değerleri, güzel ahlaki davranışları anne babasından öğrenerek hayata geçirir. Bu yönüyle aile bir okul gibidir. Anne babalar kazandıkları deneyimlerini çocuklarına aktararak onların gelişimini tamamlamalarına yardımcı olurlar. Çocuklar milli ve manevi değerleri, sevgi, şefkat, merhamet, birlikte iş yapma gibi ahlaki değerleri de aile ortamında edinirler.

Aklın Korunması

Allah'ın (c.c.) insana verdiği en önemli nimetlerden biri de akıldır. Kişinin dinen mükellef olabilmesi için akıl sağlığının yerinde olması gerekir. Hz. Muhammed (s.a.v.) bu konuda şöyle buyurmuştur: *"Şu üç kimseden sorumluluk kaldırılmıştır: Ergenlik çağına gelinceye dek çocuklardan, uyanıncaya kadar uyuyandan, akli dengesi yerinde olmayandan."*[22]

İslam dini, insanın akıl sağlığına zarar veren şeylerden uzak durulmasını istemiştir. Bu nedenle akla zarar veren içki, uyuşturucu maddeler ve diğer zararlı maddelerin kullanımını yasaklamıştır.[23] Bu konuda Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"Ey İnananlar! İçki, kumar, putlar ve fal okları şüphesiz şeytan işi pisliklerdir, bunlardan kaçının ki saadete eresiniz."**[24] Hz. Muhammed (s.a.v.) akıl sağlığına zarar veren içki konusunda *"İçki bütün kötülüklerin anasıdır."*[25] buyurarak bu konuya dikkati çekmiştir.

21 Buhârî, Nikâh, 3.
22 İbn Mâce, Talak, 15.
23 bk. Mâide suresi, 90-91. ayetler.
24 Mâide suresi, 90. ayet.
25 Nesâî, Eşribe, 44.

Alkol ve uyuşturucu maddeler aklın sağlıklı işlemesine engel olur. Beyin ve sinir sistemini etkileyerek bireyi iradesiz kılar. Zararlı maddeler insanı bağımlı hale getirir. Bağımlılık insanın kaygı ve stresini artırır. Bunları kullanan kimseler hem kendilerine hem de topluma zarar verirler. Alkol kullanmanın zararları arasında trafik kazalarına neden olması, aile ilişkilerini bozması ve aile içinde ciddi huzursuzluklara neden olması da sayılabilir.

Malın Korunması

Malın korunması; mülkiyet, ekonomik haklar, üretmek, sahip olmak, satmak ve tüketmek ile ilgili hakları kapsar. İslam'a göre herkes kendi imkân ve ölçüsünde mülk edinme hakkına sahiptir. Her bireyin çalışıp emek sarf ederek meşru yollardan elde ettiği mallarına sahip çıkma ve kazandığı malı harcama hakkı vardır. Kişi haram ve gayri meşru yollar olmamak kaydıyla kazandığı malı biriktirir, satar, gelirinden faydalanır. İslam dini, çalışmayı teşvik eder. Kişinin kendi elinin emeğiyle geçinmesine ve üretmesine özendirir. Bu konuda Yüce Allah şöyle buyurmuştur: **"İnsan için ancak çalıştığının karşılığı vardır."**[26] Hz. Muhammed (s.a.v.) de *"Hiç kimse kendi el emeğiyle kazandığından daha hayırlı bir lokma yememiştir…"*[27] buyurarak insanları üretmeye ve geçimini sağlamak için çalışmaya teşvik etmiştir.

İslam'a göre kişinin kendi el emeğiyle helal kazanç elde etmesi gerekir.

Helal yollardan elde edilen mülkiyeti korumak, emeğe saygının bir ifadesi olarak yorumlanmıştır. İnsanın kazandığı malı onun izni olmadan almak ve kullanmak büyük günahlardan sayılmış ve yasaklamıştır. Kur'an-ı Kerim'de**, "Ey iman edenler! Karşılıklı rızaya dayanan ticaret dışında mallarınızı haksızlıkla yemeyin…"**[28]

26 Necm suresi, 39. ayet.
27 Buhârî, Büyû', 15.
28 Nisâ suresi, 29. ayet.

buyrularak insanların mallarının hile, rüşvet, kumar gibi haksız kazanç yollarıyla ellerinden alınması yasaklanmıştır. Kur'an-ı Kerim'de, tartıda hile yaparak haksız kazanç elde edenler kınanmıştır.[29] Ayrıca insanların emeklerinin karşılığını vermek emredilmiştir. Kur'an-ı Kerim'de **"İnsanların mallarını ve haklarını eksiltmeyin. Yeryüzünde bozgunculuk yaparak karışıklık çıkarmayın."**[30] buyrularak hak edilen emeğin noksan ödenmemesi istenmiştir. Emeğin korunması ve gözetilmesi konusunda Hz. Muhammed (s.a.v.) de şöyle buyurmuştur: *"Çalışana ücretini teri kurumadan veriniz."*[31]

Emeklerin karşılığı zamanında ve tam olarak verilmelidir.

Haksız kazanç elde edilen yollardan biri de rüşvettir. İslam dininde rüşvet olarak alınan ve verilen her şey haramdır. Hz. Muhammed (s.a.v.) bir hadisinde rüşvet alan ve veren için şöyle buyurmuştur. *"Allah'ın lâneti, rüşvet verenin ve rüşvet alanın üzerinedir."*[32] Bir başka hadisinde de *"Rüşvet alan da veren de Cehennemdedir."*[33] buyurarak rüşvetten kaçınılması gerektiğini vurgulamıştır. Rüşvet insanlar arası ilişkileri bozmakla kalmayıp, toplumsal birlikteliğe de zarar verir.

Haram kazanç elde etmeyi yasaklayan İslam dini, faizi de haramlar kapsamında saymaktadır. Malın korunması ve bereketlenmesine engel olan faiz, "**Ey iman edenler! Allah'tan korkun. Eğer gerçekten inanıyorsanız mevcut faiz alacaklarınızı terkedin."**[34] ayetiyle yasaklanmıştır.

29 bk. Mutaffifîn suresi 1-3. ayetler.
30 Şuarâ suresi, 183. ayet.
31 İbn Mâce, Ruhûn, 4.
32 İbn Mâce, Ahkâm, 2.
33 Ebû Dâvûd, Akdiye, 4.
34 Bakara suresi, 278. ayet.

Kur'an-ı Kerim, faizi helal sayarak yiyenlerin durumunu, **"Faiz yiyenler ancak şeytanın çarparak sersemlettiği kimse gibi kalkarlar. Bunun sebebi onların, 'Alım satım da ancak faiz gibidir.' demeleridir. Halbuki Allah alım satımı helâl, faizi ise haram kılmıştır…"**[35] ayetiyle açıklamıştır.

Malı koruma yollarından biri de israftan kaçınmaktır. İnsanları ve toplumları yoksullaştıran kötü davranışlardan biri de israftır. İslam dini, yeme içme gibi temel ihtiyaçların karşılanmasında dengeli davranılmasını istemektedir. Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyrulmaktadır: **"…Yiyin, için fakat israf etmeyin. Çünkü Allah israf edenleri sevmez."**[36]

İslam dininde israf haram kılınmıştır

Dinin Korunması

İslam dinine göre dinin muhafazası Müslümanların temel görevlerinden biridir. Dinin korunmasında gözetilmesi gereken en önemli husus sağlam ve doğru bilgi kaynaklarıyla dinin anlaşılmasıdır. İslam dininin temel kaynakları Kur'an-ı Kerim ve Hz. Muhammed'in (s.a.v.) sünnetidir. Kur'an ve sünnete dayanmayan din anlayışları kabul edilemez. Dinde dayanağı olmayan ve sonradan ortaya çıkan yaklaşımlar bid'at olarak görülmüştür. Bu konuda Hz. Peygamber *"Sözlerin en hayırlısı Allah'ın kitabı Kur'an-ı Kerim'dir. Yolların en hayırlısı Muhammed'in yoludur. İşlerin en kötüsü sonradan ortaya çıkarılan bid'atlerdir. Bütün bid'atler de dalalettir."*[37] buyurarak dinin korunmasının kitap ve sünnete uygun olarak yaşamakla mümkün olacağını belirtmiştir. Dinin korunması için doğru anlaşılması, doğru anlaşılması için de temel kaynaklardan yararlanılması gerekir.

35 Bakara suresi, 275. ayet.
36 A'râf suresi, 31. ayet.
37 Müslim, Cum'a, 43.

İslam'ın aslından olmayan, dine sonradan giren ve din gibi algılanan hususlara hurafe denir. Hurafeler dinden olmayan masal, efsane ve rivayetlere dayanır. Genellikle sihir, büyü, ruh çağırma gibi çeşitli batıl inanışlarla karşımıza çıkar. Bunlar dinin yanlış anlaşılmasına sebep olur. Dinin korunması kapsamında bütün hurafelerden, yanlış anlayış ve inanışlardan uzak durulmalıdır.

Dinin korunması için yeni nesiller doğru bilgiyle yetiştirilmelidir.

Dinin korunmasında dikkat edilmesi gereken bir diğer konu da dinin tahriflerden uzak tutulmasıdır. Tahrif, saptırma, çarpıtma, değiştirme,bozma, bozulma anlamına gelir.[38] Dinin korunması Allah'ın (c.c.) çizdiği sınırlar içerisinde kalarak dinin emir ve yasaklarını uygulamakla mümkündür. Din bid'at ve hurafelerle tahrif edilebildiği gibi yanlış yorum ve uygulamalarla da özünden saptırılabilir. Bu sapmalara maruz kalmamak için Müslümanlar her namazda okunan Fâtiha suresinde Yüce Allah'tan kendilerini dosdoğru yola iletmesini dilerler. Bid'at ve hurafelerle yoldan saparak Allah'ın (c.c.) gazabına uğrayanların yolundan da uzak tutmasını isterler.[39]

Dinin korunmasında dikkat edilecek en önemli davranış dini Allah'a tahsis ederek ibadet etmektir. **"... O halde sen de dini Allah'a has kılarak (ihlâs ile) kulluk et."**[40] İslam dininde Müslüman yalnızca Allah'a (c.c.) kulluk ederek inancını koruyabilir.[41]

38 MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 348.
39 bk. Fâtiha suresi, 6-7. ayetler.
40 Zümer suresi, 2. ayet.
41 bk. Zümer suresi, 11. ayet; Mü'min suresi, 14, 65. ayetler; Beyyine suresi, 5. ayet.

Dinin korunması Allah'ın (c.c.) haklarının ve sınırlarının muhafazasıyla mümkündür. Helaller ve haramlar Allah'ın (c.c.) koyduğu sınırlardır. Bu sınırlar insanların kötü şeylerden uzaklaşması ve iyi olana yönelmesi için ortaya konulan hükümlerdir. Kur'an-ı Kerim'de, bu sınırlara riayet edilmesi emredilmiştir.[42] Dinin korunması bireysel bir sorumluluk olduğu kadar toplumsal bir görevdir. Çünkü toplumun kurtuluşu ve huzuru Allah'ın (c.c.) sınırlarının korunmasıyla mümkündür.

Kur'an-ı Kerim dinin korunmasında temel başvuru kaynağıdır.

YORUMLAYALIM

"Allah'ın koymuş olduğu sınırları gözetenler ile o sınırları çiğneyen kimseler, bir gemideki yolculara benzer. Onlar kendi aralarında kura çekip gemiyi paylaşmışlar ve kimilerine geminin üst tarafı, kimilerine de alt tarafı düşmüştü. Geminin alt kısmında bulunanlar, suya ihtiyaç duyduklarında, yukarıdakilerin yanına geliyorlar ve su ihtiyaçlarını oradan gideriyorlardı. Bir defasında kendi kendilerine, 'Biz kendi payımıza düşen alt kısımda bir delik açsak da yukarıdakileri hiç rahatsız etmesek.' dediler. Eğer yukarıdakiler, alttaki insanları istekleriyle baş başa bırakırlarsa, topluca helâk olurlar. Eğer onlara engel olurlarsa, hem kendileri hem de diğerleri kurtulur." (Buhârî, Şirket, 6.)

Yukarıdaki hadisi sorumluluk açısından yorumlayınız.

3. Bir Peygamber Tanıyorum: Hz. Yusuf (a.s.)

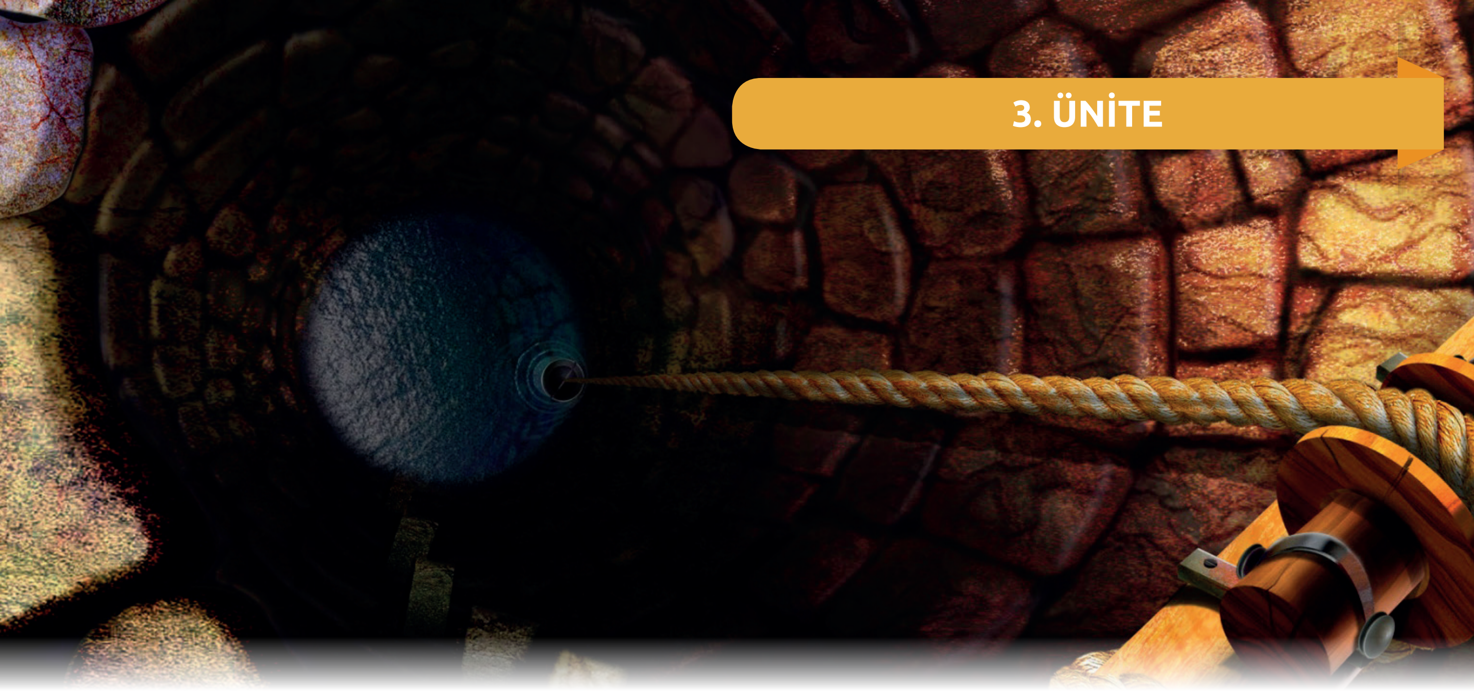
Hz. Yusuf'un (a.s.) hayatı hakkında neler biliyorsunuz?

Hz. Yusuf (a.s.) Kur'an-ı Kerim'de ismi geçen peygamberlerdendir. Onun hayatını anlatan kıssa Kur'an-ı Kerim'de "kıssaların en güzeli" olarak nitelenir.

Hz. Yusuf (a.s.), Hz. Yakub'un (a.s.) on iki oğlundan biridir. Hz. Yakub (a.s.), Hz İshak'ın (a.s.), o da Hz. İbrahim'in (a.s.) oğludur.

Hz. Yakup (a.s.), oğlu Yusuf'a diğer çocuklarından daha fazla özen gösteriyor, onu çok seviyordu. Yusuf'un (a.s.) ağabeyleri, babalarının Yusuf'a (a.s.) gösterdiği ilgiyi kıskanıyor, hatta ondan nefret ediyorlardı. Buna karşılık Yusuf (a.s.) kardeşlerinden daha olgun bir karaktere sahipti ve ağabeylerinin hepsine saygı duyuyordu.

42 bk. Tevbe suresi, 112. ayet; Bakara suresi, 229. ayet; Talâk suresi, 1. ayet.

Hz. Yusuf güzel ahlakı, sevecenliği ve merhameti ile herkesin ilgisini çekiyordu. O, insanların yardımına koşar, büyüklerine saygıda kusur etmez, kimseye kaba davranmaz ve etrafındakilerin gönlünü hoş etmeye çabalardı. Bu sebeple kasaba halkı Yusuf'u (a.s.) çok severdi. Ayrıca güzel bir görünümü ve iyi bir hitabet yeteneği vardı.

Bir sabah Yusuf babasına **"...Babacığım! Rüyamda on bir yıldız, güneş ve ayın bana secde ettiklerini gördüm..."** diyerek rüyasını anlattı. **Babası "...'Yavrum', dedi. Rüyanı kardeşlerine anlatma. Olur ki sana karşı bir tuzak kurarlar. Çünkü şeytan, insanın apaçık düşmanıdır."**[43] diyerek Yusuf'a nasihatte bulundu.

Zaman geçtikçe büyük kardeşlerin Yusuf'a (a.s.) düşmanlıkları daha da arttı. Onu öldürmek istediler. Ama babalarından çekindikleri için **"İçlerinden biri: 'Yusuf'u öldürmeyin, onu bir kuyunun derinliklerine bırakın. Böyle yaparsanız yolculardan bulup onu alan olur.' dedi."**[44] Böylece onu öldürmeden Yusuf'tan kurtulacaklar ve babalarının sevgisini üzerlerinde toplayacaklardı. Bu arzularına ulaşmak için Yusuf'un (a.s.) ağabeyleri babalarından gezmeye gitmek bahanesi ile izin alarak Yusuf'u (a.s.) kırlara götürdüler ve onu bir kuyuya attılar. **"Akşamüstü ağlayarak babalarına geldiklerinde: "Sevgili babamız, biz yarışmak üzere bulunduğumuz yerden ayrılırken Yusuf'u da eşyalarımızın yanında bıraktık. Bir de döndük ki onu kurt yemiş! Şimdi biz doğru da söylesek sen bize inanmayacaksın! "**[45] dediler. Kardeşler bu yalanlarını ispatlamak istemişlerdi. Bunun için Hz. Yusuf'un (a.s.) gömleğine sürdükleri uydurma bir kan izini de babalarına gösterdiler.

BİLGİ KUTUSU

Kıssa:

Hikâye, hikâye etme ve anlatma, haber verme gibi anlamlara gelen kıssa, terim olarak Kur'an-ı Kerim'deki geçmiş peygamberler ve milletlerle ilgili ibretli ve tarihi olaylardır.

(bk. MEB Dini Terimler Sözlüğü, s. 258-259.)

---

43 Yûsuf suresi, 4-5. ayetler.
44 Yûsuf suresi, 10. ayet.
45 Yûsuf suresi, 16-17. ayetler.

Yusuf (a.s.) kuyudayken **"Bir kervan çıkageldi ve sucularını su kuyusuna gönderdiler, o da kovasını suya attı ve 'Müjdeler olsun, ne güzel kısmet' diye bağırdı. 'Güzel bir oğlan çocuğu bu.' Ve böylece kervandakiler, Yusuf'u bir ticaret malı gibi sakladılar... Kervan Mısır'a vardığında onu değersiz bir paraya... sattılar."**[46]

Varlıklı bir adam Hz. Yusuf'u (a.s.) köle olarak satın almış ve onu karısına hediye etmişti. Böylece Yusuf'un (a.s.) babasından uzaklarda Mısır'daki hayatı başlamış oldu. Hz. Yusuf (a.s.) kısa sürede herkesin sevgisini kazanmıştı. O varlıklı adamın yanında iyi eğitim görmüş, bilgisini ve görgüsünü artırmıştı. Biraz daha büyüyüp çocukluktan çıkınca uğradığı bir iftira sonucu zindana atıldı fakat tüm zorluklara rağmen hiçbir zaman Allah'a (c.c.) isyan etmedi.

OKUYALIM

Hz.Yusuf'un (a.s.) Duası:

"Ey rabbim! Bana iktidar verdin ve bana rüyaların yorumunu da öğrettin. Ey gökleri ve yeri yaratan! Dünyada da âhirette de beni yönetip himaye eden sensin. Müslüman olarak canımı al ve beni iyi kulların arasına kat!"

(Yûsuf suresi, 101. ayet.)

Yüce Allah, Yusuf'a (a.s.) zindanda iken peygamberlik görevi verdi. Bu ağır sorumlulukla birlikte Hz. Yusuf (a.s.), Allah'tan (c.c.) aldığı vahiyleri zindandaki arkadaşlarına anlatmaya başlamıştı. Ahlaklı kişiliği ve güzel davranışları ile Allah (c.c.) inancını ve bunun gereklerini anlatan Hz. Yusuf (a.s.), zindandakilerin de sevgisini ve güvenini kazanmıştı.

Hz. Yusuf (a.s.), Allah'ın (c.c.) kendisine bildirmesi sayesinde rüyaları yorumlayabiliyordu. Zindandaki arkadaşları gördükleri rüyaların Yusuf'un (a.s.) söylediği gibi çıktığına şahit oluyorlardı.

Bir gün Mısır'ın hükümdarı rüyasında yedi zayıf ineğin yedi semiz ineği yediğini ve yedi yeşil başakla yedi kuru başak gördü. Bu rüyanın yorumunu yaptırmak istedi. Fakat sarayın bilginleri dahil hiç kimse bu rüyayı yorumlayamadı. Bu arada Hz. Yusuf'un (a.s.) çok iyi rüya yorumladığını duyan hükümdar, gördüğü rüyayı anlatması ve yorumunu öğrenmesi için bir görevliyi Hz. Yusuf'un (a.s.) yanına gönderdi.

Hz. Yusuf (a.s.), yedi sene bolluk olacağını, peşinden gelen yedi senenin ise kıtlıkla geçeceğini söyledi. Bu yorumu çok beğenen hükümdar, Hz. Yusuf'a (a.s.) devlet hazinesinin sorumluluğunu teklif etti. Ancak Yusuf (a.s.) kendisine atılan iftira açığa çıkmadan görevi kabul etmeyeceğini bildirdi. İftiracı suçunu itiraf edince hazinenin sorumluluğunu kabul eden Hz. Yusuf (a.s.), bolluk yıllarında bütün ambarları buğdayla doldurttu, kıtlık yılları gelince de oradan halka dağıtmaya başladı. Bu tedbirli davranışı onun Mısır'daki konumunu daha da güçlendirdi.

46 Yûsuf suresi, 19-20. ayetler.

Kıtlık, Hz. Yusuf'un (a.s.) babasının memleketi olan Ken'an diyarını da etkilemişti. Hz. Yusuf'un (a.s.) ağabeyleri Mısır'da bir devlet görevlisinin yoksul halka erzak dağıttığı haberini duymuşlardı. Bu nedenle buğday almak için iki kere Kenan ilinden Mısır'a geldiler. Hz. Yusuf (a.s.) onları tanımıştı ama onlar kardeşlerini tanımamışlardı. Hz. Yusuf (a.s.), kendini ağabeylerine tanıtınca yıllar önce yaptıklarından büyük utanç duydular. Hz. Yusuf (a.s.) onları affettiğini söyleyerek ailesinin tamamını Mısır'a davet etti.

Yusuf (a.s), ailesi Mısır'a vardığında **"Anne ve babasını makamına çıkarttı; diğer on bir kardeşi ise Hz. Yusuf'un önünde saygıyla eğildiler. O zaman Yusuf; "Babacığım, işte bu vaktiyle gördüğüm rüyanın gerçekleşmesidir. Rabbim onu gerçekleştirdi. Şeytan benimle kardeşlerimin arasını bozmuştu. Beni hapisten çıkaran, sizi çölden getiren Rabbim, bana pek çok iyiliklerde bulundu. Doğrusu Rabbim, dilediğine lütufkârdır. O şüphesiz, bilendir, hâkimdir."**[47] dedi. Bu şekilde İsrailoğullarının tarihinde Mısır dönemi başlamış oldu.

Hz. Yusuf (a.s.) hayatı boyunca yaşamış olduğu zorluklara karşı üstün bir ahlak örneği sergilemiştir. Kardeşlerinin kendisine yaptığı kötülükleri affetmiş, karşılaşmış olduğu zorluklara sabretmiş, Allah'a (c.c.) güvenmiştir.

YAZALIM

Kur'an-ı Kerim'deki Yusuf kıssasını okuyarak Hz. Yusuf'un zorluklara karşı sabrı, tevhid mücadelesi ve üstün ahlaki özelliklerine örnekler yazınız.

....

....

....

....

....

....

....

47 Yûsuf suresi, 100. ayet.

4. Bir Sure Tanıyorum: Asr Suresi ve Anlamı

İnsanın hayattaki amacı sizce ne olabilir?

Sure, adını birinci ayette geçen "asr" kelimesinden alır. Asr; zaman, çağ, ikindi vakti gibi anlamlara gelir. İslam bilginleri "asr" kelimesini daha çok Hz. Muhammed'in (s.a.v.) asrı ve ahir zaman şeklinde yorumlamışlardır.

Asr suresi, insanı ebedi mutluluğa ulaştıracak ve ebedi hüsrandan kurtaracak temel yolları açıklar. Surenin başında zamana yemin edilerek onun insan hayatındaki yerine ve önemine dikkat çekilmiştir. Çünkü zaman insan için değerlidir. İnsanın ömrünü Allah'ın (c.c.) emrettiği şekilde değerlendirmesi tavsiye edilmiş aksi takdirde ziyanda olacağı bildirilmiştir.

Asr suresinde dini sorumlulukların temelini oluşturan ilkelerden bahsedilmektedir. Bu kısa surede iman, salih amel; hakkı ve sabrı tavsiye etmek gibi esaslara değinilmiştir. Bu esaslar bütünlük içinde benimsenerek yaşandığı takdirde insanı dünya ve ahiret mutluluğuna ulaştırır.

BİLGİ KUTUSU

Asr suresinde bir Müslümanın sahip olması gereken temel özelliklere vurgu yapılmıştır. Bunlar;
- *Samimi bir şekilde iman etmek.*
- *Salih amel işlemek.*
- *Hakkı (doğruluğu) tavsiye etmek.*
- *Sabrı tavsiye etmek.*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَالْعَصْرِۙ ﴿١﴾ اِنَّ الْاِنْسَانَ لَف۪ي خُسْرٍۙ ﴿٢﴾ اِلَّا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا
وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ ﴿٣﴾

Okunuşu	Anlamı:
Bismillâhirrahmânirrahîm.	Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.
1. Vel asr. 2. İnnel insane le fi husr. 3. İllellezine âmenû ve amilü's sâlihâti ve tevâsav bi'l hakkı ve tevâsav bi's sabr.	1. Andolsun zamana ki 2- İnsan gerçekten ziyan içindedir. 3. Ancak, iman edip de sâlih ameller işleyenler, birbirlerine hakkı tavsiye edenler, birbirlerine sabrı tavsiye edenler başka (onlar ziyanda değillerdir).

ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM

A. Aşağıdaki açık uçlu soruları cevaplayınız.

1. İslam dininin bireye ve topluma katkıları nelerdir? Açıklayınız.

....
....
....

2. Dinin temel gayesi nedir? Yazınız.

....
....
....

3. Neslin korunmasında ailenin önemini kısaca açıklayınız.

....
....
....

4. Asr suresine göre Müslümanda bulunması gereken temel özellikler nelerdir? Yazınız.

....
....
....

5. İslam dinine göre korunması gereken beş temel ilke nelerdir? Yazınız.

....
....
....

B. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları cevaplayınız.

1. Aşağıdakilerden hangisi İslam'a göre korunması gereken temel ilkeler arasında sayılmamıştır?

A) Neslin korunması
B) Aklın korunması
C) Dilin korunması
D) Dinin korunması

2. Neslin korunmasıyla ilgili olarak aşağıda verilen ifadelerden hangisi yanlıştır?

A) Sağlıklı bir toplum için neslin korunması gerekir.
B) İslam dini neslin korunması kapsamında nikaha önem vermiştir.
C) Aile, neslin korunmasında en önemli kurumlardandır.
D) Neslin korunmasından sadece devlet sorumludur.

3. Asr suresinde bir Müslümanın sahip olması gereken temel özelliklere vurgu yapılmıştır. Aşağıdakilerden hangisi bu ilkelerden biri değildir?

A) Samimi bir şekilde iman etmek.
B) Salih amel işlemek.
C) Hakkı (doğruluğu) tavsiye etmek.
D) Cennetteki nimetleri saymak.

4. "Ey Rabbim! Bana iktidar verdin ve bana rüyaların yorumunu da öğrettin. Ey gökleri ve yeri yaratan! Dünyada da âhirette de beni yönetip himaye eden sensin. Müslüman olarak canımı al ve beni iyi kulların arasına kat!"

Yukarıda verilen Hz. Yusuf'un (a.s.) duasından aşağıdakilerden hangisi çıkarılamaz?

A) Allah'ın (c.c.) kudret ve yücelik sahibi olduğu
B) Allah'ın (c.c.) herkese rüya yorumu öğrettiği
C) Allah'ın (c.c.) peygamberlere hikmet verdiği
D) Allah'ın (c.c.) dünya ve ahiretin sahibi olduğu

5. .... akıl sahibi bireyleri kendi özgür iradeleriyle iyiye ve doğruya yönelten ve onların mutluluğunu amaçlayan ilahî kurallar bütünüdür.

Yukarıda verilen noktalı yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

A) Din
B) Nesil
C) Can
D) Hak

6. "Ey İnananlar! İçki, kumar, putlar ve fal okları şüphesiz şeytan işi pisliklerdir, bunlardan kaçının ki saadete eresiniz." (Maide suresi, 90. ayet.)

Bu ayetten aşağıdakilerden hangisi çıkarılamaz?

A) İslam dini, içki ve kumarı kesin bir şekilde yasaklamıştır.
B) Ayette fal ve şans oklarından uzak durulması gerektiği belirtilmiştir.
C) İslam dini, insanın akıl sağlığına zarar veren şeylerden uzak durulmasını istemiştir.
D) Sarhoş olmayacak kadar içki içmekte sakınca yoktur.

C. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri verilen kelimelerle doldurunuz.

(Hz. Yusuf (s.a.), din, kul hakkı, kıssa, alkol, tahrif)

1. Akıl sahibi insanların kendi iradesiyle seçtikleri, onları hayra götüren ilahi kurallar bütününe ....denir.

2. İslam'a göre başkasının malını haksız yere elinden almak ....
.... dır.

3. .... bağımlılığı gibi kötü alışkanlıklar akıl sağlığına zarar vermektedir.

4. .... saptırma, çarpıtma, değiştirme, bozma, bozulma anlamına gelir.

5. .... Hz. Yakub'un (a.s.) on iki oğlundan biridir. Onun hayatını anlatan kıssa Kur'an-ı Kerim'de "kıssaların en güzeli" olarak nitelenir.

D. Aşağıdaki cümleler doğruysa başına (D), yanlışsa (Y) yazınız.

1. (   ) İslam dini neslin korunması için Müslümanları evliliğe teşvik etmiştir.

2. (   ) Dinin gayesi sadece dünya mutluluğunu sağlamaktır.

3. (   ) Asr suresi adını birinci ayette geçen "asr" kelimesinden alır.

4. (   ) Din, Allah'a (c.c.) kulluk etmeyi ve insanlara saygılı olmayı ister.

5. (   ) İslam'a göre herkes kendi imkânına göre mülk edinme hakkına sahip değildir.

6. (   ) İslam dini, insanın akıl sağlığına zarar veren şeylerden uzak durulmasını istemiştir.

7. (   ) Hz. Yusuf (a.s.) kardeşlerinin kendisine yaptığı kötülükleri affetmemiştir.

8. (   ) Hz. Yusuf (a.s.), Allah'ın (c.c.) kendisine bildirmesi sayesinde rüyaları yorumlayabiliyordu.

9. (   ) Helal kazanç elde edilen yollardan biri de rüşvettir.

10. (   ) İslam'ın aslından olmayan, dine sonradan giren ve din gibi algılanan hususlara hurafe denir.

4. ÜNİTE

HZ. MUHAMMED'İN ÖRNEKLİĞİ

Ünitemize Hazırlanalım

1. Bir insanda bulunması gereken ahlaki özellikler nelerdir? Arkadaşlarınızla paylaşınız.

2. Sıdk, emanet, istişare kavramlarını sözlükten araştırarak defterinize yazınız.

3. Kalem suresinin 4. ve Ahzab suresinin 21. ayetinin meallerini Kur'an-ı Kerim'den bularak defterinize yazınız.

4. Başarılı olmak ile kararlı olmak arasında nasıl bir ilişki vardır? Fikirlerinizi sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

Kavramlar: Üsve-i hasene, sıdk, emanet, azim

1. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) Doğruluğu ve Güvenilir Kişiliği

Güvenilir bir insan olarak bilinmek sizce neden önemlidir?

Yüce Allah'ın emir ve yasaklarını insanlara bildirmek için seçip görevlendirdiği kimselere peygamber denir. Allah (c.c.), her topluma kendi içlerinden bir peygamber göndermiştir. Peygamberlerin görevlerini yapabilmeleri için bir takım özelliklere sahip olması gerekir. Bunlar; doğruluk, güvenilirlik, emaneti korumak, akıllı ve zeki olmak, günah işlememek, Allah'tan (c.c.) aldığı mesajları değiştirmeden insanlara ulaştırmaktır. Peygamberler, sahip oldukları bu niteliklerle insanlar için en güzel örnektir. Hz. Muhammed (s.a.v.) de diğer peygamberler gibi üstün ahlaki nitelikleriyle insanlara en güzel örnek olmuştur.

Hz. Muhammed'in (s.a.v.) adının yazıldığı hat örneği.

Hz. Muhammed (s.a.v.), bütün insanlığa gönderilmiş son peygamberdir. Yüce Allah, Kur'an-ı Kerim'i onun vasıtasıyla insanlara bildirmiştir. Kur'an'ın ilk muhatabı olan Hz. Muhammed (s.a.v.), onu en iyi şekilde yaşamış ve açıklamıştır. Sözleri ve davranışlarıyla Müslümanlara en güzel örnek olmuştur. Onun bu özelliği, **"Andolsun, Allah'ın Resulünde sizin için, Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı uman, Allah'ı çok zikreden kimseler için güzel bir örnek vardır."**[1] ayetiyle vurgulanmıştır. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) bu güzel örnekliği Kur'an-ı Kerim'de "üsve-i hasene (güzel örnek)" kavramıyla ifade edilir.

BİLGİ KUTUSU

Üsve-i hasene :

1. En güzel örnek.

2. Hz. Peygamber'in örnek ahlakıyla ahlaklanarak başkalarına da örnek olmak.

3. "İnanç, ibadet, ticaret, eğitim, öğretim ve ahlak başta olmak üzere hayatın her alanında Müslümanların kendilerine örnek almaları gereken tek ve en güzel model." anlamında Hz. Muhammed'in (s.a.v.) sıfatı.

(MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 468)

Doğruluk, **sıdk** kavramıyla ifade edilir ve dürüst olmak, kimseyi aldatmamak, kendi aleyhine bile olsa her zaman doğruyu söylemek gibi davranışlarla kendini gösterir.

Hz. Peygamber hayatı boyunca doğruluktan ayrılmamıştır. Düşmanları dahi onun yalancı olduğunu söyleyememiştir. Nitekim Hz. Muhammed (s.a.v), Safâ tepesinden Mekkelilere seslenirken; "*Şu vadinin arkasında size saldırmak isteyen süvari birlikleri var desem bana inanır mısınız?"* diye sorduğunda onlar hep bir ağızdan, "Evet, inanırız... Biz senin bugüne kadar yalan söylediğini hiç görmedik…" diye karşılık vermişlerdir.[2]

1 Ahzâb suresi, 21. ayet.

2 bk. Müslim, Îmân, 355; Buhârî, Tefsîr, (Şuarâ) 2.

Hz. Muhammed (s.a.v.) kendisi hiçbir zaman doğruluktan ayrılmadığı gibi Müslümanların da daima doğru olmalarını istemiştir. O, bir gün Medine çarşısında dolaşırken elini bir buğday çuvalına daldırmış ve altının ıslak, üstünün ise kuru olduğunu görmüştür. Bunun üzerine *"… İnsanların görmeleri için ıslak olan kısmı üste koyman gerekmez miydi? ... Bizi aldatan bizden değildir."*[3] buyurmuştur.

Peygamberlerin özelliklerinden biri olan **emanet**, güvenilir olmak anlamına gelir. İnsan ilişkilerinde vazgeçilmez ahlaki bir ilke olan güven; bir kimseye kuşku duymadan inanmak ve ona güvenmektir. Dürüst olmak, emanete ihanet etmemek, verdiği sözü tutmak gibi özellikler güvenilir insanın nitelikleridir. Peygamberliğinden önce de insanlar arasında "Muhammedü'l-Emin (Güvenilir Muhammed)" olarak tanınan Hz. Muhammed (s.a.v.) insanlara daima güven vermiş, verdiği sözü tutmuş ve emanetleri en güzel şekilde korumuştur.

KONUŞALIM

"Müslüman, insanların elinden ve dilinden emin olduğu kimsedir." (Tirmizî, İman, 12.)

Yukarıdaki hadiste geçen "elinden ve dilinden emin olmak" ifadesinin hangi davranışları kapsadığını arkadaşlarınızla konuşunuz.

Hz. Hatice (r.a.)* ona güvenerek ticaret kervanını emanet etmiş ve Hz. Muhammed de (s.a.v.) onun bu güvenini boşa çıkarmamıştır. Hz. Muhammed'e (s.a.v) düşmanlık edenler bile en değerli eşyalarını gözleri arkada kalmadan ona emanet etmiştir. O (s.a.v.) Medine'ye hicret edeceği zaman, kendisinde bulunan emanetleri sahiplerine teslim etmesi için Hz. Ali'yi (r.a.) görevlendirmiştir.

Bireylerin birbirlerine olan güveni toplumun birlik, beraberlik ve huzuru için önemlidir.

3 Müslim, İman, 164.
* Radiyallahu anh / anhâ: Allah (c.c.) ondan razı olsun.

KONUŞALIM

Hz. Peygamberin gençlik yıllarında Kâbe'nin onarılması kararı alınmıştı. Onarım bittikten sonra Hacerü'l-Esved'in yerine konulması olayında kabileler arasında çıkan tartışma neredeyse çatışmaya dönecekken Mekke'nin yaşlılarından biri, sorunun çözümü için Kâbe'ye gelen ilk kişinin hakem seçilmesi teklifinde bulundu. Orada bulunan herkes bu teklifi kabul etti ve hakemin vereceği karara uymaya söz verdi. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) Kâbe'ye geldiğini gören herkes buna çok memnun oldu.

Mekkelilerin bu memnuniyetinin sebebi sizce ne olabilir? Arkadaşlarınızla konuşunuz.

Hz. Muhammed'in (s.a.v.) güvenilirliği, sözlerinde ve davranışlarındaki tutarlılığı kısa zamanda ona inanan insanların artmasında etkili olmuştur. O, hayatı boyunca **"... Emrolunduğun gibi dosdoğru ol..."**[4] ayetinin sorumluğunu üzerinde hissetmiş ve buna göre yaşamıştır.

İslam dini doğru ve güvenilir olmayı emretmiş, Hz. Muhammed de (s.a.v.) "El-emin" vasfıyla bilinip, doğruluğun en güzel örneği olmuştur. Hz. Peygamber (s.a.v.) hayatı boyunca doğru yaşamış ve Müslümanların da dosdoğru insanlar olmasını öğütlemiştir. Bu nedenle söz ve davranışlarında dosdoğru olup yalandan kaçınmak, müminlerin de uyması gereken ahlaki bir sorumluluktur.

OKUYALIM

Düşmanları bile Hz. Muhammed'in (s.a.v.) üstün şahsiyetini övmüşlerdir. Ebu Süfyan ticaret için gittiği Suriye'de Bizans İmparatoru Herakliyus'un Hz. Muhammed (s.a.v.) hakkındaki soruları karşısında Hz. Muhammed'in (s.a.v.) asil bir aileden geldiğini, hiç yalan söylemediğini, insanları putlara tapmaktan alıkoymaya çalıştığını, onları Allah'ın birliğine inanmaya, namaz kılmaya, zekât vermeye davet ettiğini ve kendisine inananların asla dinlerini terk etmediklerini ifade etmişti. Hz. Peygamberin en belirgin özelliklerinin doğruluk, iffet, ahde vefa ve emanete riayet olduğunu söylemişti.

(bk. Buhârî, Bedû'l-Vahiy, 6.)

4 Hûd suresi, 112. ayet.

YORUMLAYALIM

Hz. Muhammed (s.a.v.) misafir olarak gittiği evdeki kadının çocuğunu "Gel sana bir şey vereceğim." diyerek çağırdığını duyunca ona "Çocuğa ne vereceksin?" diye sordu. Kadın hurma vereceğini söyleyince Allah Resulü: "Eğer aldatıp ona bir şey vermeseydin sana bir yalan günahı yazılmış olurdu." buyurdu.

(Ebû Dâvûd, Edeb, 88.)

Yukarıdaki hadise göre Hz. Muhammed'in (s.a.v.) yalana bakışını yorumlayınız.

İhanet, yalan ve ikiyüzlülük, güven duygusunun olmadığı yerde çoğalır. Bu olumsuz özelliklerin arttığı toplumlarda huzursuzluk ve mutsuzluk hâkim olur. Hz. Peygamber (s.a.v.) yalan söylemenin, sözünü tutmamanın ve emanete ihanet etmenin birer münafıklık (ikiyüzlülük) göstergesi olduğunu belirtmiş ve insanlara bu davranışlardan uzak durmalarını hem sözleriyle hem de davranışlarıyla öğütlemiştir.[5]

2. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) Merhametli ve Affedici Oluşu

Size haksızlık yaptığını düşündüğünüz bir arkadaşınız sizden yardım istese ona nasıl davranırsınız?

Merhamet, bir kimsenin ya da herhangi bir canlının karşılaştığı kötü durumdan dolayı üzüntü duymak, onların acı ve sıkıntılarına duyarlı olmaktır. Güzel ahlaka sahip insanların en belirgin özelliği, şefkatli ve merhametli olmalarıdır. Hz. Peygamber de (s.a.v.) son derece merhametli bir insandı. Allah (c.c.) onu âlemlere rahmet olarak göndermiştir. Bu yüzdendir ki Hz. Muhammed (s.a.v.) yetimlere, çocuklara, kadınlara, yaşlılara merhametle davranmıştır. Hatta hayvanlara ve diğer bütün canlılara merhametle yaklaşmış, etrafındakilere de bunu tavsiye ederek *"Merhamet etmeyene merhamet olunmaz."*[6] buyurmuştur.

Onun ayrım yapmaksızın bütün canlılara karşı gösterdiği merhametli tavır etrafındaki insanları etkilemiş ve onun yanında olmalarını sağlamıştır. **"Allah'ın rahmeti sayesinde sen onlara karşı yumuşak davrandın. Eğer kaba, katı yürekli olsaydın, onlar senin etrafından dağılıp giderlerdi.**

5 bk. Buhârî, İman, 24.
6 Buhârî, Edeb, 18.

Artık sen onları affet. Onlar için Allah'tan bağışlama dile..."[7] ayeti bu gerçeği açıklamaktadır. Başka bir ayette de **"Size kendi içinizden öyle bir peygamber geldi ki, sizin sıkıntıya uğramanız ona ağır gelir. O size çok düşkün, müminlere çok şefkatli, çok merhametlidir."**[8] buyrularak Hz. Muhammed'in (s.a.v.) ümmetine karşı merhameti vurgulanmıştır.

Kendisi de bir yetim olan Hz. Muhammed (s.a.v.) özellikle yetimlere karşı duyarlı davranmıştır. Onların haklarının yenmemesi ve onlara zulmedilmemesi konusunda insanları uyarmıştır. Yetimleri koruyup gözetmeye teşvik etmiştir. Allah'ın (c.c.) **"Öyleyse sakın yetimi ezme! El açıp isteyeni de sakın azarlama."**[9] emrine uygun davranmış, ümmetine de **"Müslümanların evlerinin en hayırlısı içinde yetime bakılıp iyilik edilen evdir. En kötüsü ise içinde yetime kötülük edilen evdir."**[10] hadisiyle yetimlere karşı merhametle davranılması gerektiğini öğütlemiştir.

Merhamet, insanların birbirlerine zarar vermeyip yardımda bulunmalarını sağlayan çok önemli bir değerdir. İnsanların bütün yaratılmışlara şefkatle baktıkları, birbirlerine ve diğer canlılara merhametle davrandıkları toplumlarda barış, huzur ve sevgi gelişir.

BİLGİ KUTUSU

- *Hz. Muhammed (s.a.v.), Allah Teâlâ'nın bütün mahlûkâtına karşı sergilediği merhametli tavrı, hayvanlardan da esirgememiş ve Allah'ın (c.c.) rahmetine mazhar olmanın şartı olarak yaratılanlara merhametli davranmayı önermiştir: "Merhametliler Rahman'ın merhamet ettiği kimselerdir. Siz yeryüzündekilere merhamet edin ki göktekiler de size merhamet etsin..."*

  (bk. Tirmizî, Birr, 16.)

- *Çocuklara selam vermiş, hal hatır sormuş, onların oyunlarına katılmış, sorunlarıyla ilgilenmiştir. Çocuklara sevgi ve şefkat göstermeyen insanların merhametsiz olduğunu söylemiştir.*

  (bk. Buhârî, Edeb, 17.)

YORUMLAYALIM

Müşriklerin kendisine yaptığı eziyetlere karşı, "Ey Allah'ın Resulü, beni Rabbin gönderdi, emrindeyim, istersen bunları şehirleriyle birlikte tarumar edeyim." diyen Cebrail'e (a.s) Hz. Muhammed (s.a.v.): "Hayır Ey Cebrail! Ben insanları helak etmek için değil, helaktan kurtarmak için geldim. Olur ki bunların neslinden zamanla bir tek de olsa Müslüman çıkar." cevabını verdi ve ellerini açıp Rabbine, "Ey Rabbim! Sen bunlara hidayet eyle. Onlar bilmiyorlar, onun için böyle yapıyorlar." diye dua etti. *(Buharî, Bed'ül-halk, 7.)*

Sizce Hz. Muhammed (s.a.v.) niçin böyle davranmıştır? Yorumlayınız.

7 Âl-i İmrân suresi, 159. ayet.
8 Tevbe suresi, 128. ayet.
9 Duhâ suresi, 9-10. ayetler.
10 İbn Mâce, Edeb, 6.

3. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) İstişareye Önem Vermesi

"Danışan dağı aşmış, danışmayan düz yolda şaşmış." atasözünde anlatılmak istenen sizce nedir?

İstişare; bir konuda doğruyu bulmak için bilgisi olan kişilerle görüşmek ve fikir alışverişinde bulunmak anlamlarına gelir. Danışma da denilen istişare, Hz. Muhammed'in (s.a.v.) bireysel ve toplumsal hayatında sürekli başvurduğu önemli bir ilkedir. Hz. Peygamber (s.a.v.) herkesi ilgilendiren önemli konularda arkadaşlarına danışmış ve Müslümanlarla istişare sonucunda verilen kararlara uygun hareket etmiştir.

Kur'an'da Şûra (danışma) isminde bir sure bulunur. Bu surede Yüce Allah **"Yine onlar, Rablerinin davetine icabet ederler ve namazı kılarlar. Onların işleri aralarında danışma iledir. Kendilerine verdiğimiz rızıktan da harcarlar."**[11] buyurmuştur. Böylece Kur'an danışmayı, Müslümanların önemli bir özelliği olarak vurgulamıştır.

Hz. Muhammed (s.a.v.), kritik konularda ortak bir tutum belirlenmesine özen göstermiştir. Bedir Savaşı sonunda esirlere nasıl davranılacağı, Uhud Savaşı'nda düşmanın nasıl karşılanacağı ve Hendek Savaşı öncesi şehrin etrafına hendek kazılması kararları istişare neticesinde alınmış ve uygulanmıştır.

Hudeybiye Antlaşması sonrası Müslümanlar arasında ortaya çıkan huzursuzluğun çözümünde Hz. Peygamberin, eşi Ümmü Seleme ile yaptığı istişare önemlidir. Müslümanlar umre için yola çıktıklarında Hudeybiye'de müşrikler tarafından durdurulmuştu. Görüşmeler sonunda bir antlaşma yapılmıştı. Antlaşmaya göre sahabe o sene Mescid-i Haram'ı ziyaret etmeden geri dönecekti. İhramlıydılar ve umre yapmadan geri dönmeyi içlerine sindiremiyorlardı. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) *"Kalkınız, kurbanlarınızı kesiniz, sonra tıraş olunuz."*[12] diye davet etmesine ve bu daveti üç kez tekrarlamasına rağmen, kimse hareket etmedi. Bunun üzerine Hz. Muhammed'in eşi Ümmü Seleme, kendisinin meydana çıkıp kurbanını kesmesini ve tıraş olmasını, böylece onların da doğal olarak peygamberlerine

OKUYALIM

Sahabiler, Hz. Muhammed'in (s.a.v.) tüm kararlarının, vahye dayandığını biliyorlardı. Buna rağmen çeşitli gerekçelerle farklı talepler sunabiliyorlardı. Çünkü onlar yakından tanıdıkları Allah Resulü'nün, Müslümanların yararına olan işlerde her türlü olumlu teklife açık olduğunu çok iyi biliyorlardı. Bedir Savaşı öncesinde Hz. Peygamber orduyu susuz ve kumlu bir yere yerleştirmişti. Bu durum savaş stratejisi açısından pek uygun değildi. Hubâb b. Münzir (r.a.)Hz. Peygamber'e bu kararın Allah'ın emri ile mi yoksa savaş taktiği olarak mı alındığını sordu. Hz. Muhammed (s.a.v.) kendi tercihi olduğunu söyleyince başka bir yere mevzilenmelerinin daha uygun olacağını dile getirdi ve Hz. Peygamber de bu teklif doğrultusunda hareket etti.

(bk. Vâkıdî, Meğâzî, I, 53.)

11 Şûra suresi, 38. ayet.
12 Ebû Dâvûd, Cihad, 156.

uyacaklarını söyledi. Hz. Muhammed, eşinin tavsiyesine uygun olarak davrandığında ashab da onu takip etti.[13]

İstişarede ortak karar alabilme ve uzman görüşüne dikkat etme öne çıkar. Ortak karar alındığı için toplumsal birliktelik kuvvetlenmiş olur. İstişare sonucu alınan karar olumsuz sonuçlar doğursa bile sorumluluk paylaşıldığı için birliktelik zarar görmez. Bizler de Hz. Peygamber gibi alacağımız kararlarda ve çözüm önerilerinde ortak akla değer vermeli, farklı görüşleri dikkate almalıyız.

BİLİYOR MUSUNUZ?

Hz. Muhammed'in (s.a.v.) hayatından istişare örnekleri:

Hz. Muhammed (s.a.v), önceleri mescitte bulunan bir hurma kütüğüne dayanarak hutbelerini ayakta verirdi. Zamanla cemaat kalabalıklaştı. Müslümanların Hz. Peygamberi daha iyi görebilecek ve duyabilecek yüksekçe bir yere ihtiyaç duyduğunu gören ashâbdan Temîm ed-Dârî, ona bir minber yapmayı önerdi. Bu öneriyi ashabıyla istişare eden Hz. Peygamber, amcası Abbâs'ın kölesi Minâ'ya üç basamaktan ibaret sade bir minber yaptırdı.

(bk. Dârimî, Mukaddime, 6.)

Hz. Peygambere, Bedir savaşı zaferle sona erdiğinde esirler getirildi. Hz. Muhammed (s.a.v.) "Bu esirler hakkında ne diyorsunuz?" diye sorarak ashâbıyla istişare etmişti. Sonuçta Hz. Ebû Bekir'in (r.a.) görüşünü benimsemiş, okuma yazma bilenlerin on Müslümana öğretmeleri karşılığında serbest bırakmıştı.

(bk. Ebû Dâvûd, Cihâd, 121.)

YAZALIM

Size göre okulunuzdaki en önemli üç sorun nedir? Bu sorunların çözümü ile ilgili önerileriniz nelerdir? Yazınız.

Sorunlar	Çözüm Önerileri
....	....
....	....
....	....
....	....
....	....
....	....
....	....

13 Buhârî, Şurut, 15.

4. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) Davasındaki Cesaret ve Kararlılığı

"Kararlılık ve cesaret, hedefe götüren en kestirme yoldur." sözüyle ne anlatılmak istenmektedir?

Yiğitlik ve kahramanlık anlamına gelen cesaret; güç ve tehlikeli bir işe girişirken kişinin kendinde bulduğu güven duygusudur. Korku veren bir olay anında veya olağandışı durumlarda sabır ve sebat göstererek soğukkanlılığı koruyup, endişeye kapılmadan sakin bir şekilde hareket etmektir.

Hz. Muhammed'in (s.a.v.) kişisel özelliklerinden biri de cesur olmasıdır. O, en zor ve sıkıntılı anlarda bile cesaretinden bir şey kaybetmemiştir. Mekkeli müşriklerin İslam'ın yayılmasına engel olma çabalarına hatta Taif'te müşrikler tarafından taşlanarak şehirden çıkarılmasına rağmen içinde bulunduğu toplumun inanç ve âdetlerinin yanlış olduğunu cesaretle söylemiştir. Hz. Peygamberin bu kararlılığı karşısında yaptıkları baskıların işe yaramadığını gören müşrikler Hz. Muhammed'e (s.a.v.) kendilerince cazip teklifler sunmuşlardır. Allah Resulü **"***Güneş'i sağ elime, Ay'ı da sol elime verseler yine de yolumdan dönmem…"*[14] buyurarak cesaretini ve kararlılığını ortaya koymuştur.

Mekke'de müşriklerin baskıları nedeniyle İslam'ı tebliğ etme imkânı kalmayınca Hz. Muhammed (s.a.v.), Allah'ın (c.c.) izin vermesiyle Medine'ye hicret kararı aldı. Kendisi başta olmak üzere bütün Müslümanlar inançları uğruna her şeylerini geride bırakıp yola düştüler. Hicret esnasında müşrikler tarafından takip edildikleri için Hz. Ebubekir (r.a.) ile Sevr mağarasına sığınan Hz. Peygamber (s.a.v) en zor zamanda **"… Üzülme! Allah bizimle beraberdir…"**[15] diyerek yol arkadaşını teselli etmiş ve cesaretini korumuştur.

Son derece yumuşak huylu, sakin bir tabiata sahip olan Hz. Muhammed (s.a.v.), yeri geldiğinde hak ve hakikat uğrunda cesur ve yürekliydi. Bedir Savaşı'nın en şiddetli anlarında, bin kişilik müşrik ordusu karşısında üç yüz kişilik Müslüman ordusu telaşa kapıldıklarında ona sığınıyor, onu kendilerine siper yapıyorlardı.[16]

YORUMLAYALIM

Sahabe, cesaret ve şecaatte kendilerine örnek aldıkları Hz. Muhammed'i (s.a.v.), "İnsanların en iyisi, en cömerdi ve en cesuru" olarak nitelendirmiştir. Enes b. Mâlik'in (r.a.) anlattığına göre bir gece Medine halkı yüksek bir ses duyarak korkmuş ve sesin geldiği tarafa doğru gitmişlerdi. Bir atın üstüne atlayarak hepsinden önce sesin geldiği yöne atını süren Hz. Peygamber (s.a.v.) ise dönerken onlara rastlamış ve boynunda kılıcıyla onları "Korkmayın, korkmayın!" diye teskin etmişti. (Buhârî, Edeb, 39; Müslim, Fedâil, 48.)

Yukarıdaki olayı okuyarak Hz. Peygamberin (s.a.v.) cesaretini yorumlayınız.

14 İbn Hişam, es-Sîre, C 1, s. 101.
15 Tevbe suresi, 40. ayet.
16 Ahmed b. Hanbel, I, 127.

Kararlılık, bir iş ve davranışta azim ve sebat göstermek, bir konuda iyi düşündükten sonra verilen karardan dönmemektir. Kararlılık Müslümanın ahlaki bir özelliğidir. Nitekim mümin, şartlar ve durumlar ne olursa olsun imanında kesin bir sebat ve azim gösterir. Başına gelen olumlu ya da olumsuz hiçbir hâl ve hadise, müminin hayır ve iyilik üzere olmasına engel olamaz. Allah Resulü (s.a.v.) müminin bu güzel halini şöyle anlatır: "*Müminin durumu ne ilginçtir. Her hali kendisi için hayırlıdır. Bu durum yalnız mümine mahsustur. Başına sevinecek bir hal geldiğinde şükreder. Bu onun için hayır olur. Başına bir sıkıntı geldiğinde sabreder. Bu da onun için hayır olur.*"[17]

Hz. Âdem'den (a.s.) Hz. Muhammed'e (s.a.v.) dek Allah'ın (c.c.) bütün elçileri sıkıntılar karşısında davalarıyla ilgili herhangi bir gevşekliğe ya da ümitsizliğe kapılmamışlardır. Vazgeçmek yerine Rablerine sığınıp O'ndan yardım dilemişlerdir.[18]

Hz. Muhammed (s.a.v.) de risâletini tebliğe başladığı ilk günden itibaren görevinin son anına kadar kararlılığını devam ettirmiştir. İki büyük destekçisi eşi Hz. Hatice (r.a.) ve amcası Ebu Talib'i kaybetmenin üzüntüsünü üzerinden atamamışken tebliğ için Taif'e giden Resûlullah (s.a.v.), burada kötü karşılanmıştır. Taşlanmasına ve ayaklarının kanlar içinde kalmasına rağmen sebatını bozmamış ve ümitsizliğe düşmemiştir. Huneyn'de düşmanın pususu karşısında dağılan Müslümanlara yeryüzü bütün genişliğine rağmen dar geldiği anda[19] Hz. Muhammed (s.a.v.) hem düşman üzerine yürümüş hem de ashâbının toparlanmasını sağlamıştır. Yine Hz. Peygamber'in (s.a.v.) müşriklere karşı giriştiği Hendek Savaşı'nda verilen mücadeledeki kararlı tavrı da Kur'an'da dile getirilmiştir.[20]

Azim, karar vermek, bir şeyi yapmak hususunda büyük bir kararlılıkla gayret göstermek anlamına gelir. Azim ve sebatın kaynağı inançlı olmaktır. Ancak Allah'a (c.c.) gerçek anlamda iman eden kişi inancını koruma uğruna elinden geleni yapma azmini gösterebilir. Disiplinli, verimli ve başarılı bir hayat yaşayabilmek için kararlılık, azim, sebat ve sabır gibi prensiplere dikkat etmek gerekir.

NOT EDELİM

"... Bir kere de karar verip azmettin mi, artık Allah'a tevekkül et (O'na dayanıp güven). Şüphesiz Allah, tevekkül edenleri sever."

(Âl-i İmrân suresi, 159. ayet.)

17 Müslim, Zühd, 64.
18 bk. Âl-i İmrân suresi, 147. ayet.
19 bk. Tevbe suresi, 25. ayet.
20 bk. Ahzâb suresi, 22. ayet.

Azim ve sebatla bütün engeller aşılır.

5. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) Hakkı Gözetmedeki Hassasiyeti

Hakkınız gözetildiğinde neler hissedersiniz?

Hakkı gözetmek; adil olmak ve her hak sahibine hakkını vermek demektir. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) en belirgin özelliklerinden biri de insanlar arasında adaletle karar vermesi ve adil davranmasıdır. Hz. Peygamber (s.a.v.), Yüce Allah'ın Kur'an-ı Kerim'de buyurduğu **"... Eğer hükmedecek olursan, aralarında adalet ile hükmet. Çünkü Allah adil davrananları sever."**[21] emrini her durumda uygulamıştır.

Hz. Muhammed (s.a.v.) insanlığın huzuru için adaleti en temel ilke olarak görmüştür. O karar verirken hiç kimseye ayrıcalık göstermez, makam, mevki, zenginlik, fakirlik, akrabalık bağı gibi durumlar onun verdiği kararları etkilemezdi. Hak sahibinin hakkını alması konusuna dikkat ederdi. Bununla birlikte zayıf ve güçsüzlerin, çocukların, yetim ve yoksulların haklarının korunmasında daha titiz davranırdı.

21 Mâide suresi, 42. ayet.

BİLGİ KUTUSU

Hz. Muhammed (s.a.v.), peygamberlikten önceki hayatında da güzel ahlak sahibiydi. O çevresinde adil, güvenilir ve dürüst kişiliği ile tanınmıştı. Gençliğinde Mekke'ye dışarıdan gelenlerin karşılaşacağı zorlukları önlemek, onların can ve mal güvenliklerini sağlamak için Hilfü'l-Fudûl'un (erdemliler birliği) çalışmalarına aktif bir şekilde katılmıştı.[22]

PAYLAŞALIM

Haksızlıkla Mücadele

Hz. Muhammed (s.a.v.), peygamberliğinden önce Mekkelilerin haksızlığa uğrayan insanlara yardım etmek amacıyla yaptıkları Hilfü'l-Fudûl antlaşmasına katılmış, peygamberlik sonrasında da böyle bir antlaşmaya davet edilmesi durumunda katılacağını bildirmiştir.

Hz. Peygamberin katıldığı Erdemliler Birliği hakkında araştırma yapınız. Ulaştığınız sonuçları arkadaşlarınızla paylaşınız.

22 bk. İbn Sa'd, Tabakat, C 1, s. 129.

İslam dini akrabalık bağlarına önem vermiş ancak bu bağların adalet ilkesinin önüne geçmesini kesinlikle istememiştir. Örneğin; Bedir Savaşı'nda esirler arasında Hz. Muhammed'in (s.a.v.) amcası Abbas da vardı. Esirler tazminat ödeyerek özgürlüğüne kavuşabiliyordu. Abbas, Hz. Muhammed'in amcası olduğu için tazminatsız salıverilmesi teklif edilmişti. Hz. Peygamber (s.a.v.), *"Hayır, böyle bir şey olamaz, onun ödemek zorunda olduğu tazminatın bir dirhemi bile bağışlanamaz."*[23] demişti.

Hz. Muhammed (s.a.v.), hüküm verirken hangi dinden olursa olsun insanlar arasında adaleti gözetmiştir. Ebu Hadrad adlı sahabi, bir Yahudi'den borç almıştı. Ancak Ebu Hadrad söz verdiği süre içinde borcunu ödeyememişti. Bu sahabi borcunu ödemek için alacaklıdan süreyi uzatmasını istediyse de adam buna razı olmadı. Hz. Muhammed (s.a.v.) durumdan haberdar olunca Ebu Hadrad'dan elindeki bazı malzemeleri satarak borcunu ödemesini, alacaklıyı mağdur etmemesini söyledi.[24]

YORUMLAYALIM

Hakların gözetilmesi toplum huzuruna ne gibi katkılar sağlar? Yorumlayınız.

Hz. Peygamber Müslüman'ın en önemli özelliğinin adalet ve güvenilirlik olduğunu bildirmiştir. O, *"... Hak sahiplerinden yana çıkıp hakkın yerini bulmasına yardımcı olanlar, insanların en hayırlılarıdır. İçinde zayıf kimselerin incitilmeden hakkını alamadığı bir toplum yükselemez."*[25] buyurmuştur. Çünkü haksızlık, toplumsal karışıklığa ve çatışmaya neden olur ve böyle toplumlarda kimse kendini güvende hissedemez. Bir toplumda adalet yerleşir ve hak sahibinin hakkı korunursa o toplum huzurlu ve güçlü olur. Bizler de Hz. Muhammed'in (s.a.v.), adaletin hakim olduğu bir toplum meydana getirme hususundaki hassasiyetini örnek almalı ve onun gibi adil olmaya çalışmalıyız.

23 Buhâri, Megazi, 64.
24 bk. İbn Mâce, Sadakat, 17.
25 Ahmed b. Hanbel, III, s. 423.

YORUMLAYALIM

"Ey iman edenler! Adaleti titizlikle ayakta tutunuz; şahitlik ederken kendiniz, anne babanız ve akrabanız aleyhinde de olsa, Allah için şahitlik eden kimseler olunuz. Haklarında şahitlik ettiğiniz kimseler zengin ya da fakir olsalar da (adaletten ayrılmayınız), Allah zengine de fakire de sizden daha yakındır. Arzularınıza uyup adaletten sapmayınız. Eğer şahitlik ederken gerçeği çarpıtırsanız ya da şahitlikten kaçınırsanız muhakkak ki Allah yaptıklarınızı bilir." (Nisâ suresi, 135. ayet.)

"Ey iman edenler! Allah için hakkı titizlikle ayakta tutan, adalet ile şahitlik eden kimseler olun. Bir topluma olan kininiz, sakın ha sizi adaletsizliğe itmesin. Âdil olun. Bu, Allah'a karşı gelmekten sakınmaya daha yakındır. Allah'a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz Allah, yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır."

(Mâide suresi, 8. ayet.)

Yukarıdaki ayetleri adaletle ilgili gözetilmesi gereken hususlar bakımından yorumlayınız.

6. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) İnsanlara Değer Vermesi

Bir insana değer verildiğini nasıl anlarsınız?

Yüce Allah (c.c.) insanı en güzel biçimde yaratmıştır.[26] O, insanlar arasında herhangi bir ayrım gözetmeksizin hepsine rızık verdiğini ve onlara çeşit çeşit nimetler bahşettiğini Kur'an'da bize bildirmiştir.[27]

Hz. Muhammed (s.a.v.), ırk, cinsiyet, makam, mevki ve şöhret gibi farklılıkların insanın değerini belirleyemeyeceğini ifade etmiştir. Veda Hutbesi'nde *"…Ey insanlar! Biliniz ki Rabbiniz birdir, atanız da birdir. Bütün insanlar Âdem'den gelmiş, Âdem de topraktan yaratılmıştır. Arap'ın Arap olmayana, Arap olmayanın Arap'a, beyazın siyaha, siyahın da beyaza hiçbir üstünlüğü yoktur. Allah katında üstünlük ancak takva iledir…"*[28] buyurarak temelde insanlar arasında ayrım olmadığını vurgulamıştır. İslamiyet, atalarla övünmeyi ve onlarla gururlanmayı yasaklamış, herkesin ancak kendi inancı ve yaptığı işlerle değer kazanacağını ilan etmiştir. "**Ey insanlar! Şüphesiz sizi bir erkek ile bir kadından yarattık, tanışasınız diye sizi kavim ve kabilelere ayırdık, Allah katında en değerli olanınız O'na itaatsizlikten en fazla sakınanınızdır. Allah her şeyi hakkıyla bilmektedir, her şeyden haberdardır.**"[29] ayetinde üstünlüğün ancak takva ile olacağı vurgulanmıştır.

Hz. Muhammed (s.a.v.) hayatın çok zor olduğu bir sosyal çevrede yaşamıştır. İnsanlar köle olarak alınıp satılıyor, soylu bir aileden gelmeyenler horlanıyor, yetimler ve kadınlar hak ettikleri değeri görmüyordu. İşte böyle bir ortamda Hz. Muhammed (s.a.v.) daima insanların onurlu bir yaşam sürmeleri için çaba sarf etmiş, onların haklarını savunmuştur. Kadınların ve kız çocuklarının, en az erkekler kadar değerli olduklarını vurgulamış, kölelerin azat edilmesi için insanları teşvik etmiş, çalışanlara emeklerinin karşılığının güzelce teslim edilmesini istemiştir.

---

26 bk. Tîn suresi, 4. ayet.
27 bk. İsrâ suresi, 70. ayet.
28 Ahmed b. Hanbel, V, 411.
29 Hucurât suresi, 13. ayet.

Hz. Peygamber insanlara değer verirdi.

Hz. Peygamber Müslüman olmayan komşularıyla iyi ilişkiler kurmuş, komşuluk haklarına dikkat etmiş, hastalandıklarında onları ziyaret etmiştir. Vefat ettiklerinde cenazelerine saygı göstermiş[30], kendisine sıkça uğrayan bir Yahudi çocuğunu hastalandığında ziyaret ederek memnun etmiştir.[31]

Mescid-i Nebi'nin temizliğini herhangi bir karşılık almadan yapan Ümmü Mihcen isminde kimsesiz bir kadın vardı. Hz. Muhammed (s.a.v.) kadını bir müddet göremeyince artık neden gelmediğini sordu. Arkadaşları kadının vefat ettiğini söylediler. Hz. Peygamber, *"Neden bana haber vermediniz!"* diyerek arkadaşlarına sitemde bulundu, Ümmü Mihcen'e verdiği değeri göstermek üzere kadının mezarına gitti ve onun için dua etti.[32]

Hz. Muhammed (s.a.v.), insanların dertlerini sabırla dinler, sorunlarına çözüm bulmaya çalışırdı. Uhud savaşında babaları şehit olan kız kardeşler Hz. Peygambere gelerek sıkıntı ve dertlerini anlatmışlardı. Hz. Peygamber de onları dinleyerek sorunlarına çözüm bulmuştu.[33]

Hz. Muhammed (s.a.v.), çocuklarla vakit geçirir ve ibadet ederken bile onları ihmal etmezdi. Hz. Peygamber, Hz. Zeynep'ten olan torunu Ümâme kucağında olduğu halde namaza durur, kıyamda iken onu kucağında tutar, secdede onu yanı

30 bk. Buhâri, Cenaiz, 48.
31 bk. Ebû Dâvûd, Cenaiz, 5.
32 bk. İbn Mâce, Cenaiz, 32.
33 bk. Dârimî, Mukaddime, 7.

başına koyar, ayağa kalkarken tekrar kucağına alırdı.[34] Çocuklarla şakalaşır, oynar, onlara çeşitli hediyeler verirdi. Özellikle yetim çocukları toplum içinde gözetir, başlarını okşar, bağrına basardı.

Hz. Muhammed (s.a.v.) sadece yaşadığı döneme ve topluma örnek olmamıştır. O, kıyamete kadar yaşayacak olan bütün insanlara örnektir. Doğruluğu, güvenilirliği, merhameti ve affediciliğiyle insanları iyiye ve güzele yönlendirmiştir. Hakkı gözetmedeki hassasiyeti insanlar arasında adaletin yaygınlaşmasını sağlamıştır. Hayatımıza yön vermek için Hz. Peygamberin hayatından her alanda örnek bulmak mümkündür. Çünkü onun gönderiliş gayesi; Kur'an'ı yaşamak, yaymak ve açıklamaktır. O da bunu en güzel şekilde hikmetli söz ve davranışlarıyla gerçekleştirmiştir.

Hilye-i Şerif

BİLGİ KUTUSU

- *Hz. Peygamber, insanlara daima mütevazı bir kardeş, şefkatli bir öğretmen ve merhametli bir baba gibi davranırdı.*
- *İnce, nazik, kibar ve ölçülü bir hitap tarzını benimserdi.*
- *Şaka yaparken kimseyi kırmaz, doğru olmayan bir şeyi söylemez ve kimseyi yanıltmazdı.*
- *Dikkat çekmek istediğinde konuşmasında geçen önemli cümleleri üçer defa tekrar ederdi.*
- *Az sözle çok şey ifade eder, tane tane, açık seçik ve herkesin anlayabileceği bir tarzda konuşurdu.*
- *Karşısındakini dinlediğini ve anladığını göstermek için yüzüne bakarak konuşurdu.*

(bk. Tirmizî, Şemail, 160.)

34 bk. Müslim, Mesâcid, 42.

7. Bir Sure Tanıyorum: Kureyş Suresi ve Anlamı

Hz. Muhammed (s.a.v.) hangi kabiledendir?

Kureyş suresi, Mekke döneminde inmiştir. 4 ayettir. Kureyş, Hz. Peygamberin mensup olduğu kabilenin adıdır.

Kureyş suresinde cahiliye dönemi Araplarının durumlarından bahsedilir. Cahiliye döneminde Kureyş kabilesi diğer kabileler içinde ayrıcalıklara sahipti. Özellikle ticari ayrıcalıkları vardı. Sure, yaz kış onlara verilen nimetler nedeniyle Allah'a (c.c.) ibadet etmek gerektiğini hatırlatıyor.

Kureyş kabilesi, Kâbe'nin gözetim ve bakımını üstlenmişti. Bu yüzden diğer Arap kabileleri onlara büyük saygı gösteriyorlardı. Özellikle fil olayından sonra bu saygınlıkları daha da arttı. Hatta Mekke dışında yaşayan Araplar katında da saygınlık kazandılar. Emirler ve krallar Kureyş soyuna özel ilgi duyar ve saygı gösterirlerdi. Nitekim Kureyşliler güven içinde yazları Taif denen kente gider, serin yaylalarından istifade ederlerdi. Kış mevsiminde de Yemen ülkesine giderlerdi. Bu gidiş gelişlerde ticari kâr elde ederlerdi. Ayrıca Mekke şehri tarıma elverişli olmadığı için halkın ticaretten başka gelir kaynakları yoktu. Hac mevsiminde kurulan panayırlarda ticaretlerini artırıyorlardı. İşte Kureyş suresi Allah'ın (c.c.) onlara lütfettiği bu imkânları hatırlatmaktadır.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

لِا۪يلَافِ قُرَيْشٍۙ ﴿١﴾ ا۪يلَافِهِمْ رِحْلَةَ الشِّتَٓاءِ وَالصَّيْفِۚ ﴿٢﴾

فَلْيَعْبُدُوا رَبَّ هٰذَا الْبَيْتِۙ ﴿٣﴾ اَلَّـذ۪ٓي اَطْعَمَهُمْ مِنْ جُوعٍ

وَاٰمَنَهُمْ مِنْ خَوْفٍ ﴿٤﴾

Okunuşu	Anlamı
Bismillâhirrahmânirrahîm.	Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.
1. Li'î lâfi Kurayş 2. Îlâfihim rihleteşşitâi vessayf 3. Felya'büdû rabbe hâzelbeyt 4. Ellezî et'amehüm min cû'in ve âmenehüm min havf	1-4. Kureyş'e kolaylaştırıldığı, evet, kış ve yaz seyahatleri onlara kolaylaştırıldığı için onlar, kendilerini açlıktan doyuran ve her çeşit korkudan emin kılan şu evin (Kâbe'nin) Rabbine kulluk etsinler.

ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM

A. Aşağıdaki açık uçlu soruları cevaplayınız.

1. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) istişareye verdiği önemi örneklerle açıklayınız.

....

....

....

2. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) örnek davranışlarının toplumsal hayattaki önemini açıklayınız.

....

....

....

3. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) hakkı gözetmesi ve insanlara değer vermesi ile ilgili hadislerinden örnekler yazınız.

....

....

....

4. Hangi davranışlarımız güvenilir bir insan olduğumuzu gösterir? Açıklayınız.

....

....

....

5. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) azim ve kararlılığını örneklerle açıklayınız.

....

....

....

B. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları cevaplayınız.

1. "Haksız yere bir serçeyi veya daha küçük bir hayvanı öldüren insandan Allah bunun hesabını mutlaka soracaktır." (Nesâî, Dahâyâ, 42.)

Yukarıda verilen hadiste Hz. Muhammed'in (s.a.v.) hangi özelliğine vurgu yapılmaktadır?

A) Adaleti
B) Dürüstlüğü
C) Güvenilirliği
D) Merhameti

2. Hz. Muhammed (s.a.v.) İslam'ı anlatmak için bir gün Taif'e gitmişti. Ancak Taifliler Mekke müşriklerinin kışkırtmasıyla Hz. Muhammed'e (s.a.v.) şiddetli bir tepki gösterdiler. Hz. Peygambere taş fırlattılar, geçeceği yollara diken attılar. Hz. Peygamber buna çok üzüldü ve onlar için, "Rabbim, halkımı bağışla, onlar ne yaptıklarının farkında değiller." diye dua etti. (Buhârî, Enbiyâ, 54.)

Yukarıda verilen örnekte asıl vurgulanmak istenen nedir?

A) Hz. Muhammed (s.a.v.) İslam'ı yaymak için farklı şehirlere gitmiştir.
B) Hz. Muhammed'e (s.a.v.) taş atmışlardır.
C) Hz. Muhammed (s.a.v.) çok üzülmüştür.
D) Hz. Muhammed (s.a.v.) affedicidir.

3. Hz. Peygamber, Uhud savaşında Medine'de kalıp savunma yapılması görüşündeydi. Ancak arkadaşlarının çoğu meydan savaşı yapılmasını istemişti. Bunun üzerine Hz. Muhammed (s.a.v.) kendi görüşünden vazgeçti.

Yukarıda verilen örnekte Hz. Muhammed'in (s.a.v.) hangi yönü vurgulanmaktadır?

A) Hz. Muhammed (s.a.v.) merhametliydi.
B) Hz. Muhammed (s.a.v.) istişareye önem verirdi.
C) Hz. Muhammed (s.a.v.) cesur ve kararlıydı.
D) Hz. Muhammed (s.a.v.) hakkı gözetirdi.

4. Hz. Muhammed (s.a.v.) peygamberliğinden önce de haksızlıkların karşısında duruyor ve haklının yanında yer alıyordu. Bundan dolayı Erdemliler Topluluğu'na (Hilfü'l-Fudûl) katılmıştır. Bu yolla haksızlığa uğrayan, güçsüz ve kimsesiz insanların hakkını korumuştur.

Yukarıda verilen bilgiye göre aşağıdaki seçeneklerden hangisi <u>çıkarılamaz</u>?

A) Hz. Muhammed (s.a.v.) peygamber olmadan önce de adaletlidir.
B) Erdemliler Topluluğu güçsüzlerin hakkını savunmaktadır.
C) Hz. Muhammed (s.a.v.) kimsesizlerin yanındadır.
D) Hz. Muhammed (s.a.v.) Hilfü'l-Fudûl'un en genç üyesidir.

5. Hz. Muhammed (s.a.v.), davasından vazgeçmesi için müşriklerin yaptığı cazip teklifleri geri çevirmiş ve onlara şu cevabı vermiştir: "Güneşi sağ elime, ayı da sol elime koysalar yine de yolumdan dönmem."

Aşağıdaki seçeneklerden hangisi yukarıda verilen örnekte Hz. Muhammed (s.a.v.) ile ilgili belirtilen özelliklerden biridir?

A) Hz. Muhammed (s.a.v.) bilgiye önem verirdi.
B) Hz. Muhammed (s.a.v.) müsamahalıydı.
C) Hz. Muhammed (s.a.v.) kararlıydı.
D) Hz. Muhammed (s.a.v.) danışarak iş yapardı.

C. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri verilen kelimelerle doldurunuz.

(üsve-i hasene, istişare, sebat, sıdk, emanet, azim)

1- Doğruluk, ... kavramıyla ifade edilir ve dürüst olmak, kimseyi aldatmamak, kendi aleyhine bile olsa her zaman doğruyu söylemek gibi davranışlarla kendini gösterir.

2- Hz. Muhammed'in (s.a.v.) örnekliği Kur'an-ı Kerim'de .... kavramıyla ifade edilir.

3- Peygamberlerin özelliklerinden biri olan .... güvenilir olmak anlamına geldiği gibi insan ilişkilerinde vazgeçilmez ahlaki bir ilkedir.

4- Hz. Peygamber (s.a.v.) herkesi ilgilendiren önemli konularda arkadaşlarına danışmış ve Müslümanlarla .... sonucunda verilen kararlara uygun hareket edilmiştir.

5- Hz. Muhammed (s.a.v.) "Güneşi sağ elime, Ay'ı da sol elime koysalar yine de yolumdan dönmem." buyurarak .... ve kararlılığını dile getirmiştir.

6- Mümin şartlar ve durumlar ne olursa olsun imanında kesin bir sebat ve .... gösterir.

D. Aşağıdaki cümleler doğruysa başına (D), yanlışsa (Y) yazınız.

1. (   ) Hz. Muhammed (s.a.v.) hikmetli sözleriyle insanları iyiye ve güzele yönlendirmiştir.

2. (   ) Hz. Muhammed'in (s.a.v.), arkadaşlarına danışarak yaptığı işlere "üsve-i hasene" denir.

3. (   ) Hz. Muhammed'in (s.a.v.) bireye ve topluma en güzel örnek olması özelliğini Kur'an-ı Kerim "üsve-i hasene" olarak nitelemektedir.

4. (   ) Hz. Muhammed (s.a.v.) haksızlıklarla mücadele etmek için gençliğinde "Erdemliler Cemiyeti"ne katılmıştır.

5. (   ) Kureyş suresinde Fil Olayı'ndan bahsedilmektedir.

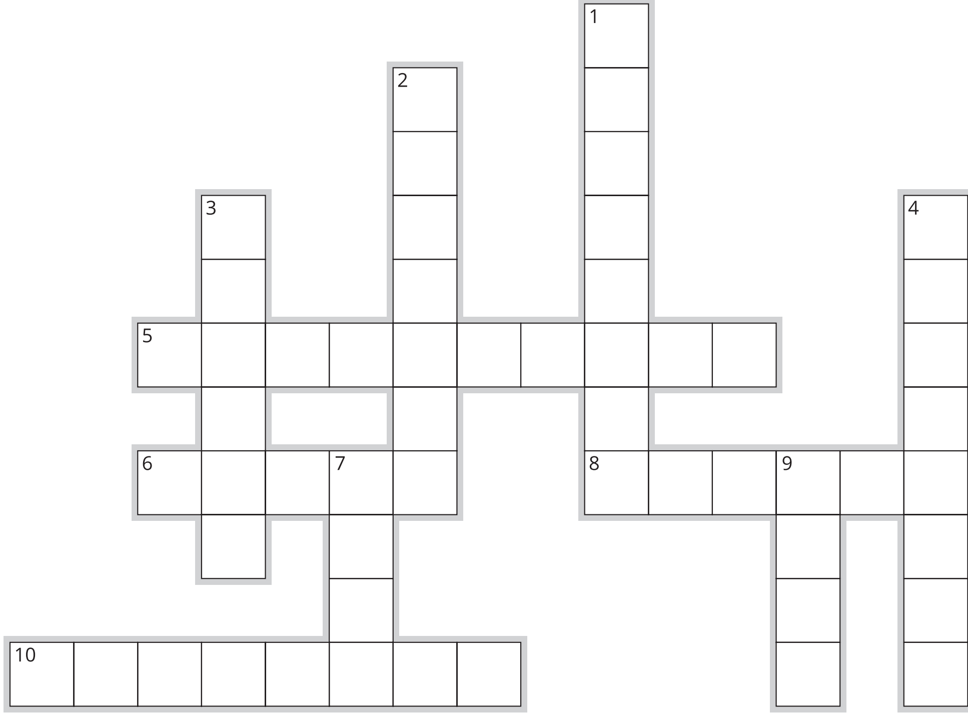
6. (   ) Hz. Muhammed'in (s.a.v.) kişisel özelliklerinden biri de cesur olmasıdır.

7. (   ) Hz. Muhammed (s.a.v.) sadece yaşadığı döneme ve topluma örnek olmuştur.

8. (   ) Hz. Peygamber (s.a.v.) herkesi ilgilendiren önemli konularda arkadaşlarına danışmış ve Müslümanlarla istişare sonucunda verilen kararlara uygun hareket etmiştir.

BULALIM

Aşağıdaki soruları cevaplayarak bulmacayı çözünüz.

Soldan Sağa

5. Bir iş ve davranışta azim ve sebat göstermek, bir konuda iyi düşündükten sonra verilen karardan dönmemek.
6. Kararında ya da sözünde azimli olmak, bir işi sonuna kadar götürmek.
8. Hz. Peygamberin mensup olduğu kabile ve bir sure adı.
10. Bir kimsenin ya da herhangi bir canlının karşılaştığı kötü durumdan dolayı üzüntü duymak, onların acı ve sıkıntılarına duyarlı olmak.

Yukarıdan Aşağıya

1. Dürüst olmak, kimseyi aldatmamak, kendi aleyhine bile olsa her zaman doğruyu söylemek.
2. Güç ve tehlikeli bir işe girişirken kişinin kendinde bulduğu güven duygusu.
3. Bir kimseye kuşku duymadan inanmak ve güvenmek.
4. Bir konuda doğruyu bulmak için bilgisi olan kişilerle görüşmek ve fikir alışverişinde bulunmak.
7. Karar vermek, bir şeyi yapmak hususunda büyük bir kararlılıkla gayret göstermek.
9. Güvenilir kimse.

5. ÜNİTE

KUR'AN-I KERİM VE ÖZELLİKLERİ

Ünitemize Hazırlanalım

1. Kur'an-ı Kerim niçin gönderilmiştir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

2. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) sünnetlerinden hangilerini biliyorsunuz? Sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

3. "Kıssa nedir?" sorusunu çevrenizdekilere sorup cevapları not ediniz.

4. İsra suresinin, 9. ve Neml suresi, 2. ayetinin meallerini bularak defterinize yazınız.

5. Kur'an-ı Kerim mealinin sonunda yer alan konu indeksine bakarak hangi başlıkların yer aldığını inceleyiniz.

Kavramlar : Kur'an, furkan, sünnet, inanç, ibadet, ahlak, muamelat, kıssa

1. İslam Dininin Temel Kaynakları

Bir dinin temel kaynakları neler olabilir?

Yüce Allah, insanlara akletme, düşünme, seçim yapabilme gibi nimetler vermiştir. Ayrıca ilk insandan itibaren doğru yolu göstermek için peygamberler ve onların aracılığı ile de kitaplar göndermiştir. Son ilahi kitap olan Kur'an-ı Kerim ile Hz. Muhammed'in söz ve davranışları İslam dininin iki temel kaynağını oluşturur. Bu iki kaynak, İslam dininin tam anlamıyla kavranması, emir ve yasaklarının uygulanması için ayrılmaz bir bütündür.

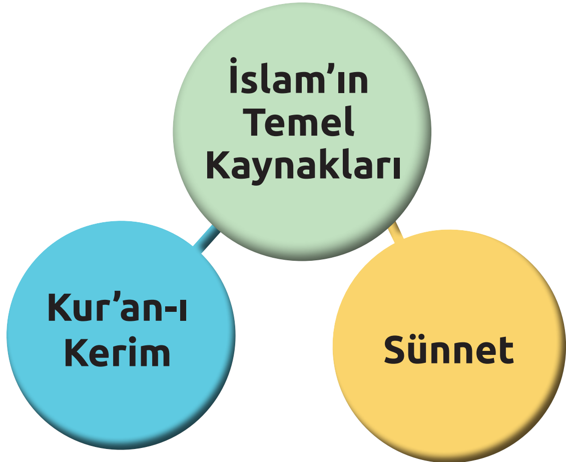
NOT EDELİM

Size iki şey bırakıyorum. Onlara sımsıkı sarılırsanız, yolunuzu şaşırmazsınız: Allah'ın Kitabı ve Peygamberinin sünneti.

(İmam Mâlik, Kader, 3.)

Hidayet Rehberi: Kur'an

Kur'an, sözlükte "toplamak, okumak, bir araya getirmek" anlamlarına gelir. Terim olarak ise şu şekilde tanımlanır: "Hz. Peygambere vahiy yoluyla gelen, mushaflarda yazılı olan, değiştirilmeden nesilden nesile nakledilen, okunması ve yaşanması ile ibadet edilen, Allah'ın (c.c.) mucize kelamıdır."[1]

Kur'an-ı Kerim, Allah'ın (c.c.) bütün peygamberlere gönderdiği vahyin son halkasıdır. Diğer kutsal kitaplar, insanlar tarafından zamanla değiştirilmiş, asıl halleri günümüze ulaşamamıştır. Yüce Allah, son ilahi kitap olan Kur'an'ın hiç bir harfinin değiştirilmeyeceğini ve korunacağını şu ayette bildirmiştir: **"Doğrusu kitabı biz indirdik, onun koruyucusu elbette biziz."**[2] Hz. Peygamber zamanından beri insanlar tarafından okunmasıyla ibadet edilmiş ve aynı zamanda ezberlenmiştir. Böylece unutulmaktan da korunmuş ve hiç bir değişikliğe uğramadan günümüze ulaşmıştır.

Kur'an-ı Kerim, Müslümanların kılavuzudur.

---

1 MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 209-210.
2 Hicr suresi, 9. ayet.

Kur’an-ı Kerim; inanç, ibadet ve ahlak konularında hükümler içeren bir kitaptır. İnanç konularını oluşturan ayetlerde, imanın temel esasları ile bunların insan ve toplum hayatına sağladığı faydalardan bahsedilir. İbadet konularını içeren ayetlerde namaz, oruç, zekat gibi kulluk vazifeleri ile ilgili hükümler bulunur. Ahlaki konuları dile getiren ayetlerde ise insanların sahip olması gereken adalet, doğruluk, anne babaya iyilik gibi erdemler ile sakınılması gereken davranışlar ele alınır.

Kur'an-ı Kerim'de inanç, ibadet ve ahlak konularının yanında geçmiş peygamberlerin hayatlarının ve tevhit mücadelelerinin anlatıldığı bölümler de vardır. Kıssa adı verilen bu bölümlerde geçmiş kavimlerin vahiy karşısındaki tutumları anlatılmakta ve ibretler alınması tavsiye edilmektedir. Ayrıca Kur'an-ı Kerim'de sosyal hayata ilişkin düzenlemeler, aile ve toplum ilişkilerini ele alan hükümler de (muamelat) yer almaktadır.

HATIRLAYALIM

İlâhi kitaplar, gönderildikleri kavmin dili ile vahyedilmiştir. Buna bağlı olarak Kur’an-ı Kerim’in dili de Arapça’dır.

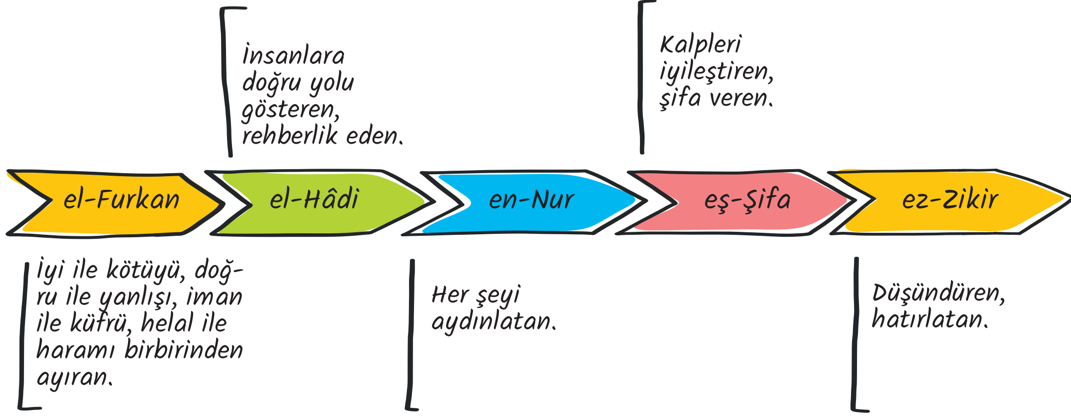
Kur'an, Fâtiha suresi ile başlar, Nâs suresi ile sona erer.

Kur’an, Peygamberimize bir kerede vahyedilmemiş, hem Mekke’de hem de Medine’de olmak üzere 23 yılda parça parça indirilmiştir.

Kur'an, insanlığı karanlıktan aydınlığa çıkaran bir yol göstericidir.

NOT EDELİM

Kur'an-ı Kerim'in pek çok ismi bulunmaktadır: el-Hâdi, el-Furkan, eş-Şifa, ez-Zikir, en-Nur bunlardan bazılarıdır.

YORUMLAYALIM

"Alemlere bir uyarıcı olsun diye kuluna Furkan'ı indiren Allah'ın şanı yücedir."

(Furkan suresi, 1. ayet.)

Yukarıdaki ayette geçen "Furkan" ifadesinden ne anlıyorsunuz? Sınıfta arkadaşlarınızla yorumlayınız.

Kur'an-ı Kerim'de insanların nasıl ve ne şekilde yaşamaları gerektiği açıklanmıştır. İçerisindeki hükümler bireyin ve toplumun hayatını düzenler. Kur'an, kendisini rehber edinenlere, hem dünya hem ahiret mutluluğunu temin edecek bir hidayet rehberidir. Bu sebeple hayatın bütün safhalarında karşılaşılan konularda başvurulacak ilk kaynaktır.

Hz. Peygamberin Yolu: Sünnet

Peygamberler, Allah'ın (c.c.) emir ve yasaklarını kullarına ulaştırmak ve onlara doğru yolu göstermekle görevlendirilmiş elçilerdir. Son peygamber Hz. Muhammed (s.a.v.) de inanç, ibadet ve ahlaki değerler başta olmak üzere Kur'an'ın hükümlerini insanlara iletmiştir. Bunun yanı sıra İslam'ı anlatarak, hükümlerini açıklayarak ve bizzat yaşayarak örnek bir hayat sergilemiştir. **"Andolsun, Allah'ın Resûlü'nde sizin için; Allah'a ve âhiret gününe kavuşmayı uman, Allah'ı çok zikreden kimseler için güzel bir örnek vardır."**[3] ayetinde Hz. Peygamberin Müslümanlara örnek olma vasfı vurgulanmaktadır.

3 Ahzâb suresi, 21. ayet.

Hz. Peygamber, hem kulluğu hem de kişiliği, ahlakı, aile yaşantısıyla Müslümanlara örnek olmuştur. İşte bu örnek yaşam tarzı ve yol göstericilik sünnet olarak adlandırılır.

Sözlükte yol, âdet, gidişât, gibi anlamlara gelen **sünnet**; terim olarak Hz. Peygamberin sözleri, uygulamaları ve sahabilerin yapmış olduğu davranışları onaylaması[4] şeklinde tanımlanır.

Hz. Peygamberin sünneti, İslam dininin temel kaynaklarından biridir. Zira Kur'an'da anlaşılmayan bir ayetle karşılaşıldığında ilk olarak Hz. Peygamberin o konuda bir sözü ya da uygulaması olup olmadığı araştırılır. Çünkü Hz. Peygamberin görevlerinden biri de Kur'an'daki hükümleri açıklamaktır. **"... İnsanlara, kendilerine indirileni açıklaman ve onların da (üzerinde) düşünmeleri için sana bu Kur'an'ı indirdik."**[5] ayetiyle Hz. Peygamberin bu görevine işaret edilmektedir.

Hz. Peygamber ayetlerin ifade ettiği manayı sözleri ile açıklamış, fiilleri ile de hükümlerin nasıl uygulanacağını göstermiştir. Örneğin; Kur'an, namaz kılmanın farz olduğunu bildirmiş,[6] ancak namazın nasıl kılınacağını, hangi vakitlerde kaç rekat kılınacağını açıklamamıştır. Hz. Peygamber, "*Beni nasıl namaz kılarken görüyorsanız, siz de öylece namaz kılınız.*"[7] buyurarak namaz emrinin ne şekilde yerine getirileceğini öğretmiştir.

Hz. Muhammed'in (s.a.v.)adının yazıldığı hat örneği.

NOT EDELİM

"Sözün en güzeli Allah'ın Kitabı'dır. Rehberliğin en güzeli ise Muhammed'in rehberliğidir."

(İbn Mâce, Sünnet, 7.)

"... Namaz, mü'minlere belli vakitlerde farz kılınmıştır."
(Nisâ suresi, 103. ayet.)

4 bk. MEB, Dinî Terimler Sözlüğü, s. 334.
5 Nahl suresi, 44. ayet.
6 bk. Nisâ suresi, 103. ayet.
7 Buhâri, Ezan, 18.

Kur'an-ı Kerim'de, zengin Müslümanlara zekat vermeleri emredilmiş,[8] ancak hangi maldan ne kadar verileceği açıklanmamıştır. Bu hususlar Hz. Peygamber tarafından Müslümanlara öğretilmiştir. Hz. Peygamberin açıklaması olmadan yerine getirilemeyecek bir diğer ibadet, hacca gitmektir. Farz olan haccın vakti, şartları, hac kıyafetleri vb. konular Hz. Peygamberin sünneti ile açıklığa kavuşmuştur.

Hz. Peygamber, Kur'an-ı Kerim'i açıklamanın dışında, insanların manevi kirlerden arınmalarını ve İslam'ın emrettiği ahlaki niteliklere sahip olmalarını sağlamıştır. Bu konu Kur'an'da şöyle açıklanmaktadır: **"Kendi aranızdan, size âyetlerimizi okuyan, sizi her kötülükten arındıran, size Kitab'ı, hikmeti ve bilmediklerinizi öğreten bir peygamber gönderdik."**[9] Hz. Peygamber, güzel ahlakı ile Müslümanlara örnek olmuş, sevgi, merhamet, şefkat, samimiyet, sadakat, kardeşlik gibi pek çok ahlaki değeri öğretmiştir. Bunun yanında bir işe başlarken Allah'ın (c.c.) adını anmayı (besmele çekmeyi), küçüklere şefkatli, büyüklere saygılı olmayı, anne babaya iyilik yapmayı, hediyeleşmeyi, hastaları ziyaret etmeyi, selamlaşmayı, kısaca hayata dair her şeyi öğretmiştir.

Sevgi, kardeşlik, merhamet ve yardımlaşma gibi ahlaki tutum ve davranışlar İslam dini tarafından teşvik edilir.

Hz. Peygamber, öncelikle bir olan Allah'a (c.c.) iman etmeyi öğretmiş, Allah'a (c.c.) ibadeti ve ibadetlerin uygulanış şekillerini göstermiştir. Müslümanların kötü söz ve davranışlardan uzaklaşıp, ahlaki değerlerle donanmaları ve Allah'a (c.c.) kul olma bilinciyle hareket etmeleri için uğraşmıştır. Bu sebeple Hz. Muhammed'in (s.a.v.) anlatarak ve yaşayarak öğrettiği sünneti, her konuda kendisine başvurulan vazgeçilmez bir kaynak ve hayatın her alanında İslam'a uygun yaşamayı sağlayan bir kılavuzdur.

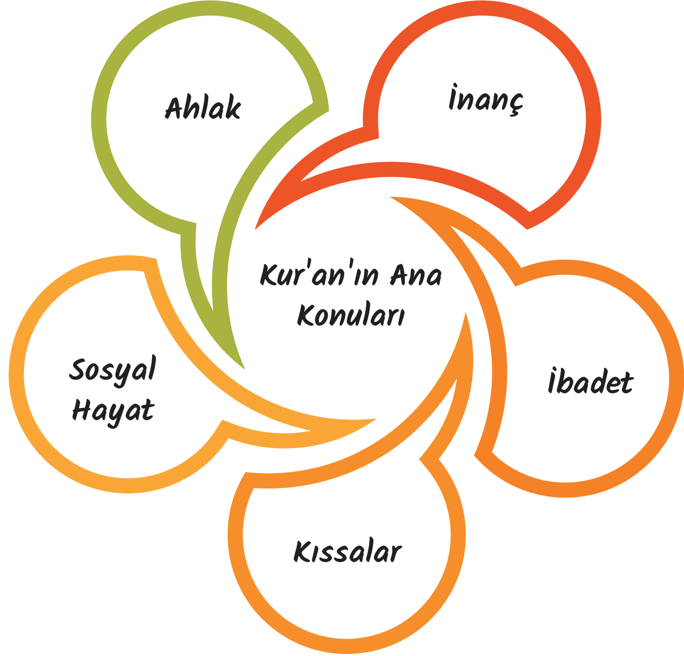
Kur'an-ı Kerim ve Hz. Peygamber'in sünneti, İslam toplumunu yüzyıllardır ayakta tutan temel yapı taşlarıdır. Çünkü İslamı yaşamak, Kur'an'da ve sünnette yer alan hükümleri uygulamak ile mümkün olur. Müslümanlar, hem dünyada hem ahirette mutlu olabilmek için akıl ve iradelerini kullanıp Kur'an ve sünneti kendilerine rehber edinmelidir.

---

8 bk. Zâriyât suresi, 19. ayet.
9 Bakara suresi, 151. ayet.

2. Kur'an-ı Kerim'in Ana Konuları

Sizce bir ilahi kitapta bulunması gereken temel konular neler olabilir?

Kur'an-ı Kerim, Yüce Allah'ın bütün insanlığa gönderdiği bir hidayet rehberidir. İnsanlara doğru yolu göstermek ve onların dünya ahiret mutluluğuna ulaşmalarını sağlamak için evrensel mesajlar içerir. Bireysel ve toplumsal hayatı tüm yönleriyle ele alır. İnsanın Allah'a (c.c.), yaşadığı topluma ve çevresine karşı görev ve sorumluluklarını bildirir.

Kur'an'ın içerdiği konular oldukça fazladır. Ancak Kur'an'da çokça zikredilen, üzerinde durulan başlıca konular; iman esasları başta olmak üzere ibadet, ahlak, bireysel ve toplumsal hayatla ilgili düzenlemeler, peygamberler ve geçmiş kavimlerin kıssalarıdır. Kur'an-ı anlamak öncelikle bu ana konuları bilmeye ve anlamaya bağlıdır.

YORUMLAYALIM

KUR'AN'A SARIL

Kur'an Rabbimiz'in yaktığı ışık
Bu millet Kur'an'a ezelden âşık
O bal çömleğidir dal kaşık kaşık
Kur'an'ı elinden bırakma kardeş

Emelin doğruyu, hakkı bulmaksa
Cennet'e girmekse, mutlu olmaksa
Bilgiyi doğrudan Hak'tan almaksa
Başka bir kitaba sen bakma kardeş

.....
Namazda Kur'an'ı dilinden oku
Başka dile sapma, saplama oku
Hiçbir dilde yoktur o eşsiz doku
Dînine fitneyi gel sokma kardeş

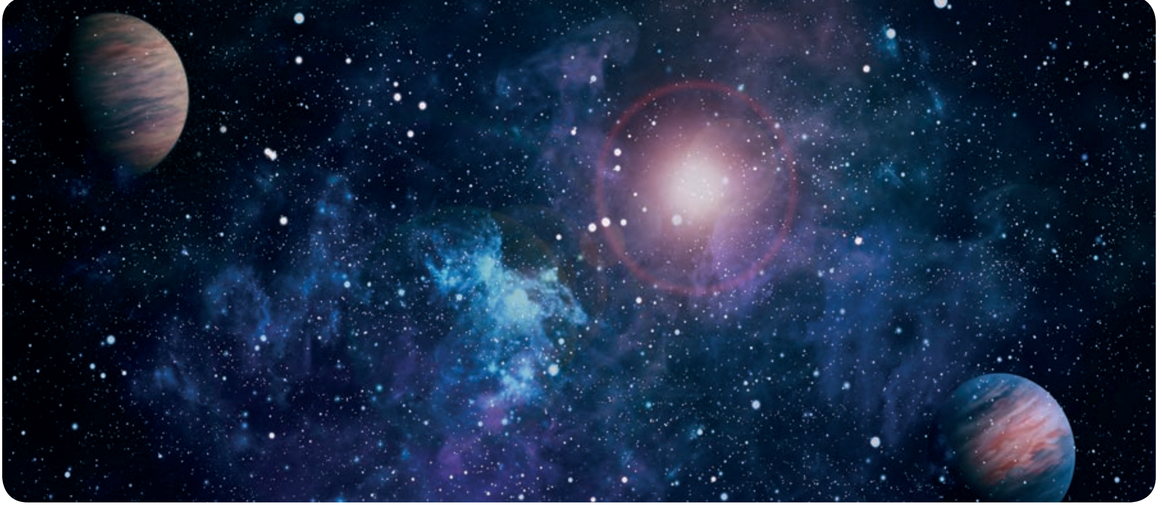
Lafzı güzel onun mânası güzel
Eşsiz vasıfları kendine özel
Güzelleşmek için gel Kur'an'a gel
Bu nûr ırmağına gir, çıkma kardeş

Anlamaya karşı çıkanlar mı var
Kulağına pamuk tıkanlar mı var
Öze, maksada yan bakanlar mı var
Bunlar demagoji sen takma kardeş

Dünyayı istersen Kur'an'a sarıl
Ukbâyı istersen Furkan'a sarıl
Kur'an'dan aldığın irfana sarıl
Başka bir vâdiye sen akma kardeş

Hayrettin KARAMAN
(Dert Söyletir, s. 101.)

Yukarıdaki şiire göre "Kur'an'a sarılmak" ifadesinden ne anlıyorsunuz? Yorumlayınız.

Kainattaki mükemmel düzen Allah'ın (c.c.) varlığının ve birliğinin bir delilidir..

İnanç

İnanç, sözlükte "itikad, iman, birine duyulan güven" anlamına gelir. Dini terim olarak, Allah'ın (c.c.) peygamberleri aracılığıyla bildirdiği esasları tereddütsüz kabul etmek, gerçek ve doğru olduğuna gönülden inanmaktır.[10]

İslam inancının temeli, Allah'ın (c.c.) varlığına ve birliğine imandır. Her şeyi bilen, gören, duyan ve her şeye gücü yeten Allah'a (c.c.) inanmak, mümin olmanın ilk şartıdır. Kur'an ayetlerinin bir çoğu, Allah'ın (c.c.) birliğini, eşi ve benzeri bulunmadığını vurgular.[11]

Peygamberlere inanmak, Allah'ın (c.c.) insanlara doğru yolu göstermek için insanlar arasından seçtiği kimselere ve onların Allah'tan (c.c.) getirdiği vahiylerin doğru olduğuna inanmaktır. Kur'an-ı Kerim'de **"... Geçmiş her ümmet içinde de mutlaka bir uyarıcı peygamber bulunmuştur."**[12] buyrularak her topluluğa peygamber gönderildiği belirtilmiştir. Ayrım yapmadan bütün peygamberlere iman etmek gerektiği Kur'an'da şöyle dile getirilmektedir: **"Allah'ı ve peygamberlerini inkâr eden, Allah'la peygamberleri arasını ayırmak isteyen, "Bir kısmına inanır bir kısmını inkâr ederiz" diyerek ikisi arasında bir yol tutmak isteyenler, işte onlar gerçekten kafir olanlardır..."**[13]

Peygamberlere iman, Allah (c.c.) tarafından onlara indirilen kitaplara inanmayı gerektirir. İlahi kitaplar, peygamberlere Cebrail (a.s.) aracılığı ile ulaşmıştır. Kur'an'da kitaplara ve meleklere imanın farz olduğunu bildiren bir ayette şöyle buyrulmaktadır: **"Peygamber, Rabbinden kendisine indirilene iman etti, mü'minler de (iman ettiler). Her biri; Allah'a, meleklerine, kitaplarına ve peygamberlerine iman ettiler..."**[14]

10 MEB, Dinî Terimler Sözlüğü, s. 168-169.
11 bk. İhlâs suresi, 1-4. ayetler.
12 Fâtır suresi, 24. ayet.
13 Nisâ suresi, 150-151. ayetler.
14 Bakara suresi, 285. ayet.

Kur'an'da yer alan inanç esaslarından biri de ahirete imandır. Ahirete iman, insanın yaptıklarının karşılığını göreceği, hiçbir varlığın amaçsız ve boş yere yaratılmadığı sonucuna ulaştırır. Kur'an'da ahirete iman, Allah'a (c.c.) iman ile yan yana zikredilmiş ve inanç esasları arasındaki önemine dikkat çekilmiştir: **"... Kim Allah'ı, meleklerini, kitaplarını, peygamberlerini ve ahiret gününü inkâr ederse derin bir sapıklığa düşmüş olur."**[15]

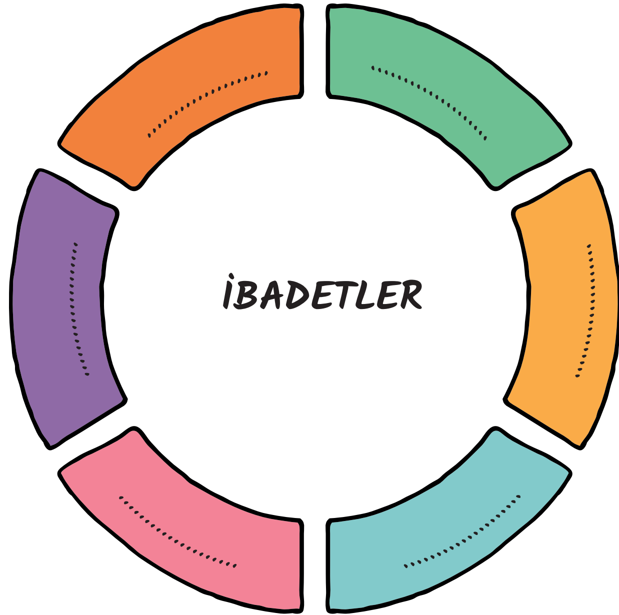
İman esasları bir bütündür. Bir kişinin Müslüman olması için Kur'an'da yer alan bu esasların tümünü hiç bir şüphe taşımadan, gönülden kabul etmesi gerekir.

İbadet

Sözlükte; boyun eğme, itaat etme, saygı duyma" anlamlarına gelen **ibadet** terim olarak, Allah'ın (c.c.) insanlara emrettiği ve insanların da yapmakla yükümlü oldukları tüm davranışlardır.[16] İman esaslarını kabul eden bir Müslüman, imanın gereklerini ibadetler yoluyla yerine getirir.

Kur'an-ı Kerim'de, "**Ben cinleri ve insanları, ancak bana kulluk etsinler diye yarattım."**[17] ayetiyle insanın yaratılış amacının Allah'a (c.c.) ibadet etmek olduğu açıklanmaktadır. Allah'a (c.c.) sadece insanlar değil, kâinat ve içerisinde yer alan tüm varlıklar, yerde ve gökte ne varsa ibadet etmektedir. Yüce Allah, **"Göklerde ve yerde olanların, güneş, ay, yıldızlar, dağlar, ağaçlar, hayvanların ve insanların birçoğunun Allah'a secde ettiklerini görmüyor musun?..."**[18] buyurarak bu gerçeğe işaret etmiştir.

YAZALIM

Kur'an-ı Kerim'de emredilen ibadetlerden altı tanesini yukarıdaki çizelgeye yazınız.

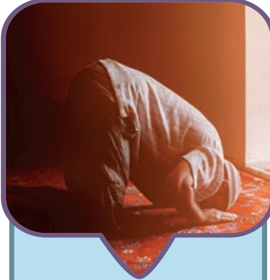
15 Nisâ suresi, 136. ayet.
16 MEB, Dinî Terimler Sözlüğü, s. 153.
17 Zâriyât suresi, 56. ayet.
18 Hac suresi, 18. ayet.

Kur'an-ı Kerim'de namaz, oruç, zekat ve hac ibadeti ile ilgili pek çok ayet bulunmaktadır.[19] Bununla birlikte anne babaya iyi davranmak[20], sadaka vermek[21], kurban kesmek[22], Kur'an okumak[23], dua etmek[24] de ibadet sayılmıştır.

Allah'ın (c.c.) rızasını kazanmak amacıyla yapılan her hareket, davranış ve düşünce başlı başına bir ibadettir. Güzel söz söylemek, insanlara zarar verecek şeyleri yoldan kaldırmak, canlıları korumak, insanların üzüntüsünü paylaşmak, sevincine ortak olmak da birer ibadettir. Bu davranışlar insanları iyiliğe ve güzelliğe yönlendirir. Yüce Allah, bir ayette şöyle buyurmaktadır: **"... Ana babaya, yakınlara, yetimlere, düşkünlere, yakın komşuya, uzak komşuya, yanınızdaki arkadaşa, yolcuya ve elinizin altında bulunan kimselere iyilik edin..."**[25]

İman, ibadetler yoluyla kalbe yerleşir. İbadetler, hem birey ile Allah (c.c.) arasında hem de inananlar arasında bağ oluşmasını sağlar. İbadetlerde devamlılık, kişilerde ahlaki değerlerin yerleşmesine ve pekişmesine yardımcı olur.

NOT EDELİM

Kitaptan sana vahyolunanı oku, namazı da dosdoğru kıl. Çünkü namaz, insanı hayasızlıktan ve kötülükten alıkor.

(Ankebût suresi, 45. ayet.)

Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakınmanız için oruç, sizden öncekilere farz kılındığı gibi, size de farz kılındı.

(Bakara suresi, 183. ayet.)

Namazı dosdoğru kılın, zekatı verin, Resûle itaat edin ki size merhamet edilsin.

(Nûr suresi, 56. ayet.)

Yolculuğuna gücü yetenlerin haccetmesi, Allah'ın insanlar üzerinde bir hakkıdır.

(Âl-i İmrân suresi, 97. ayet.)

Ahlak

Ahlak, sözlükte "huy, mizaç, karakter" anlamlarına gelir. Terim olarak; insanın, iyi veya kötü olarak vasıflandırmaya yol açan manevi nitelikleri, huyları ve bunların etkisiyle ortaya koyduğu davranışlarının bütünüdür.[26]

---

19 bk. Bakara suresi 43, 143. ayetler; Âl-i İmrân suresi, 97. ayet; En'âm suresi, 72. ayet; Enbiyâ suresi, 73. ayet; Nûr suresi, 56. ayet.
20 bk. İsrâ suresi, 23. ayet.
21 bk. Hadîd suresi, 18. ayet.
22 bk. Hac suresi, 34. ayet.
23 bk. En'âm suresi, 155. ayet.
24 bk. A'râf suresi, 180. ayet.
25 Nisâ suresi, 36. ayet.
26 MEB, Dinî Terimler Sözlüğü, s. 9.

OKUYALIM

Sahâbîlerden Sa'd b. Hişâm Medine'ye geldiğinde Hz. Âişe'den (r.a.) Resulullah'ın ahlakını anlatmasını istedi. Âişe (r.a.), "Sen Kur'an okuyorsun değil mi?" diye sorunca Sa'd, "Evet." cevabını verdi. Bunun üzerine müminlerin annesi, "İşte Hz. Peygamberin ahlâkı Kur'an'dı." dedi.

(Müslim, Müsâfirîn, 139.)

Kur'an'da inanç ve ibadet konuları yanında ahlak konusunda da pek çok ayet bulunmaktadır.[27] Bu ayetlerde iyilik yapmak, güzel söz söylemek, doğruluk, sabır, yardımlaşmak, sözünde durmak, adaletli olmak gibi güzel ve yararlı davranışlar emredilmiştir. Kur'an-ı Kerim'de bir ayette: **"Allah şüphesiz adaleti, iyilik yapmayı, yakınlara bakmayı emreder; hayasızlığı, fenalığı ve haddi aşmayı yasak eder..."**[28] buyrulmaktadır. Dedikodu, iftira, yalan, cimrilik, israf, haksız kazanç gibi kötü davranışlar ise yasaklanmıştır. Yüce Allah bir ayette şöyle buyurmaktadır: **"Ey inananlar! Zannın çoğundan sakının, zira zannın bir kısmı günahtır. Birbirinizin suçunu araştırmayın; kimse kimseyi çekiştirmesin; hangi biriniz ölü kardeşinin etini yemekten hoşlanır? Ondan tiksinirsiniz; Allah'tan sakının..."**[29]

YORUMLAYALIM

"Hiçbir baba çocuğuna güzel terbiyeden daha üstün bir hediye veremez."

(Tirmizî, Birr, 33.)

Yukarıdaki hadiste anlatılmak istenen nedir? Yorumlayınız.

İslam dininin amaçlarından biri de insanı manevi kirlerden arındırıp güzel ahlaka sahip olmasını sağlamaktır. Bu ahlaki faziletler, Hz. Peygamberin şahsında görülmektedir. O, hayatını tamamıyla Kur'an'a göre şekillendirmişti.

Sosyal Hayat

Muamelat; "İnsanlar arasındaki hukuki, beşeri ve sosyal ilişkileri düzenleyen hükümler" anlamına gelir.[30] Kur'an-ı Kerim'de sosyal hayatı konu edinen ayetler bulunmaktadır. Bu ayetlerde borç alıp vermek, alışveriş yapmak, evlenmek, boşanmak, miras, suçlar ve cezalar gibi sosyal hayatla ilgili bir takım hükümler yer almaktadır.

---

27 bk. Âl-i İmrân suresi, 134. ayet; A'râf suresi, 199. ayet; Tevbe suresi, 119. ayet; Hûd suresi, 112. ayet; İsrâ suresi, 34. ayet; Mü'minûn suresi, 8. ayet.
28 Nahl suresi, 90. ayet.
29 Hucurât suresi, 12. ayet.
30 MEB, Dinî Terimler Sözlüğü, s. 242.

EŞLEŞTİRELİM

Aşağıda verilen ayetleri konularına göre eşleştiriniz.

....	"Biz insana anne babasına iyi davranmayı emrettik..." (Ahkâf suresi, 15. ayet.)	Toplumsal İlişkiler
....	"Anne, baba ve akrabaların (miras olarak) bıraktıklarından erkeklere bir pay vardır. Anne, baba ve akrabaların bıraktıklarından kadınlara da bir pay vardır." (Nisâ suresi, 7. ayet.)	Aile İlişkileri
....	"Allah size, emanetleri mutlaka ehline vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi emrediyor..." (Nisâ suresi, 58. ayet.)	Ticaret
....	"Ölçtüğünüzde ölçmeyi tam yapın, doğru terazi ile tartın..." (İsrâ suresi, 35. ayet.)	Miras
....	"...Herkesin kazanacağı yalnız kendisine aittir. Hiçbir suçlu başkasının suçunu yüklenmez..." (En'âm suresi, 164. ayet.)	Suç ve Ceza

Kur’an-ı Kerim, hayatın tüm alanlarını düzenleyen, Müslümanlara toplum olarak nasıl yaşamaları gerektiğini bildiren bir kılavuzdur. Bu nedenle Müslümanlar, bireysel ve sosyal yaşamlarında Kur’an-ı rehber edinir ve Kur’an-ı Kerim’in sosyal hayata yönelik ortaya koyduğu bu kurallara uygun yaşar. Böylece Müslümanlar, hayatlarının her alanına doğruluk, dürüstlük, adaletli olmak gibi ahlaki değerleri yansıtırlar.

Kıssalar

“Hikaye etmek, anlatmak, haber vermek” anlamlarına gelen **kıssa**, Kur’an-ı Kerim’deki geçmiş peygamberler ve kavimlerle ilgili ibret verici olayları ifade eder.[31] Kur’an-ı Kerim’in ana konuları arasında yer alan kıssalar, insanlar için öğüt ve ders niteliğindedir. Kıssalarda, peygamberlerin kavimlerini tevhid inancına davet etmeleri, tebliğ yaparken karşılaştıkları zorluklar, inkârcıları ikna etmek için gösterdikleri mucizeler, inananların ve inkâr edenlerin akibeti anlatılır. Ayrıca peygamberlerin örnek şahsiyetleri, insanlarla kurdukları iletişimden de bahsedilir. Kur’an-ı Kerim’de, kıssaların anlatılmasının amacı **“Andolsun ki, onların kıssalarında akıl sahipleri için ibret vardır...”**[32] ayetiyle bildirilmiştir. Buna göre, kıssalar Kur’an-ı Kerim’de yer alan emir ve yasakların hayata geçirilerek somutlaştırılması için bir

31 MEB, Dinî Terimler Sözlüğü, s. 204.
32 Yûsuf suresi, 111. ayet.

vasıtadır. Çünkü Kur'an-ı Kerim, kıssalar yoluyla geçmiş milletlerin sergiledikleri tutumun sonucunu göstererek iyiliğe teşvik edip, kötülükten sakındırır. Kur'an kıssalarının bir amacı da Hz. Peygambere inanmayan müşrikleri uyarmak ve Peygamberle beraber ilk Müslümanların yaşadıkları sıkıntılara karşı dayanma güçlerini arttırmaktır. Bu durum Kur'an-ı Kerim'de **"(Ey Muhammed!) Peygamberlerin haberlerinden, kendileriyle senin kalbini pekiştirdiğimiz her bir haberi sana aktarıyoruz. Bunlarda sana hak, mü'minlere de bir öğüt ve hatırlatma gelmiştir."**[33] ayetiyle dile getirilmiştir. Kıssalar, geçmişte meydana gelen olayları haber vermekten ibaret değildir. Yaşadığımız döneme de ışık tutar ve Müslümanlara kılavuzluk eder.

ARAŞTIRALIM

Kur'an-ı Kerim'de hangi kıssaların yer aldığını araştırınız.

3. Kur'an-ı Kerim'in Temel Özellikleri

Kur'an-ı Kerim'i birkaç cümle ile anlatmak isteseniz neler söylersiniz?

Kur'an-ı Kerim, okuyup anlaşılmak ve hayatın tüm alanlarında yaşanmak için indirilmiş yol gösterici bir rehberdir. İnsanlığı kötülükten alıkoyup iyiliğe yöneltmek için gönderilmiş son ilahi kitaptır. Kur'an-ı Kerim'de insanı hem dünya hem ahiret mutluluğuna ulaştıracak mesajlar vardır.

Kur'an-ı Kerim, hak ile batılı, iyi ile kötüyü, helal ile haramı birbirinden ayıran bir kitaptır.

Kur'an-ı Kerim, insanları iyiye, doğruya ve güzele yönlendirir. Bu konu **"... İyilik edin. Şüphesiz Allah iyilik edenleri sever."**[34] ayetiyle ifade edilmiştir. Müslümanların birbirleri ile ilişkilerinde sevgi, saygı, adalet gibi ahlaki değerlere uygun davranışlar sergilemelerini öğütler. İhtiyaç sahibi kimseleri gözetmek, anne babaya iyilik yapmak, toplumun yararına çalışmak gibi pek çok iyi ve güzel davranış emredilir.

33 Hûd suresi, 120. ayet.
34 Bakara suresi, 195. ayet.

Bütün bu iyi, doğru ve güzel davranışlar, Kur’an’da salih amel olarak adlandırılmış ve salih amel işleyenlere mükafat verileceği belirtilmiştir: **“... Şüphesiz iman edip salih amel işleyen, namazı dosdoğru kılan ve zekâtı verenlerin mükâfatları Rableri katındadır.”**[35]

Kur’an-ı Kerim, kötülüklerden sakındırır. Yasaklanan tutum ve davranışların neler olduğunu açıklar ve Müslümanların bu davranışlardan uzak durması gerektiğini öğütler: **“Ey iman edenler! Şeytanın adımlarına uymayın. Kim şeytanın adımlarına uyarsa, bilsin ki o hayasızlığı ve kötülüğü emreder...”**[36]

Kur’an-ı Kerim hak ile batılı, iyi ile kötüyü, doğru ile yanlışı, iman ile küfrü, helal ile haramı birbirinden ayıran bir kitaptır. Onun bu özelliği **furkan** ismiyle belirtilmiştir. Kur’an-ı Kerim'in furkan oluşu **"Ramazan ayı insanlar için bir hidayet rehberi, doğru yolun ve hak ile batılı birbirinden ayırmanın apaçık delilleri olarak Kur'an'ın kendisinde indirildiği aydır..."**[37] ayetinde bildirilmiştir.

Kur’an-ı Kerim’in yol göstericiliği; “**Bu, doğruluğu şüphe götürmeyen ve Allah’a karşı gelmekten sakınanlara yol gösteren Kitap’tır.”**[38] ayetiyle ifade edilmiştir. Kur’an, Yüce Allah’ın isim ve sıfatlarını bildirerek Allah’a (c.c.) imana davet eder. İnsanın yaratılışına, evrendeki mükemmel işleyişe, kâinattaki hiç bir şeyin tesadüfen oluşmadığına dikkat çekerek insanları Allah’a (c.c.) şükretmeye çağırır. İnsan ilişkileri konusunda öğütler vererek toplumda birlik beraberlik ortamı oluşmasını sağlar.

"Sizin en hayırlınız Kur'an'ı öğrenen ve öğretenizdir."
(Tirmizî, Fedâilü'l-Kur'an, 15.)

Kur’an-ı Kerim, Müslümanlara dünya ve ahiret hayatına dair pek çok konuyu açıklayan bir kitaptır. Bir ayette: **“... Bunlar, gerçeği açıklayan Kitab’ın ayetleridir.”**[39] buyrularak bu gerçeğe işaret edilmiştir. Kur’an, insanların bilmeleri ve anlamaları gereken konuları açıklamıştır. İman ve ibadet esasları, kıssalar, ahlaki değerler, sosyal hayata dair düzenlemeler Kur'an'ın açıkladığı konulardandır.

35 Bakara suresi, 277. ayet.
36 Nûr suresi, 21. ayet.
37 Bakara suresi, 185. ayet.
38 Bakara suresi, 2. ayet.
39 Yûsuf suresi, 1. ayet.

YAZALIM

Aşağıda verilen ayetleri http://kuran.diyanet.gov.tr adresinden bularak okuyunuz. Kur'an-ı Kerim'le ilgili tespit ettiğiniz özellikleri aşağıdaki boşluklara yazınız.

Yûnus suresi, 57. ayet;
....
....
....

Zümer suresi, 23. ayet;
....
....
....

Nisâ suresi, 82. ayet;
....
....
....

Nisâ suresi, 174. ayet;
....
....
....

Sâd suresi, 87. ayet;
....
....
....

Hâkka suresi, 51. ayet;
....
....
....

Kamer suresi, 32. ayet;
....
....
....

Bakara suresi, 185. ayet;
....
....
....

Hicr suresi, 9. ayet;
....
....
....

Furkân suresi, 1. ayet;
....
....
....

Kur'an-ı Kerim, insanı düşünmeye ve aklını kullanmaya yöneltir. İnsanı diğer varlıklardan ayıran en önemli özelliği akıllı ve düşünebilen bir varlık olmasıdır. Kur'an'da pek çok yerde insanlara "Ey akıl sahipleri"[40] diye seslenilir. İnsanın yaratılışı, kâinattaki işleyişin belli bir düzen içerisinde olması, ölümden sonra yeniden diriliş gibi konularda Kur'an ayetleri önemli bilgiler verir ve insanları bu konularda düşünmeye çağırır. Yüce Allah, konuyla ilgili olarak bir ayette şöyle buyurmuştur:

---

40 bk. Bakara suresi, 179, 197. ayetler; Mâide suresi, 100. ayet; Talâk suresi, 10. ayet.

"Sizi topraktan, sonra nutfeden, sonra kan pıhtısından yaratan; sonra erginlik çağına ulaşmanız, sonra da yaşlanmanız için sizi bebek olarak dünyaya çıkaran O'dur. Kiminiz daha önce öldürülür, kiminiz de, belirtilmiş bir süreye ulaşırsınız. Belki artık düşünürsünüz."[41]

BULALIM

Kutu içinde yerleri değiştirilmiş kelimeleri, aşağıda verilen tanımlara uygun şekilde bulunuz.

1 NUKAR	_ _ _ _ _	6 NAÇİN	_ _ _ _ _
2 KRUFAN	_ _ _ _ _ _	7 ETBİAD	_ _ _ _ _ _
3 İFŞA	_ _ _ _	8 KHLAA	_ _ _ _ _
4 DAİH	_ _ _ _	9 MTAUELAM	_ _ _ _ _ _ _ _
5 NÜSTEN	_ _ _ _ _ _	10 ISKSA	_ _ _ _ _

1. Sözlükte "toplamak, okumak, bir araya getirmek" anlamlarına gelir.
2. İyi ile kötüyü, doğru ile yanlışı, iman ile küfrü, helal ile haramı birbirinden ayıran.
3. Kalpleri iyileştiren, şifa veren anlamına gelir.
4. İnsanlara doğru yolu gösteren, rehberlik eden anlamına gelir.
5. Hz. Peygamberin sözleri, uygulamaları ve sahabilerin yapmış olduğu davranışları onaylamasıdır.
6. Allah'ın (c.c.) peygamberleri aracılığı ile bildirdiği esasları tereddütsüz kabul etmektir.
7. Allah'ın (c.c.) insanlara emrettiği ve insanların da yapmakla yükümlü oldukları tüm davranışlardır.
8. İnsanın iyi veya kötü olarak vasıflandırmaya yol açan manevi nitelikleri, huyları ve bunların etkisiyle ortaya koyduğu davranışlarının bütünüdür.
9. İnsanlar arasındaki hukuki, beşeri ve sosyal ilişkilerini düzenleyen hükümlerdir.
10. Kur'an-ı Kerim'deki geçmiş peygamberler ve kavimlerle ilgili ibret verici olaylardır.

41 Mü'min suresi, 67. ayet.

4. Bir Peygamber Tanıyorum: Hz. Nuh (a.s.)

Nuh Tufanı denilince aklınıza neler geliyor?

Kur'an-ı Kerim'de, peygamberlerin tevhid inancını anlatmak için verdikleri mücadeleyi, gönderildikleri kavimlerin tutumlarını konu edinen ayetler bulunmaktadır. Bu ayetlerde anlatılan olaylar ve olayların sonuçları, Müslümanlar için örnek ve ibret niteliğindedir.

Nuh (a.s.), Kur'an'da adı sıkça geçen bir peygamberdir. Aynı zamanda onun adını taşıyan bir sure vardır. Bununla birlikte ülü'l-azm* olarak bahsedilen beş büyük peygamberden biri ve bunların ilkidir.[42]

Hz. Nuh'un (a.s.) peygamber olarak gönderildiği vakit puta tapanların sayısı iyice artmıştı. Kur'an-ı Kerim'de bu dönemde tapınılan putlardan bazılarının ismi zikredilmiştir.[43] Putperestlikle birlikte toplum düzeni bozulmuş, ahlaki çöküş yaşanmış, taşkınlık, zulüm, haksızlık yaygınlaşmıştı. Yüce Allah, insanları hak dine davet etmesi, tevhid inancını anlatması ve Allah'ın (c.c.) emir ve yasaklarını bildirmesi için Hz. Nuh'u (a.s.) peygamber olarak görevlendirdi.

Hz. Nuh (a.s.), kavmine Allah'ın (c.c.) kendisini peygamber olarak gönderdiğini ve acı verici bir azap gelmeden onları uyarmak üzere görevlendirdiğini anlattı.[44] O, kavmini bir olan Allah'a (c.c.) inanmaya çağırdı. Allah'tan (c.c.) başka tapınmaya layık hiçbir varlığın olmadığını ve kendisinin açık bir uyarıcı olduğunu anlattı. Eğer onu dinlemezlerse başlarına bir azap geleceğini haber verdi.[45] Hz. Nuh (a.s.), gece gündüz demeden tevhide davetini bazen gizli bazen açıktan devam ettirdi.[46] Ancak Hz. Nuh'un (a.s.) kavmi **"... Parmaklarını kulaklarına tıkadılar, elbiselerine büründüler, inanmamakta direndiler ve büyük bir kibir gösterdiler."**[47] Buna rağmen Hz. Nuh (a.s.) vazgeçmedi, her fırsatta insanları puta tapmamaları konusunda uyardı, Allah'a (c.c.) kulluk etmeleri gerektiğini anlattı. O, kavmine eğer inananlardan olurlarsa, Allah'ın (c.c.) geçmiş günahlarını affedeceğini bildirdi.[48] Hz. Nuh (a.s.), insanların kalplerini etkilemek için hem dünyada hem ahirette inananlara Allah'ın (c.c.) sayısız nimetler vereceğini müjdeledi.[49] İnsanın yaratılışındaki mucizeyi anlattı, evrendeki düzene ve işleyişe dikkat çekti.[50] Ancak Hz. Nuh'un (a.s.) bu çabasına karşılık insanlar, onun davetini kabule yanaşmadı. Kavmin ileri

*İnkârcılara karşı vermiş oldukları mücadelelerinin ve sabırlarının büyüklüğünden dolayı Kur'an-ı Kerim'de övülen beş büyük peygamber.
42 bk. Ahzâb suresi, 7. ayet; Ahkâf suresi, 35. ayet.
43 bk. Nûh suresi, 23. ayet.
44 bk. Nûh suresi, 1. ayet; Hûd suresi, 25. ayet.
45 bk. Nûh suresi, 2-3. ayetler.
46 bk. Nûh suresi, 5. ve 9. ayet.
47 Nûh suresi, 7. ayet.
48 bk. Nûh suresi, 10. ayet.
49 bk. Nûh suresi, 11-12. ayetler.
50 bk. Nûh suresi, 16-20. ayetler.

gelenleri, Hz. Nuh’u (a.s.) inkâr ettiler. Bu olay Kur’an’da şöyle anlatılmaktadır: **"... Biz seni sadece bizim gibi bir insan olarak görüyoruz. Sana alt tabakamızdan başkasının uyduğunu da görmüyoruz. Sizin bize karşı bir üstünlüğünüzü de kabul etmiyoruz, bilâkis sizin yalancı olduğunuz kanaatini taşıyoruz” dediler.”**[51] Hz. Nuh’a (a.s.) inanan az sayıdaki insanı da küçümsediler. Çünkü onlar için üstünlük ölçütü makam, mevki, zenginlik ve kabilenin kalabalık oluşuydu.

İnkarcıların hakaretlerine karşılık Hz. Nuh (a.s.) şu cevabı verdi**: “... Ey kavmim! Bir de şöyle düşünün: Ya benim, rabbimden gelmiş açık bir delilim varsa ve O kendi katından bana rahmet vermiş de siz bunu anlamamışsanız!...”**[52] Ancak halkın peşinden sürüklendiği kavmin ileri gelenleri, zenginliğe düşkünlükleri, cahillikleri, kibir ve küstahlıkları sebebiyle Hz. Nuh’un (a.s.) peygamberliğini kabul etmediler. Bununla da yetinmeyen inkârcılar, Hz. Nuh’a (a.s.) inanan fakir kimseleri hor gördüler ve onlarla eşit haklara sahip olmayı içlerine sindiremediler. Hz. Nuh’tan (a.s.) kendisine uyan alt tabaka insanları yanından uzaklaştırmasını istediler. Bunun üzerine Hz. Nuh (a.s.) bu haksızlığa göz yummayacağını şu şekilde anlattı: **“... Siz istiyorsunuz diye) ben iman edenleri kovacak değilim; onlar (imanları sayesinde) rablerine kavuşacaklardır. Fakat ben sizi bilgisizliğe gömülmüş bir topluluk olarak görüyorum.”**[53]

Hz. Nuh (a.s.), kendisinin onlardan biri olduğunu, onlar için ancak iyilik istediğini anlattı. Ancak inkârcılar bir kimsenin peygamber olabilmesi için zengin, varlıklı, gelecekten haber veren, hatta insan değil melek olması gerektiğini düşünüyorlardı. Hz. Nuh (a.s.) ise onların bu isteklerine karşın şu cevabı verdi: “**Size, ‘Allah’ın hazineleri benim yanımdadır’ demiyorum, gaybı da bilmem, melek olduğumu da söylemiyorum...”**[54]

Hz. Nuh (a.s.) en sonunda kavmini toplanarak bir karara varmaya çağırdı: **“... Ey kavmim! Eğer benim aranızda bulunmam ve Allah’ın ayetlerini bildirmem zorunuza gidiyorsa, bilin ki ben yalnız Allah’a dayanıp güveniyorum; siz de ortaklarınızı toplayıp ne yapacağınızı kararlaştırın, yapacağınız iş içinizde niyet olarak kalmasın ve bana mühlet de vermeden yapacağınızı yapın.”**[55] Bu çağrının sebebi, daha sonra içlerinden bir kimsenin “Aslında ben iman edecektim.” diyerek başkasına suç atmasını engellemekti.

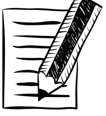
Hz. Nuh’un (a.s.) kavmi, onun çok uzun süre yaptığı çağrıya kulak vermedi, onu dinlememek konusunda direndi. Yüce Allah, Hz. Nuh’a (a.s.) az sayıda inanan dışında kavminden başka birinin artık inanmayacağını haber verdi. Inkârcılara ilahî cezanın geleceğini, bu cezadan hiçbirinin kurtulamayacağını bildirdi.[56] “**Bizim gözetimimiz altında ve öğrettiğimiz şekilde gemiyi yap, haktan sapanlar için**

51 Hûd suresi, 27. ayet.
52 bk. Hûd suresi, 28. ayet.
53 bk. Hûd suresi, 29. ayet.
54 bk. Hûd suresi, 31. ayet.
55 Yûnus suresi, 71. ayet.
56 bk. Hûd suresi, 36. ayet.

bana başvuruda bulunma! Onlar boğulacaklar!"[57] buyurarak büyük bir tufanın geleceğine işaret ederek Hz. Nuh'a (a.s.) gemi inşa etmesini emretti.

Hz. Nuh'un (a.s.) bıkmadan usanmadan yaptığı tebliğe inatla karşı çıkan inkârcılar, tufanda boğularak can verdiler. Daha sonra Yüce Allah, yeryüzüne suyunu çekmesini, gökyüzüne suyunu tutmasını emretti ve gemi, Cudi dağına oturdu.[58] Tufan sona erdikten sonra Nuh (a.s.) ve beraberindekiler huzura kavuştu.[59]

Hz. Nuh'un (a.s.) tevhide davetini kabul etmeyenler helak edilmiş ve tarih sahnesinden silinip gitmişlerdir. Daha sonra bu olaya, Nuh Tufanı denilmiştir. Kur'an-ı Kerim'de Müslümanlara ibret olması için anlatılan bu kıssa, çıkarılacak dersler açısından oldukça önemlidir.

YAZALIM

Hz. Nuh'un (a.s.) kıssası ile ilgili verilen bilgilerden doğru olanların karşısına "D", yanlış olanların karşısına "Y" yazınız.

- [ ] *Hz. Nuh (a.s.), kavmini gece gündüz demeden tevhide davet etti.*
- [ ] *Hz. Nuh'un (a.s.) kavmi puta tapmaktan vazgeçti ve tevhid inancını kabul etti.*
- [ ] *Kavmin ileri gelenleri, zenginliğe düşkünlükleri, cahillikleri, kibir ve küstahlıkları sebebiyle Hz. Nuh'un (a.s.) peygamberliğini kabul etmediler.*
- [ ] *Kur'an'da, Hz. Nuh'un (a.s.) adını taşıyan bir sure vardır.*
- [ ] *Hz. Nuh'un (a.s.) davetine inatla karşı çıkan inkârcılar, tufanda boğularak can verdiler.*
- [ ] *Hz. Nuh'un (a.s.) davetini öncelikle kavmin ileri gelenleri kabul etti.*
- [ ] *Kur'an-ı Kerim'de o dönemde tapınılan bazı putların isimleri yer alır.*
- [ ] *Kavmi ona inanmayınca Hz. Nuh (a.s.), ailesiyle başka yere göç etti.*

57 Hûd suresi, 37. ayet.
58 bk. Hûd suresi, 44. ayet.
59 bk. Hûd suresi, 48. ayet.

ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM

A. Aşağıdaki açık uçlu soruları cevaplayınız.

1. İslam dininin temel kaynakları nelerdir? Yazınız.

....
....
....

2. Kur'an-ı Kerim'de yer alan hükümlerin anlaşılmasında sünnetin rolü nedir? Açıklayınız.

....
....
....

3. Kur'an-ı Kerim'in temel özellikleri nelerdir? Sıralayınız.

....
....
....

4. Kur'an'da kıssaların anlatılma sebebi nedir? Açıklayınız.

....
....
....

B. Aşağıda yer alan çoktan seçmeli soruları cevaplayınız.

1. "... Anne babaya, yakınlara, yetimlere, düşkünlere, yakın komşuya, uzak komşuya, yanınızdaki arkadaşa, yolcuya ve elinizin altında bulunan kimselere iyilik edin..." (Nisâ suresi, 36. ayet.)

Aşağıdakilerden hangisi yukarıdaki ayette emredilen davranışlardan <u>değildir?</u>

A) Komşulara yardım etmek
B) Sadece tanıdıklara yardım etmek
C) Akrabalara yardım etmek
D) Anne babaya yardım etmek

2. "Hz. Peygamber'in (s.a.v.) sözleri, uygulamaları ve sahabilerin yapmış olduğu davranışları onaylamasıdır."

Yukarıda tanımı yapılan kavram aşağıdakilerden hangisidir?

A) Kur'an
B) Vahiy
C) Tebliğ
D) Sünnet

3. Kur'an-ı Kerim, insanları iyiye, doğruya ve güzele yönlendirir. Müslümanların birbirleri ile ilişkilerinde sevgi, saygı, adalet gibi ahlaki değerlere uygun davranışlar sergilemelerini öğütler.

Yukarıda verilen bilgi aşağıdaki ayetlerden hangisi ile doğrudan ilişkilidir?

A) "... İyilik edin. Şüphesiz Allah iyilik edenleri sever." (Bakara suresi, 195. ayet.)
B) "... Bunlar, gerçeği açıklayan Kitab'ın (Mübîn'in) ayetleridir. (Yûsuf suresi, 1. ayet.)
C) "Ben cinleri ve insanları, ancak bana kulluk etsinler diye yarattım" (Zâriyât suresi, 56. ayet.)
D) "... Geçmiş her ümmet içinde de mutlaka bir uyarıcı peygamber bulunmuştur." (Fâtır suresi, 24. ayet.)

4. "Sözün en güzeli Allah'ın Kitabı'dır. Rehberliğin en güzeli ise Muhammed'in rehberliğidir." (İbn Mâce, Sünnet, 7.)

Yukarıda verilen hadisten çıkarılacak en kapsamlı sonuç aşağıdakilerden hangisidir?

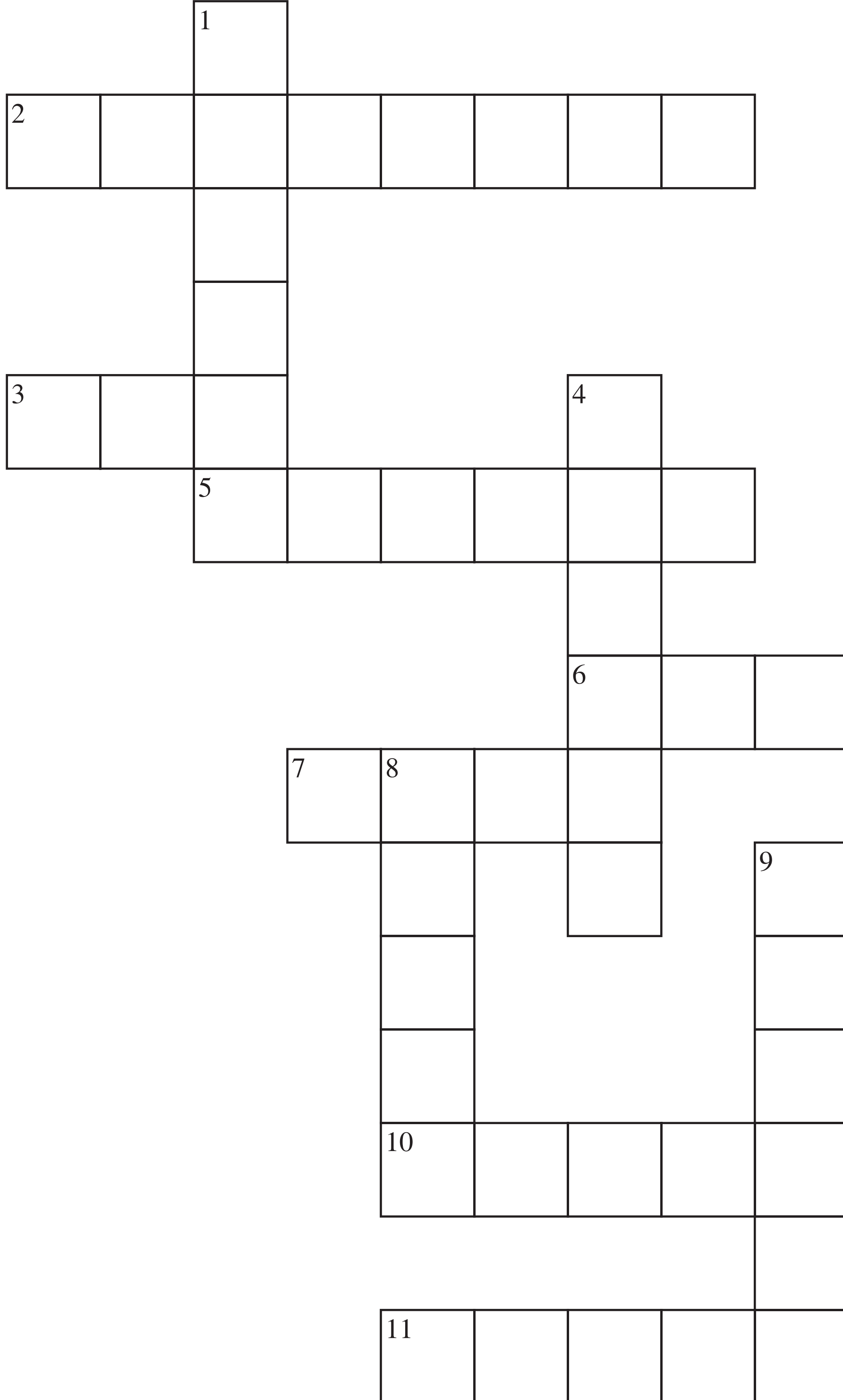
A) Son ilahi kitap, Kur'an-ı Kerim'dir.
B) Kur'an ve sünnet, İslam'ın temel kaynaklarıdır.
C) Hz. Muhammed (s.a.v.), Müslümanlara örnektir.
D) Kur'an-ı Kerim, hidayet rehberidir.

5. Nuh (a.s.) ile ilgili aşağıda verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?

A) Kavmine yıllarca tevhid inancını anlatmıştır.
B) Kendisine iman eden yoksulları yanından kovmasını isteyen zenginlerin talebini kabul etmiştir.
C) Kavminin cezalandırıldığı tufan, tarihte Nuh Tufanı olarak bilinir.
D) Kur'an'da adı sıkça geçen ve ülü'l-azm olan peygamberlerdendir.

BULALIM

Aşağıdaki soruları cevaplayarak bulmacayı çözünüz.

Soldan Sağa

2. Kur'an-ı Kerim'de yer alan, insanlar arasındaki hukuki, idari, mali, iktisadi ve beşeri ilişkilerini düzenleyen hükümler.
3. Uzun süre kavmine tevhid inancını anlattı ama kavmi onu inkâr etti ve tufanda boğularak helak edildiler. Bahsi geçen peygamber kimdir?
5. Öldükten sonraki hayat.
6. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) vaktini, şartlarını vs. açıkladığı, hem beden hem mal ile yapılan ibadet.
7. Kur'an'ın "şifa veren" anlamına gelen ismi.
10. Hiç bir harfi değiştirilmeden nesilden nesile nakledilen, okunması ve yaşanması ile ibadet edilen son ilahi vahiy.
11. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) hangi maldan, ne kadar verileceğini açıkladığı, maddi olarak yapılan ibadet.

Yukarıdan Aşağıya

1. Kur'an-ı Kerim'in ilk suresi.
4. Allah'ın (c.c.) birliği inancı.
8. İnsanın, iyi veya kötü olarak vasıflandırmaya yol açan manevi nitelikleri.
9. Sözlükte "yol, âdet, gidişât" gibi anlamlara gelen kavram.

SÖZLÜK

A

adalet: 1. Bir işi yerli yerine koyma, hak sahibine hakkını verme, hak ve hukuka uygunluk.

âdet: 1. Alışılmış şey, herkes tarafından uyulan yol, töre, gelenek, görenek, usul, alışkanlık, huy. 2. Akıl ve sağduyu sahibi kişilerin benimseyip tekrarladıkları alışkanlıklar. 3. Akla ve düşünceye dayanmaksızın tekrar edilegelen olay, durum ve davranış.

âdetullah: İlahî kurallar, Allah'ın (c.c.) evrendeki değişmez yasaları, sünnetullah.

adil: Adaletli, adalet sahibi, doğru, hak tanır, hukuka saygılı, insaflı.

ahenk: Uyum

ahiret: 1. Dünya hayatını takip eden hayatın adı. 2. Dünya hayatındaki amellerin (söz, davranış ve eylemlerin) sonuçlarının alınacağı ve değerlendirileceği zaman.

ahlak: 1. Huy, mizaç, karakter. 2. İnsanın yaratılışından gelen özellikleri ile insanların iyiliğini ve mutluluğunu hedef alan kuralların hayata geçirilmesi ile kazanılan iyi ve güzel davranışlar.

âkıbet: Bir iş veya durumun sonu, sonuç.

akıl: Düşünme, anlama ve kavrama gücü, us. Sadece insanda var olan; yararlı ile zararlıyı, iyi ile kötüyü, güzel ile çirkini ayırt etme yeteneği.

aklıselim: 1. Sağduyu. 2. Sağduyu sahibi olan.

âlem: 1. Yeryüzü ve gökyüzündeki nesnelerin oluşturduğu bütün evren; gökyüzünde görünen veya görünmeyen gök cisimleri, yıldızlar, kâinat, dünya, cihan, yer yuvarlağı. 2. Halk, topluluk, insanlar. 3. Akıl ve duyu organlarıyla bilinebilen veya varlığı düşünülebilen Allah'ın dışındaki bütün varlıklar.

aliyy: "İzzet, şeref ve hükümranlık bakımından en yüce, aşkın olan." demektir. Allah'ın (c. c.) esmâ-i hüsnâsından biri.

arkeoloji: Kazı bilimi.

ashab: bk. sahabe.

ayet: 1. Açık alamet, işaret, delil, kesin kanıt, ibret. 2. Allah'ın (c.c.) varlığına ve birliğine işaret eden her şey. 3. Kur'an surelerini oluşturan kısımlardan her biri.

azat: 1. Serbest bırakma. 2. Okullarda paydos. 3. Serbest bırakılmış olan.

azim : 1. Bir işteki engelleri yenme kararlılığı. 2. Büyük, ulu.

azîm: "Zatının ve sıfatlarının mahiyeti anlaşılamayacak kadar ulu olan." demektir. Allah'ın (c.c.) esmâ-i hüsnâsından biri.

B

baht: Allah (c.c.) tarafından ezelde belirlendiği kabul edilen kısmet ve nasip, uygun tâlih, ikbal, şans.

bencillik: Kişinin kendi çıkarlarını, başkalarının haklarını göz ardı ederek veya çiğneyerek üstün tutması.

bidat: 1. Sonradan olan, sonradan ortaya çıkan, türeyen şey. 2. Daha önce mevcut olmayan ve sonradan meydana çıkan inançlar, ameller.

bozgunculuk: Bir toplulukta ikilik oluşturma, topluluğun yapısını bozma.

büyü: 1. Sihir. 2. Tabiat kanunlarına aykırı sonuçlar elde etmek iddiasında olanların başvurdukları gizli işlem ve davranışlar. 3. Din dışı dua ve hareketlerle insan psikolojisi üzerinde etki yapma.

C

cahiliye: 1. Hz. Muhammed'in peygamberliğinden önce, insanların yaşadıkları ve özünde, putlara tapma, soy-sopla övünme, hukuksuzluk, kibir ve zayıfları ezme gibi olumsuzlukları barındıran sosyal ve kültürel ortam.

cüzî irade: 1. İnsana verilen sınırlı özgürlük, tercih etme kabiliyeti. 2. İnsana Allah (c.c.) tarafından verilen özgürlük; dileme, tercih etme kabiliyeti ve bu kabiliyetlerin tekil bir olaya bağlanması. İnsan, cüzî iradesi sayesinde davranışlarından sorumlu olur. Bu nedenle kişilerin cüzî iradelerini kendilerine hem dünyada hem de ahirette yararlı olacak işler için kullanmaları dince tavsiye edilmiştir.

D

dalalet: sapkınlık, doğru yoldan ayrılma

delil: Aranılan gerçeğe ulaştırabilen iz, kanıt.

din: 1. Âdet, yol, gidişat. 2. Ceza, mükâfat, hesap, ceza ve mükâfatın karşılığının verildiği gün. 3. Boyun eğme, kulluk, itaat. 4. İnanç ve ibadet sistemi. 5. Allah tarafından peygamberler aracılığıyla gönderilen, aslını koruyan ve insan eliyle herhangi bir değişikliğe uğramayan din, gerçek din, İslam dini.

E

ecel: 1. Süre, belirlenmiş vakit. 2. Ölüm için belirlenen ve takdir edilen zaman. 3. Hayatın son bulması, ölüm vaktinin gelmesi. Kur'an-ı Kerim'e göre dünyanın, medeniyetlerin, toplumların ve insanın bir eceli vardır. Bu eceli de Allah'tan (c.c.) başka kimse bilemez.

efsane: 1. Eski çağlardan beri söylenegelen, olağanüstü varlıkları, olayları konu edinen hayalî hikâye, söylence. 2. Gerçeğe dayanmayan, asılsız söz, hikâye vb

emanet: 1. Güven verme, karşılıklı güven üzerine yapılan anlaşma. 2. Korumak için güvenilen birine veya bir yere bırakılan eşya. 3. "Eminlik, güvenilirlik" anlamında peygamberlerin en önemli niteliklerinden biri. 4. Akıl ve özgürlük, insana verilen dileme, isteme gücü; irade.

emek: Bir işin yapılması için harcanan beden ve kafa gücü, zahmet.

emniyet: 1. Güvenlik 2. Güven, inanma, itimat

erzak: Uzun süre saklanabilen yiyeceklerin genel adı

evlek: 1. Tarlaya tohum ekmek için saban iziyle bölünen kısımlardan her biri. 2. Bahçelerde sebze vb. şeyleri dikmek için ayrılan parçalardan her biri. 3. Bahçe ve tarlalarda açılan su yolu. 4. Suyun toprağı oyduğu yer. 5. Öküzlerin bir seferde sürebileceği tarla parçası.

F

faaliyet: 1. Canlılık, hareket 2. Çalışma. 3. İşler durumda olma, etkinlik.

fıtır sadakası: Gücü yeten Müslümanların sağlıklı olmalarının bir şükrü olarak ramazan ayının sonuna kadar fakirlere ödemekle yükümlü oldukları sadaka.

fıtrat: 1. Yokken var etme, yaratma. 2. İnsanın yaratılıştan sahip olduğu fiziki özellikler. 3. İnsanın doğuştan sahip olduğu ahlak, huy, karakter, tabiat. 4. Allah'ın, tüm varlıkları kendi varlığını ve birliğini tanıyabilme gücü ve yeteneği ile yaratması, Haniflik, tevhit ve İslam inancı 5. Geçmiş peygamberlerin ve dinlerin üzerinde ittifak ettikleri; Müslümanların yerine getirmesi gereken dini esaslar. 6. İnsanın yaratılışında bulunan ve hayatı anlamlandırma çabalarına yön veren, çalışmakla elde edilemeyen ve inanmayı da içeren, insanın doğuştan getirdiği yetenek; Tanrı vergisi öz. İnsan, bütün yapıp etmele-

rinde, hayatını anlamlandırmayı ve fıtratını tatmin etmeyi hedefler. Fıtratına uygun hareket eden insan hem kendisiyle hem de çevresiyle barışık yaşama imkânına kavuşur.

fıtri: Doğuştan

furkan: İyi ile kötüyü, doğru ile yanlışı, iman ile küfrü, helal ile haramı birbirinden ayıran.

G

gayri meşru: Yasal olmayan

gazap: Öfke, kızgınlık, hiddet.

H

hâdi: İnsanlara doğru yolu gösteren, rehberlik eden.

hadise: Olay.

hak : 1. Gerçek, doğru, gerçeğe uygun. 2. Adalet. 3. Kur'an-ı Kerim. 4. İslam. 5. Gerek sözün, gerekse eylemin zaman ve şartlara göre nasıl söylenmesi ve yapılması gerekiyorsa öylece yerine getirilmesi. 6. Bir iş ve emeğin maddi veya manevi karşılığı. 7. Bir şeye aslına uygun ve doğru olarak inanma, bu şekilde kazanılan inanç ve bilgi. 8. Dinin veya hukuk düzeninin tanıdığı yetki ve ayrıcalık.

hakim : 1. Hüküm veren. 2. Kadı. 3. Yönetici. 4. Her şeye hükmeden; hükümlerin koyucusu ve kaynağı; Allah.

hassasiyet: Duyarlılık.

hayır: 1. Servet, mal. 2. İbadet. 3. İlim, hikmet. 4. Dinin ve aklın yapılmasını iyi ve güzel gördüğü, kişinin sadece Allah'ın (c.c.) rızasını gözeterek yaptığı iş, amel.

haysiyet: 1. Değer, saygınlık, itibar. 2. Öz saygı.

hayy: "Varlığı devamlı olan, hayat sahibi, ölmeyen diri, her şeyin varlığı onun varlığına bağlı olan." demektir. Allah'ın (c.c.) esmâ-i hüsnâsından biri.

helak: 1. Ölme, öldürme, yok etme, yok olma. 2. Bitkin bir duruma gelme veya getirme.

hidayet: 1. Doğru yolu gösterme, doğru yolu bulma, rehberlik yapma, irşat etme. 2. Allah'ın, insanlara kendi yolunda gidebilecek akıl, düşünme, öğrenme, hatırlama gibi yetenekler vermesi ve insanların da bunları kullanarak doğru yolu bulması.

hikmet: 1. Bilgelik, felsefe. 2. Allah'ı (c.c.) gereği gibi bilme bilgisi. 3. Kur'an-ı Kerim, vahiy. 4. İnsanı cahilce davranışlardan alıkoyan şey. 5. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) sünneti. 6. İnsanın varlıkların hakikatini, gerçek yüzünü, gücü oranında bilip ona göre hareket etmesi. 7. Nübüvvet, peygamberlik. 8. Kur'an-ı Kerim ve sünneti doğru bir şekilde anlayabilme ve amel etme yeteneği. 9. Hüküm vermede doğru karar verme yeteneği. 10. Kişinin davranışlarını Allah'ın (c.c.) emirlerine uygun hâle getirmesi. 11. Gerçeği açıklayan, şüpheyi gideren kesin delil, kanıt. 12. Müslümanların işine yarayan her türlü doğru bilgi ve söz. 13. İslam dinindeki hükümlerin konuluş amaçları.

hile: 1. Birini aldatmak, yanıltmak için yapılan düzen, dolap, oyun, ayak oyunu, alavere dalavere, desise, entrika. 2. Çıkar sağlamak için bir şeye değersiz bir şey katma.

hilye: 1. Süs, ziynet, kolye. 2. Güzel nitelikler, güzel yüz, şemail. 3. Hz. Peygamber'in bedensel ve ahlaki özelliklerini ayrıntılarıyla anlatan edebî eser, hilyeyi şerif.

himâye: 1. Koruma, gözetme, esirgeme, koruyuculuk, gözetim. 2. Kayırma, elinden tutma.

hisar: Bir şehrin veya önemli bir yerin korunması için taştan yapılmış, yüksek duvarlı ve kuleli, çevresinde hendekler bulunan küçük kale.

hudud: 1. Ölçü, sınır 2. İslam hukukunda kişiye emir ve yasaklamalarla Allah (c.c.) tarafından çizilen sınır ve konulan ölçü.

hukuk: 1. Toplumu düzenleyen ve devletin yaptırım gücünü belirleyen yasaların bütü-

nü, tüze. 2. Bu yasaları konu alan bilim. 3. Haklar

hurafe: 1. Sapık, doğru olmayan, uydurma, asılsız söz. Akla ve gerçeğe aykırı olan, yalan haber. 2. Batıl dinlerden ve halk arasında uydurulan masallardan kalma aslı esası olmayan inanışlar. Dine sonradan girmiş yanlış, bâtıl inanç.

hüküm: 1. Karar verme, idare etme. 2. Bir şeyi yerli yerince ve sağlam yapma. 3. Allah'ın (c.c.), sorumluluk çağına gelmiş insanların inanç, ibadet, ahlak ve davranışlarına dair yapınız veya yapmayınız şeklindeki emirleri, yasakları. 4. İki farklı düşünce arasında, olumlu veya olumsuz yönde verilen karar. 5. Mahkemede hâkimin verdiği karar, mahkeme kararları.

hüsran: 1. Zarar etme, mal eksilmesi. 2. İmanın yokluğuna ve salih amellerin imanın üzerine bina edilmemesine bağlı olarak dünya ve ahiret mutluluğunu kaybetme.

I-İ

ırk: 1. Kalıtımsal olarak ortak fiziksel ve fizyolojik özelliklere sahip insanlar topluluğu. 2. Soy. 3. Bir canlı türünde aynı karakteri taşıyan canlıların oluşturduğu alt bölüm.

ırz: Bir kimsenin, başkaları tarafından dokunulmaması ve saygı gösterilmesi gereken iffeti.

ibadet: 1. Boyun eğme, itaat etme, saygı duyma. 2. Allah'ın (c.c.) insanlara emrettiği ve insanların da yapmakla yükümlü oldukları davranışların tümü.

icma: 1. Toplama, dağınık şeyleri bir araya getirme, ittifak etme. 2. Bir konuda fikir birliği etme, ortak karar verme. 3. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) vefatından sonraki dönemlerde fıkıh âlimlerinin Kur'an-ı Kerim ve sünnetten hareketle bir konuda görüş birliğine varmaları. 4. Kur'an-ı Kerim, sünnet ve kıyas gibi dinî hükümlerin kendilerinden çıkarıldığı kaynaklardan biri.

iffet: 1. Haramdan uzak durma, kötü söz ve işlerden kaçınma. 2. Yeme, içme ve diğer bedeni hazlar konusunda ölçülü olma, aşırı istekleri bastırıp dinin ve aklın buyruğu altına sokmak suretiyle kazanılan erdem.

iftira: Bir kimseye kasıtlı ve asılsız suç yükleme, kara çalma, bühtan

ihanet : 1. Sözünde durmama, anlaşmayı bozma, haksızlık yapma, vefasızlık. 2. Emanete gereken özeni göstermeme. 3. Allah'ın insanlar için koymuş olduğu kuralları hiçe sayma. 4. İnsanın din, can, akıl, namus, mal gibi değerleri koruma konusunda titiz davranmaması.

ihram: Hac veya umreye niyet eden kimsenin diğer zamanlarda yapması helal olan bazı davranışları, bu ibadetlerin esaslarını veya bütün adabını tamamlayıncaya kadar kendisine haram kılması.

iktisat: 1. Ekonomi. 2. Tutum. 1. Mal ve hizmetlerin üretimi, dağıtımı, tüketimi ve bölüşümüyle ilgili sosyal bir bilim dalı. 3. Sınırsız insan gereksinmelerinin karşılanmasında kıt kaynakların alternatif kullanımlar karşısında karar verme ve seçim yapma yollarını inceleyen sosyal bir bilim dalı.

ilah: 1. Hak olsun batıl olsun tapınılan her türlü varlık, tanrı, mabut. 2. Tapınılan, yüceliği karşısında hayranlık duyulan, gönülden bağlanılıp sığınılan, duyularla idrak edilemeyen varlık.

ilim: 1. Bilgi, bilim, marifet, haber. 2. Bir şeyi olduğu gibi ve gerçeğe uygun şekilde bilme. 3. İnsanın duyu organlarıyla elde ettiği veya Allah'ın (c.c.) vahiy yoluyla doğrudan doğruya gönderdiği ve kesinliği konusunda şüphe olmayan bilgi. 4. "Gerek duyular âlemine gerekse duyularla kavranılamayan âleme ait her şeyi bütün ayrıntılarıyla bilen." anlamında Allah'ın (c.c.) sıfatlarından biri.

inanç : 1. İnanılan şey, itikat, iman, bir fikre olan bağlılık. 2. Birine duyulan güven. 3. İslam dinini son din olarak kabul edip onun içerisinde bulunan her şeye gönülden bağlanıp Allah'ın emirlerine teslim olma.

inayet: Yardım, koruma, lütuf, kerem. İste-

me, ilgilenme, önem verme. Allah'ın (c.c.), kullarına kitap, peygamber göndermesi ve bütün bunları düşünüp doğru bir şekilde yorumlayabilmesi için akıl nimeti vermesi. Allah'ın (c.c.) kullarını gözetip koruması.

infak: Allah'ın (c.c.) rızasını kazanmak için insanın kendisine verilen malların şükrünün bir göstergesi olarak onun emrettiği yerlere harcama yapması, bağışta bulunması.

insaf: Acımaya, vicdana veya mantığa dayanan adalet

irade: Seçme, tercih etme, isteme, dileme, arzu etme, meyletme, karar verme. Aklın düşünüp karar vermesi, yapılması veya yapılmaması eşit olan çeşitli davranışlardan birini beğenip tercih etmesi.

israf: Gereksiz yere para, zaman, emek vb. ni harcama, savurganlık, tutumsuzluk.

istişare: 1.Görüş alışverişinde bulunma, fikir alma, danışma. 2.Herhangi bir konuda doğruyu bulmak için sahasında güvenilir bir uzmanın görüşüne başvurma.3.Yöneticilerin halkın durumunu ilgilendiren konularda daha güzel ve yararlı sonuçlara varabilmeleri için uzmanlarla görüş alışverişinde bulunmaları.

itiraf: Başkaları tarafından bilinmesi sakıncalı görülen bir gerçeği saklamaktan vazgeçip açıklama, söyleme, bildirme.

K

kader: Allah'ın (c.c.) sonsuz ilmi ve kudretiyle başlangıçtan sona kadar evrende olacak olan her şeyi programlaması, varlıkları istediği şekil ve biçimde yaratması ve insanların özgür iradelerine göre yapacakları her şeyi Allah'ın (c.c.) önceden bilmesi, takdir etmesi, bir plana göre düzenlemesi.

kainat: Allah'ın (c.c.) yaratmış olduğu bütün varlıklar, evren.

kayyum: "Varlığı kendinden, kendi kendine yeterli, yarattıklarına hâkim ve onları koruyup gözeten" demektir. Allah'ın (c.c.) esmâ-i hüsnâsından biri.

kaza: Allah'ın (c.c.), kulları için belirlemiş olduğu şeylerin zamanı ve yeri gelince tek tek yürürlüğe konması, uygulanıp gerçekleşmesi.

kelam: Söz, söyleyiş biçimi. İlahî söz, ilahî emir, Kur'an-ı Kerim. Yüce Allah'ın "kendine özgü konuşması" anlamındaki sıfatı.

kervan: 1. Uzak yerlere yolcu ve ticaret eşyası taşıyan yük hayvanı katarı. 2. Toplu olarak birbiri ardınca gelen şeyler.

kısmet: 1. Takdir edilmiş olan şey, nasip: 2. Evlilik konusunda talih, baht.

kıssa: 1. Hikaye etmek, anlatmak, haber vermek. 2. Kur'an-ı Kerim'deki anlatılan peygamberler, şahıslar ve kavimlerle ilgili ibret verici olaylar.

kıyamet: 1. Kalkma, doğrulma, dikilme, ayaklanma, dirilme. 2. Evrende bulunan her şeyin yok olmasıyla, ölen tüm insanların yaptıklarının hesabını vermek üzere diriltilecekleri zaman. 3. Dünyanın bağlı olduğu kozmik sistemde meydana gelecek değişimin ardından ölülerin diriltilmesiyle başlayıp ebediyen devam edecek olan âlem, ceza günü.

kudret: Gücü yetmek; bir işi ölçülü ve planlı bir şekilde yapmak. Yüce Allah'ın (c.c.) "her şeye gücünün yetmesi" anlamındaki sıfatı.

kul: 1. Allah'ın (c.c.) yarattığı her şey, mahluk. 2. İnsan.

kulluk: 1. Kul olma durumu. 2. Kulun yaptığı iş.

kutsal: Sıradan olmayan, tek ve özel bir öze sahip varlık.

küllî irade: 1. Allah'ın (c.c.) iradesi, ilahî irade. 2. "Allah'ın (c.c.) istediğini istediği gibi dilemesi ve seçmesi" anlamında Allah'ın (c.c.) mutlak ve sınırsız iradesi. Külli irade, her şeye hâkim olan, her şeyi içine alan iradedir. Yaratma fiili ile birlikte ele alınır. Her şeyin yaratıcısı Allah'tır (c.c.); hakiki irade de ona mahsustur. Evrende Allah'ın (c.c.) küllî iradesine aykırı hiçbir olay gerçekleşemez.

L-M

lütuf: 1. Bağış, iyilik etme, yardımda bulunma. 2. Nazik ve merhametli davranma. 3. Kulu, Allah'ın (c.c.) af ve rahmetine yaklaştıran, günahlara düşmekten uzaklaştıran her türlü ilahî yardım. 4. İnsanın özgür bir biçimde Allah'a (c.c.) iman edip onun emirlerine uymasını kolaylaştıran ilahî fiil, Allah'ın (c.c.) yardımı.

lütufkâr: İyiliksever, kibar.

makam: 1. Mevki, kat, yer. 2. Klasik Türk müziğinde bir müzik parçası veya şarkının işleniş biçimi.

manevi: Görülmeyen, duyularla sezilebilen, soyut, ruhani, tinsel, maddi karşıtı.

mazhar: 1. Bir şeyin ortaya çıktığı, göründüğü yer veya kimse. 2. Bir iyiliğe erişmiş, erişen (kimse).

mazlum: Baskı, şiddet ve işkenceye uğrayan, haksızlığa ve adaletsizliğe maruz kalan.

memnuniyet: Memnun olma, sevinç duyma, sevinme.

menkul değerler: Bir yerden bir yere taşınabilen mallar.

merhamet: 1. Şefkat gösterme, acıma, yumuşak huylu olma. 2. Affetme, bağışlama, iyilik etme. Allah'ın, insan dâhil tüm yarattıklarını, yedirmesi, içirmesi, koruması, bağışlaması ve şefkat göstermesi onun merhametinin görünümlerindendir.

mescid: İçerisinde beş vakit namaz, cuma ve bayram namazlarının kılındığı Müslümanların ibadet yeri, cami, namazgâh.

meşru: 1. Yasanın, dinin ve kamu vicdanının doğru bulduğu. 2. Doğru, haklı, yasal olan.

mevki: 1. Yer, mahal. 2. Makam. 3. Bazı ulaşım araçlarında yolculara veya tiyatro, sinema vb. yerlerde seyircilere sağlanan konfora ve bilet ücretlerine göre düzenlenmiş yer.

mevzi: 1. Yer, mahal. 2. *ask.* Bir askerî birliğin yeri veya bu birlik tarafından ele geçirilen bölge.

millet : 1.Din, şeriat, takip edilen yol. 2.Allah'ın kullarına peygamberler aracılığı ile gönderdiği hayat tarzı, yaşama biçimi. 3. Çoğunlukla aynı topraklar üzerinde yaşayan; aralarında dil, tarih, duygu, ülkü, gelenek ve görenek birliği olan insan topluluğu, ulus.

minber: 1.Basamaklarla çıkılan ve üzerinde ayakta hutbe okunan yer. 2. Kürsü. 3.Vaizlerin halka İslami bilgileri anlatmak için oturdukları yüksekçe yer.

mizan: Ölçü aleti, tartı, terazi. Ahirette insanların günah ve sevaplarının tartılacağı manevî terazi.

motif: 1. Yan yana gelerek bir bezeme işini oluşturan ve kendi başlarına birer birlik olan ögelerden her biri: Halı motifi. Danteldeki motifler. 2. Kendi başlarına konuya özellik kazandıran ögelerin her biri.

muamelat: 1. İslam'da ibadetlerle ilgili hükümlerin dışında kalan ve insanların birbirleriyle veya bireyin toplumla ya da toplumların birbirleriyle olan hukukî, idarî, malî, iktisadî ve beşerî ilişkilerini düzenleyen kurallar.

mucize: 1. İnsanın benzerini yapmaktan âciz kaldığı, alışılagelmiş şeylere aykırı olan, olağanüstü işler. 2. Peygamberlerin kendilerine inanmayan insanlara peygamberliklerini ispat etmek amacıyla gösterdikleri olağanüstü olaylar.

muhafaza: Koruma, saklama, korunum.

mushaf: 1. Kur'an-ı Kerim'in adlarından biri. 2. Hz. Peygamber'e (s.a.v.) gelmiş olan vahiylerin tümünün iki kapak arasına konulmuş olan biçimi. 3. Fatiha suresinden Nas suresine kadar tüm Kur'an surelerinin iki kapak arasına girmiş biçimi.

musibet: 1. Ansızın gelen felaket, sıkıntı veren şey. 2. Uğursuz. 3. İnsanın başına gelen felaket, sıkıntı veren şey.

mutmain: İnanmış, gönlü kanmış, emin olan.

müflis: 1. Elindeki malı borçlarını karşılama-

yan veya borçlarına karşılık elinde hiç malı olmayan; borcu malından, gideri gelirinden fazla olan kimse. 2. Dünyada elde etmiş olduğu sevap ve iyiliklerin ahiret günündeki hesaplaşma sonucunda, haksızlık yaptığı kimselere verilmesiyle kendisine hiçbir sevap kalmayan ve bunun sonunda azabı hak edecek kimse.

mükâfat: Ödül, bir hizmet veya iyiliğe karşı verilen karşılık.

mükellef: 1. Sorumluluk ve yükümlülük taşıyan kişi. 2. Akli dengesi yerinde, ergenlik çağına ulaşmış, dinin emir ve yasakları karşısında sorumlu bulunan erkek ve kadın. Deliler, çocuklar ve bunaklar dinen mükellef sayılmazlar. Akıl ve fizik bakımından gelişimini tamamlayan bir insan, emir ve yasaklardan sorumludur. İslam dinine göre mükellefin davranışları farz, vacip, sünnet, müstehap, mubah, haram, mekruh veya müfsit olarak sınıflandırılır ve değerlendirilir.

mülk: Ev, dükkân, arsa, arazi gibi taşınmaz mal.

mülkiyet: 1. Sahiplik. 2. Kendisinin olan bir şeyi yasa çerçevesinde istediği gibi kullanabilme hakkı.

mümin: 1. İnanan, iman eden, gönülden bağlanan, güven veren, güvene kavuşturan kimse. 2. Allah (c.c.) katından peygamberleri aracılığı ile gelen her şeyi, tereddütsüz olarak doğrulayan ve kabul eden kişi. 3. İman esaslarına inanan, söz ve fiileriyle inancını dışa yansıtan kimse.

müşrik: 1. Allah'a ortak, eş koşan kimse. 2. Allah'a inandığını söylediği hâlde birçok tabiat olayının yaratılmasını ve idaresini Allah'ın dışında birtakım güçlere bağlayan ve bu güçleri kutsallaştırarak Allah'a ortak koşan kimse. 3. İbadetlerini Allah'tan başkasının rızasını gözeterek yapan kişi, riyakâr kimse.

mütevazı: 1. Alçak gönüllü. 2. Gösterişsiz, iddiasız.

N

nakit: Elde tutulan ve ödemelerde anında kullanılabilen peşin para.

nankörlük: Kendisine yapılan iyiliğin değerini bilmeme.

nasihat: Öğüt, akıl verme, yol gösterme, doğruya yönlendirme, güzel tavsiyede bulunma.

nasip: Allah'ın (c.c.) nimetlerinden her bir kimse için belirlediği pay.

nesne: Belli bir ağırlığı ve hacmi, rengi olan her türlü cansız varlık, şey, obje.

nimet: İyilik, lütuf, ihsan. Allah (c.c.) tarafından insanlara iman başta olmak üzere her çeşit iyiliğin verilmesi ve her çeşit zararın uzaklaştırılması.

nisab: Zekât ve fıtır sadakası verebilmek, hacca gidebilmek, kurban kesebilmek ve diğer bazı mali ibadetleri yerine getirebilmek için Allah (c.c.) ve Resulü (s.a.v.) tarafından belirlenen dinen mali yeterlilik ve zenginlik ölçüsü.

nur: Aydınlık, yakmayan ışık, parıltı. İlahî bir güç tarafından gönderildiğine inanılan parlaklık.

nusret: Allah'ın (c.c.) yardımı. Zafer, muzafferiyet.

Ö-P

ömür: Hayat, yaşama, yaşayış. İnsanın doğumundan ölümüne kadar geçen zaman.

öşür: Toprak ürünlerinden 1/10 oranında alınan zekât.

panayır: Belli zamanlarda ve genellikle küçük yerleşim birimlerinde kurulan, sergi niteliğini de taşıyan büyük pazar.

peygamber: 1. Resul, elçi, nebi. 2. Allah'ın kendi katından kullarına göndermiş olduğu inanç esaslarını, ibadet biçimlerini, ahlaki kuralları, tüm emir ve yasaklarını bildirmek, insanlara güzeli, doğruyu ve yanlış olan şeyleri açıklamak üzere görevlendirdiği ve vahiyle desteklediği seçilmiş insan.

put: Bazı ilkel toplumlarda doğaüstü güç ve etkisi olduğuna inanılan canlı veya cansız nesne.

putperest: Allah'a (c.c.) yapılması gereken ibadeti, ona gösterilmesi gereken saygı ve sevgiyi, Allah'ın (c.c.) dışında ilah kabul edilen herhangi bir varlığa gösteren, puta tapan, şirk ve küfür içinde olan kimse.

R

rab: Allah'ın (c.c.) isimlerinden biri, besleyen, büyüten, terbiye eden.

rahmet: 1. İncelik, sevgi, şefkat, merhamet. 2. Birinin suçunu bağışlama, yarlıgama, affetme. 3. Bütün varlıkların iyiliğini arzu edip onlara her türlü yardımda bulunma isteği.

rezzak: "Yaratmış olduğu tüm canlıların hava, su başta olmak üzere tüm ihtiyaçlarını karşılayan, onların yeme, içme, mal, mülk edinmelerini sağlayan, akıl, fikir verip vahiy göndermek suretiyle onları destekleyen, her türlü rızkı sürekli veren." anlamında Allah'ın (c.c.) esmâ-i hüsnâsından biri.

rızık: 1. Kendisinden faydalanılan her şey. 2. İnsan ve diğer canlıların beslenip yaşayabilmeleri için yedikleri ve içtikleri her şey. 3. Allah'ın (c.c.) tüm canlılara kendi katından verdiği yenilen, içilen, giyilen ve maddi manevi yararlanılan mallar, çocuklar, eşler, ilim ve iman gibi şeylerin hepsi.

riayet: 1. Sayma, saygı, ağırlama, itibar etme. 2. Uyma, boyun eğme.

rivayet: 1. Nakletme, nakil, haber verme, haber, anlatma. 2. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) söz, onay ve eylemlerinin yazılı veya sözlü olarak sonraki nesillere metin ve senetleriyle aktarılması. 3. Hz. Peygamber'e (s.a.v.) ait olan hadis-i şerifi ya da sahabeye veya tabiinden birine ait olan bir sözü, kendisine kadar nakleden kişileri isimleriyle beraber iyice dinleyip ezberledikten veya yazdıktan sonra bir başkasına sözlü veya yazılı olarak aktarma, nakletme.

riya: 1. Gösteriş, iki yüzlülük, sahtekârlık, özü sözü bir olmama. 2. Allah rızası için yapılması gereken ibadetleri ve güzel davranışları, insanlara gösteriş için yapıp kendini ve ibadetini beğendirme isteği, ibadetleri Allah'tan (c.c.) başkasına sunma.

riyakâr: 1. Gösteriş yapan, iki yüzlü, sahtekâr, özü sözü birbirine uymayan. 2. Allah rızası için yapması gereken ibadet ve davranışlarını başkalarının takdirini kazanıp onlara beğendirmek arzusuyla gösteriş yapan, samimiyetsiz kişi.

ruh: İnsanda ve hayvanda canlılık unsuru, hayat, can, öz.

rüşvet: 1. Yetkili şahıs ve makamlara hakkı olmayan bir şeyi verme, özel çıkar sağlama. 2. Memurun yapmaya zorunlu olduğu şeyi yapmaması veya yapmamak zorunda olduğu şeyi yapması için ona yarar sağlama. 3. Kişinin lehine hüküm vermesi için hâkime verilen mal ve para.

S-Ş

sabır : 1. Dayanma, dayanıklılık. 2. Başa gelen musibetlerden dolayı Allah'tan başka kimseye şikayetçi olmamak, yakınmamak, sızlanmamak; nefse ağır gelen ve hoşa gitmeyen şeyler karşısında dünya ve âhiret yararını düşünerek, ruhi dengeyi bozmamak için insanın kalbinde bulunmakta olan sükûnet ve dayanma gücü.

sadaka: Allah (c.c.) yolunda harcama, Allah rızası için fakirlere yapılan karşılıksız yardım ve her türlü iyilik.

sadaka-i cariye: 1. Yol, köprü, çeşme, cami, aşevi, hastane ve okul gibi hayır kurumları. 2. Müslüman bir kişinin insanlığın yararlanması için ortaya koyduğu keşifler ve bilimsel çalışmalar. 3.İnsanlığın yararına sunulmak için meydana getirilen dinî, ilmî, kültürel ve tarihsel eserler. 4. Kişinin ölümünden sonra da kendisinin rahmetle anılmasına sebep olacak nesil yetiştirmeyi de içine alan tüm güzel ameller.

sadakat: 1. Dostluk, bağlılık, güven duyma, vefalı olma, sözünde durma, doğruyu söyleme. 2. Sevdiği birisini yalnızca Allah rıza-

sı için sevme, maddi bir çıkar gözetmeme, sevdiği kişiye karşı içtenlikle davranma ve kendisine iyilikte bulunan kimsenin iyiliğini hiçbir zaman unutmama.

safha: Bir olayda birbiri ardınca beliren, gelişen, değişik durumların her biri; aşama, evre, merhale.

sahabe: 1.Hz. Peygamber zamanında yaşamış, Müslüman olarak Peygamberi çok kısa bir süre olsa da görmüş, onun sohbetinde bulunmuş kimseler.

sahabi: Hz. Peygamber (s.a.v.) zamanında yaşayan, Müslüman olarak Hz. Peygamberi (s.a.v.) gören, onun sohbetinde bulunan ve Müslüman olarak ölen kimse.

salih amel: 1. İyi, güzel, yararlı iş ve davranış. 2. Dayanaklarını Kur'an-ı Kerim ve sünnetten alan, insanın imanını güçlendirmek için niyetli olarak yapılan tüm güzel davranışlar, inançlar, ibadetler ve insanlığın faydasına yapılan işler.

sâlih: 1. İyi, hayırlı, faydalı, güzel. 2. Dinin emir ve yasaklarına uygun hareket eden, sorumluluk bilinci taşıyan, inancı ile amelleri arasında uygunluk bulunan samimi mümin. 3. İnancında, niyetinde, sözlerinde ve davranışlarında dosdoğru olan ve hayatının her anında doğruluğu benimseyen kimse.

sebat: 1. Sözünden veya kararlarından dönmeme 2. bir işi sonuna değin sürdürme, direşme.

semiz: 1. Şişman 2. Eti, yağı çok olan, tavlı.

sıdk : 1. Doğruluk, doğru sözlülük, samimi davranış, içtenlik. 2. Öz ile sözün, söz ile davranışların birbirine uyması, kişinin olduğu gibi görünüp göründüğü gibi olması durumu. 3. "Allah'tan almış oldukları emirleri insanlara olduğu gibi bildiren ve hayatlarının hiçbir anında hiçbir şekilde yalan söylemeyen ve dosdoğru davranan." anlamında peygamberlerin sıfatlarından biri.

sihir: 1. Büyü, tılsım, aldatma, hile yapma, bir şeyi veya bir olayı gerçek şeklinin dışında gösterme. 2. İnsana yönelik olarak birtakım gizli güçlerin aracılığı ve yardımı ile belli bir amacı gerçekleştirmek için çeşitli biçimlerde uygulanan ve etkili olduğu kabul edilen eylem.

siper: 1. Korunulacak, arkasına, altına veya içine girerek saklanılacak yer. 2. Askerlerin savaşta vurulmamaları ve rahat ateş edebilmeleri için kazılmış, üstü açık hendek

sosyal adalet: Toplumun değişik kesimlerinin yaşam düzeyi yönünden dengeli olması.

sünnet: Hz. Peygamberin Kur'an-ı Kerim'den anlamış olduğu şeyleri hayatında yaşama biçimi, Hz. Muhammed'in (s.a.v.) hayat tarzı. Hz. Peygamberin yapmış olduğu farz ve vacibin dışındaki tavsiyeler, öğütler.

sünnetullah: Allah'ın (c.c.) evren ve evrenin içindeki canlı cansız tüm varlıklar ile ilgili koyduğu kurallar, değişmez yasalar, âdetullah.

süvari: Atlı asker.

şecaat: 1. Yiğitlik, kahramanlık, cesaret. 2. Hakkını alma, haksızlığa boyun eğmeme ve savaşlarda düşmana karşı cesaretli davranma.

şer: 1. Kötü, fena, kötü iş, bela, musibet. 2. Günah. 3. Bu dünyada hukuki yaptırımları ve kınamayı, ahirette de cehennem azabını ve Allah'ın (c.c.) gazabını gerektiren kötü sözler, inançlar, davranışlar.

şeref: 1. Başkasının, birine gösterdiği saygının dayandığı kişisel değer, onur. 2. Toplumca benimsenmiş iyi şöhret.

şifa: Kalpleri iyileştiren, şifa veren.

şûra: 1. Danışma kurulu, meclis, kurultay. 2. Danışma yapılan yer. 3. Devlet ve hükümet başkanının, önemli işlerde, alanında uzman olan kişilere ve toplumun ileri gelenlerine danışması ve onların görüşlerini alması. 4. Uzlaşma ve dayanışma yoluyla hükümet etme. 5. Çözüm aranan hayatla ilgili bütün meselelerde danışmaya layık, alanlarında uzman ve ilmî yeterlilik sahibi kişilerle fikir alışverişinde bulunma.

şükür: Kulun, Allah'ın (c.c.) vermiş olduğu sayısız nimetlerin onun sonsuz iyilik ve bağışının sonucu olduğunu fark ederek kalbinin teşekkür duygusuyla dolması ve bunu diliyle ifade etmesi; tutum ve davranışlarıyla haramlardan kaçınarak ve farzları yerine getirerek Allah'a (c.c.) bağlanması.

T

tahrif: 1. Saptırma, çarpıtma, değiştirme, bozma, bozulma.

tahsis: Bir şeyi bir kimseye veya bir yere ayırma.

takva : 1. Bilinçli davranma; uyanıklık, dikkatli olma, sakınma, korunma, korkma, endişelenme, kaygılanma. 2. Allah'ı görüyormuşçasına bir bilinç içerisinde farzları, vacipleri hakkıyla yerine getirme; Allah'ın hoşnutluğunu kazanmak amacıyla nafileleri çokça yapma; sünnete uyma. 3. Haramları, dinen şüpheli olan durumları ve dinin kötü gördüğü şeyleri terk etme. 4. Müminin tüm tutum ve davranışlarında Allah'a kulluk bilinciyle hareket ederek Allah'ın koruması altına girmesi, ona duyduğu sevgi ve saygıyı güçlendirmeye gayret etmesi, bu sevgi ve saygıyı zedelemekten korkması. 5. Kulun zihnini ve kalbini, kendisine Allah'ı unutturacak her şeyden uzak tutması, koruması.

talih: İnsanın başına gelmesi takdir edilen iyi veya kötü durumlar, baht, şans.

tarumar: Dağınık, karışık, perişan.

tasarruf: 1. (Bir şeyi) dilediği biçimde kullanma yetkisi. 2. Parayı ya da tüketilecek herhangi bir şeyi dikkatli kullanma, idareli harcama.

tasvir: Bir şeyi, bir kimseyi, bir olay veya duyguyu betimleyen söz veya yazı.

tavsiye: 1. Öğütleme, yol gösterme. 2. Bir şeyin, bir kimsenin iyi, işe yarar olduğunu ilgili kişiye söyleme, referans.

tazminat: Zarar karşılığı ödenen para, ödence.

tebliğ: 1. Ulaştırma, duyurma, açıklama. 2. Açıklanması gereken dinî bir hükmü, örnekler vererek, nasihat ederek sözlü veya yazılı bir biçimde eksiksiz olarak anlatma; etkileyici bir dille insanlara duyurma. 3. Peygamberlerin Allah'tan (c.c.) aldıkları vahiyleri insanlara bildirmeleri.

tedbir: 1. Önlem. 2. Hazırlık.

tefsir: 1. Kapalı bir şeyi açma, bir manayı açığa çıkarma ve bir şeyi açıklama. 2. İnsanın bilgi birikimi ve Arap diline hâkimiyeti ölçüsünde Kur'an-ı Kerim metninin içerdiği manaları ortaya çıkarması, yorumlaması. 3. Kur'an-ı Kerim ayetlerinin anlamlarını açıklamaya, hükümlerini ve bu hükümlerin dayandığı gerekçeleri açığa çıkarmaya ve ayetleri belirli bir yöntem çerçevesinde yorumlamaya yarayan ilim dalı.

teklif: 1. Yapması için birinden bir iş isteme. 2. İncelenmek veya kabul edilmek için bir şey sunma, önerme, öneri.

teşvik: Bir kimseyi bir şeyi yapması için cesaretlendirme.

tevekkül: 1. Güvenme, bağlanma, vekil tayin etme, havale etme. 2. İnsanın, yapacağı işlerde kendisine düşen görevleri yapıp her türlü tedbiri aldıktan, yeterli ve gerekli çalışmaları en güzel biçimde yerine getirdikten sonra sonucu Allah'tan (c.c.) beklemesi.

tevhid: 1.Birleme, bir şeyin bir olduğuna karar verme, tek kılma. 2. "Allah'tan başka ilah yoktur, Muhammed onun resulüdür." anlamına gelen "La ilahe illallah, Muhammedün resulullah." cümlesine kalp ile inanıp dil ile söyleme. 3. Allah'ı (c.c.) zatında, sıfatlarında ve fiillerinde birleme, tek ve eşsiz olduğuna inanma, ona hiçbir şeyi şirk koşmadan ibadeti yalnızca Allah için yapma.

tezhib: 1. Yazma kitaplarda, sayfaların yaldız ve boya ile bezenmesi, yaldızlama. 2. Süsleme, bezeme.

tövbe: Kişinin yanlış tercihinden vazgeçerek, Allah'a (c.c.) yönelme ve onun buyrukları doğrultusunda hayatına yeniden düzen verme girişimi.

tufan: Yüce Allah'ın, Hz. Nuh (a.s.) zamanında, inançsızlık ve ahlaksızlıkta aşırı giden kimseleri cezalandırmak amacıyla gökten bolca yağmur yağdırıp yeryüzünden de suları kaynatmak suretiyle meydana getirdiği tabiat olayı.

U-Ü

umre: 1.Hac mevsiminin dışında, ihramlı olarak Kâbe'yi tavaf edip Safa ile Merve arasında say yaptıktan sonra tıraş olmak suretiyle ihramdan çıkarak yapılan ibadet; Kâbe ziyareti.

ümmet: 1. Topluluk, cemaat, millet, nesil. 2. İslam dini. 3.Din ve inanç birliği temelinde bir araya gelen ve aynı peygambere bağlanan insanlar topluluğu, bir din üzerinde birleşen millet.

üsve-i hasene: 1. En güzel örnek. 2. Hz. Peygamber'in örnek ahlakıyla ahlaklanarak başkalarına da örnek olma. 3. "İnanç, ibadet, ticaret, eğitim, öğretim ve ahlak başta olmak üzere hayatın her alanında Müslümanların kendilerine örnek almaları gereken tek ve en güzel model." anlamında Hz. Muhammed'in sıfatı.

V

vaat: Bir işi yerine getirmek için verilen söz.

vahiy: 1. Gizli konuşma, fısıldama, ilham etme, ima ve işaret etme, ortaya çıkarma. 2. Peygamberler aracılığıyla insanlara, hayatın hangi ilkelere göre yönlendirilmesi ve nelere uyup nelerden sakınılması gerektiğini bildiren ilahî bilgi, bu bilginin gönderiliş tarzı.

vakıf: Dinin kullanılmasına onay verdiği taşınan veya taşınmayan bir maldan yararlanma hakkını, Allah rızası için toplumun kullanımına verip bu malı satmayı veya bir başka şahsa mülkiyetini devretmeyi yasaklama, engelleme.

vasıf: Bir şeyin nasıl olduğunu belirten, onu başka şeylerden ayıran özellik, nitelik.

vefa: 1. Sözünü yerine getirme, sözünde durma. 2. Sevgi bağlılığı.

Y-Z

zalim: 1. Baskı, şiddet ve işkence uygulayan, gaddar, merhametsiz. 2. Haksızlık eden, adaletsiz, hukuk dışı davranan. 3. Allah'ı (c.c.) inkâr eden; müşrik, kâfir.

zekât: 1. Temizlenme, temizleme, arınma. 2. Çoğalma, bereketlenme, gelişme, büyüme. 3. Dinen zengin olan Müslümanların dinî bir görev olarak her yıl mallarının ve paralarının yüzde iki buçuğunu ibadet niyetiyle, fakirler başta olmak üzere Kur'an-ı Kerim'in belirlemiş olduğu yerlere vermeleri.

zindan: 1. Tutuklu veya hükümlülerin içine konulduğu kapalı yer. 2. mec. Çok karanlık ve sıkıntılı yer.

zulüm: 1. Baskı, şiddet, eziyet, işkence, haksızlık etme, haddi aşma. 2. Kendisine tanınan hukuki sınırı geçme, başkasının hakkını alma. 3. Allah'a (c.c.) ortak koşma, sapıklık, dalalet, Allah'ın (c.c.) birliğini inkâr etme.

KAYNAKÇA

Ahmed b. Hanbel, **Müsned**, Beyrut, 1991.

ALTUNTAŞ, Halil; Şahin, Muzaffer, **Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali,** DİB Yayınları, Ankara, 2001.

Buhârî, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail, **el-Câmiu's-sahih**, 1-8, Riyad, ts.; Kahire 1400/1979; İstanbul 1979.

ÇAĞRICI, Mustafa, "Kur'an", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, Cilt 26, İstanbul, 2002.

ÇAĞRICI, Mustafa, KARAMAN, Hayreddin, DÖNMEZ, İbrahim Kâfi, GÜMÜŞ, Sadrettin, **Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir,** DİB Yayınları, Ankara, 2007.

Dârimî, Ebû Muhammed Abdullah, **Sünen**, Kahire, Beyrut 1987.

DEMİRCİ, Muhsin, **Kur'an'ın ana konuları**, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul, 2012.

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı (İlkokul 4 ve Ortaokul 5-6-7 ve 8. Sınıflar), MEB Yayınları, Ankara, 2018.

Ebû Dâvud, Süleyman b. el-Eş'as es-Sicistânî, **es-Sünen**, 1-4, Beyrut 1409/1988.

GAZALİ, **İlahi Nizam,** Uyanış yayınevi, İstanbul, 1986.

HARMAN, Ömer Faruk, "Nûh", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, Cilt 33, İstanbul, 2007.

İbn Mâce, **Sünen**, Beyrut, 1986.

İbn Hişâm, **es-Sîre**, Kahire, 1955.

İbn Sa'd, Ebû Abdullah Muhammed b. Sa'd b. Meni' ez-Zührî, **et-Tabakâtü'l-kübrâ**, Dâru Sâdır, Beyrut, Tarihsiz.

İmam Mâlik, **el-Muvatta** (Nşr.: Muhammed Fuâd Abdülbâkî), Mısır, 1370. (Hicrî)

Kanuni Sultan Süleyman, **Dîvân-ı Muhibbî** (Haz.: Vahit Çabuk), Kervan Kitapçılık Basın Sanayi ve Ticaret A.Ş. İstanbul, 1980.

KARAGÖZ, İsmail, **Kur'ân ve Sünnet: İslam'ın Ana Kaynakları**, DİB Yayınları, Ankara, 2007.

KARAKOÇ, Sezai, **Gün Doğmadan**, Diriliş Yayınları, İstanbul, 2012, (11. Baskı).

KARAMAN, Hayrettin, **Dert Söyletir**, İz Yayıncılık, İstanbul, 2016.

KARAMAN, Hayrettin, ÖZEK, Ali, DÖNMEZ, İbrahim Kafi, ÇAĞRICI, Mustafa, GÜMÜŞ Sadrettin, TURGUT, Ali, **Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali,** TDV Yayınları, Ankara, 2015.

Kur'an-ı Kerim Meali, (Hzl.: Halil Altuntaş, Muzaffer Şahin), DİB Yayınları, Ankara, 2011.

Müslim, Ebu'l-Hüseyn *Müslim b. el*-Haccac en-Nîsâbûrî, **es-Sahih**, Riyad 1419; Kahire 1374/1955.

Nesâî, Ebû Abdirrahman Ahmed, **Sünen**, Beyrut, ts.

ÖZAFŞAR, Mehmet Emin, ÜNAL, İsmail Hakkı, ÜNAL, Yavuz, ERUL, Bünyamin, MARTI, Huriye, DEMİR, Mahmut, **Hadislerle İslam,** Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Cilt 1-7, Ankara, 2014.

PAÇACI, Mehmet, "Kur'an", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, Cilt 26, İstanbul, 2002.

SİNANOĞLU, Mustafa, "İman", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, Cilt 22, İstanbul, 2000.

SÜRMELİ, Mehmet, ALKAN, Arif, DELİSER, Bilal, MAVİLİ, Yusuf, AKYÜREK, Ömer, BAŞTÜRK, Ayhan, ÇINAR, Ali, **Dinî Terimler Sözlüğü,** MEB Yayınları, Ankara, 2009.

ŞAHİN, Seyda, Akdeniz, Gökhan, «Bal: Besin ve Şifa Kaynağı Olarak», **Arıcılık Araştırma Dergisi,** Yıl: 4, Sayı: 7, Ordu, 2012.

ŞENGÜL, İdris, *"Kıssa",* **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, Cilt 25, İstanbul, 2002.

Tirmizî, Ebû İsa, Muhammed b. İsa, **Sünenü't-Tirmizî,** I-V, İstanbul, 1992.

Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük, TDK Yayınları, Ankara, 2006.

YAVUZ, Yusuf Şevki, "Kader", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi,** TDV Yayınları, Cilt 24, İstanbul, 2001.

Yazım Kılavuzu, TDK Yayınları, 27. Baskı, Ankara, 2007.

YÜCEL, Ahmet, **Hadis usûlü**, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul, 2011.

Görsel Kaynakça

1. Ünite Görseli; Kapak fotoğrafı: http://pictures.4ever.eu.168261 (Erişim Tarihi: 05/01/2018.) (Sayfa: 10.)

Uzay: Elif Yıldırım'ın fotoğraf arşivinden alınmıştır. (Sayfa: 12.)

Çocuk: Burak Keleş'in fotoğraf arşivinden alınmıştır. (Sayfa: 14.)

Arı: http://www.symbiotic-designs.com/#!home (Erişim Tarihi: 05/01/2018.) (Sayfa: 15.)

Hürkuş: https://www.savunmasanayi.org/wp-content/uploads/2016/09/hurkus.jpg (Erişim Tarihi: 05/01/2018.) (Sayfa: 17.)

Meyveler: http://www.juicingnation.com/wp-content/uploads/2017/09/fruits-for-juicing.jpg (Erişim Tarihi: 05/01/2018.) (Sayfa: 18.)

er-Rezzak: Mehmet Arif Vural'ın arşivinden alınmıştır. (Sayfa: 26.)

Demirci: Ahmet Akın'ın fotoğraf arşivinden alınmıştır. (Sayfa: 27.)

Başak ve ekmek: http://www.1freewallpapers.com/wheat-and-bread (Erişim Tarihi: 05/01/2018.) (Sayfa: 27.)

Buz hokeyi: http://www.zeytinburnu.istanbul/Fotograf-Galerisi-Buz-Hokeyi-Takimi (Erişim Tarihi: 05/01/2018.) (Sayfa: 31.)

Doktor: ttps://www.freepik.com, ID: 854951 (Erişim Tarihi: 05/01/2018.) (Sayfa: 32.)

Piramit: https://www.wallpaperflare.com/static/579/766/405/pyramids-egypt-giza-archeology-wallpaper.jpg (Erişim Tarihi: 05/01/2018.) (Sayfa: 33.)

2. Ünite Görseli; Kapak fotoğrafı: Burak Keleş'in arşivinden alınmıştır. (Sayfa: 44.)

Bebek: http://www.healthwellnesscolorado.com/what-is-the-best-way-to-calm-down-a-fussy-or-colicky-baby (Erişim Tarihi: 07/01/2018.) (Sayfa: 46.)

Kedi: Hakkı Büyüköztürk'ün arşivinden alınmıştır. (Sayfa: 47.)

Kitap okuyan kız: Bekir Şahin'in arşivinden alınmıştır. (Sayfa: 48.)

Sarraf: Esin Erenel'ın arşivinden alınmıştır. (Sayfa: 50.)

Deprem: https://actualidad.rt.com, ID: 250550 (Erişim Tarihi: 07/01/2018.) (Sayfa: 51.)

İşaret eden kız: Esin Erenel'in arşivinden alınmıştır. (Sayfa: 53.)

Koyunlar: Burak Keleş'in arşivinden alınmıştır. (Sayfa: 54.)

Gülümseyen çocuk: Burak Keleş'in arşivinden alınmıştır. (Sayfa: 56.)

Kuyu: https://www.ihh.org.tr/haber/bir-kuyu-ac-su-gibi-aziz-ol-723 (Erişim Tarihi:

07/01/2018.) (Sayfa: 57.)
Mezar taşı: Burak Keleş'ın arşivinden alınmıştır. (Sayfa: 58.)
Harita: http://yaseminatd.blogspot.com.tr/2016/ (Erişim Tarihi: 07/01/2018.) (Sayfa: 59.)
Medyen: Turgay Türk'ün arşivinden alınmıştır. (Sayfa: 60.)
3. Ünite Görseli; Kapak fotoğrafı: https://www.shutterstock.com/tr, ID: 118344580 (Erişim Tarihi: 21/02/2018.) (Sayfa: 68.)
Bebek: https://www.shutterstock.com/tr, ID: 129290474 (Erişim Tarihi: 21/02/2018.) (Sayfa: 70.)
Gezegenler: https://www.shutterstock.com/tr, ID: 618068714 (Erişim Tarihi: 21/02/2018.) (Sayfa: 71.)
Selamlaşma: Diyanet İşleri Başkanlığı'nın fotoğraf arşivinden alınmıştır. (Sayfa: 72.)
Kalabalık görseli: https://www.shutterstock.com/tr, ID: 216886354 (Erişim Tarihi: 21/02/2018.) (Sayfa: 73.)
Doktor: https://www.shutterstock.com/tr, ID: 513478264 (Erişim Tarihi: 21/02/2018.) (Sayfa: 75.)
İnşaat: https://www.shutterstock.com/tr, ID: 2948215 (Erişim Tarihi: 21/02/2018.) (Sayfa: 76.)
Aile görseli: https://www.shutterstock.com/tr, ID: 125312645 (Erişim Tarihi: 21/02/2018.) (Sayfa: 77.)
Bakır işlemeciliği: Diyanet İşleri Başkanlığı'nın fotoğraf arşivinden alınmıştır. (Sayfa: 78.)
İsraf: https://izmir.diyanet.gov.tr/Sayfalar/home.aspx (Sayfa: 80.)
Camide baba-oğul: Diyanet İşleri Başkanlığı'nın fotoğraf arşivinden alınmıştır. (Sayfa: 81.)
Kur'an okuyan genç: https://www.shutterstock.com/tr, ID: 420552736 (Erişim Tarihi: 21/02/2018.) (Sayfa: 82.)
Kuyu: Diyanet İşleri Başkanlığı'nın fotoğraf arşivinden alınmıştır. (Sayfa: 83.)
4. Ünite Görseli; Kapak fotoğrafı: https://www.shutterstock.com/tr, ID: 488748571 (Erişim Tarihi: 21/02/2018.) (Sayfa: 90.)
Muhammed (s.a.v.) hat yazısı: Mehmet Arif Vural'ın arşivinden alınmıştır. (Sayfa: 92.)
Selamlaşma: https://www.shutterstock.com/tr, ID: 641605555 (Erişim Tarihi: 21/02/2018.) (Sayfa: 93.)
Kabe: Diyanet İşleri Başkanlığı arşivinden alınmıştır. (Sayfa: 94.)
Hurma: Burak KELEŞ'in arşivinden alınmıştır. (Sayfa: 95.)
Kuş: Diyanet İşleri Başkanlığı arşivinden alınmıştır. (Sayfa: 95.)
Dağa tırmanan adam: https://www.shutterstock.com/tr, ID: 518014852 (Erişim Tarihi: 21/02/2018.) (Sayfa: 101.)
Terazi: https://www.shutterstock.com/tr, ID: 84405670 (Erişim Tarihi: 21/02/2018.)
El görseli: (Sayfa: 103.)
Hilye-i şerif: Diyanet İşleri Başkanlığı'nın fotoğraf arşivinden alınmıştır. (Sayfa: 106.)
5. Ünite Görseli; Kapak fotoğrafı: https://www.shutterstock.com/tr, ID: 473372470 (Erişim Tarihi: 21/02/2018.) (Sayfa: 112.)
Kur'an-ı Kerim: https://www.shutterstock.com/tr, ID: 144203029 (Erişim Tarihi: 21/02/2018.) (Sayfa: 114.)
Deniz Feneri: https://www.shutterstock.com/tr, ID: 115629901 (Erişim Tarihi: 21/02/2018.) (Sayfa: 115.)

Muhammed (s.a.v.) ismi hat yazısı: https://www.shutterstock.com/tr, ID: 694728043 (Erişim Tarihi: 21/02/2018.) (Sayfa: 117.)
Namaz kılan baba ve çocukları: https://www.shutterstock.com/tr, ID: 626146523 (Erişim Tarihi: 21/02/2018.) (Sayfa: 117.)
Kedi görseli: https://www.shutterstock.com/tr, ID: 513894295 (Erişim Tarihi: 21/02/2018.) (Sayfa: 118.)
Birbirine sarılan iki çocuk: https://www.shutterstock.com/tr, ID: 670357735 (Erişim Tarihi: 21/02/2018.) (Sayfa: 118.)
Ağaç diken çocuk: https://www.shutterstock.com/tr, ID: 316507238 (Erişim Tarihi: 21/02/2018.) (Sayfa: 118.)
Yaşlı birine yardım eden genç: https://www.shutterstock.com/tr, ID: 441688222 (Erişim Tarihi: 21/02/2018.) (Sayfa: 118.)
Galaksi: https://www.shutterstock.com/tr, ID: 695373937 (Erişim Tarihi: 21/02/2018.) (Sayfa: 120.)
Namaz kılan adam: https://www.shutterstock.com/tr, ID: 402775468 (Erişim Tarihi: 21/02/2018.) (Sayfa: 122.)
İftar: https://www.shutterstock.com/tr, ID: 662803399 (Erişim Tarihi: 21/02/2018.) (Sayfa: 122.)
El görseli: https://www.shutterstock.com/tr, ID: 179364680 (Erişim Tarihi: 21/02/2018.) (Sayfa: 122.)
Kâbe: https://www.shutterstock.com/tr, ID: 657070939 (Erişim Tarihi: 21/02/2018.) (Sayfa: 122.)
Baba çocuk: Diyanet İşleri Başkanlığı'nın fotoğraf arşivinden alınmıştır. (Sayfa: 123.)
Kur'an-ı Kerim: Burak Keleş'in arşivinden alınmıştır. (Sayfa: 125.)
Mukabele: Diyanet İşleri Başkanlığı'nın fotoğraf arşivinden alınmıştır. (Sayfa: 126.)
İkiye ayrılan yol resmi: Diyanet İşleri Başkanlığı'nın fotoğraf arşivinden alınmıştır. (Sayfa: 126.)
Dalga görseli: https://www.shutterstock.com/tr, ID: 83420809 (Erişim Tarihi: 21/02/2018.) (Sayfa: 129-131.)

İnternet Kaynakları:
www.tdk.gov.tr
www.isam.org.tr
www.diyanet.gov.tr
www.hadislerleislam.diyanet.gov.tr
www.bilimgenc.tubitak.gov.tr/makale/biyonik-bitkiler (ErişimTarihi: 08/01/2018.)
www.zeytinburnu.istanbul/Haberler/Sokaklardan-Sampiyonluga-Uzanan-Basari-Oykusu (Erişim Tarihi: 05/01/2018.)

DEĞERLENDİRME SORULARI CEVAP ANAHTARI

1. ÜNİTE

B BÖLÜMÜ

1. C 2. B 3. D 4. C 5. D 6. C
7. B 8. A

C BÖLÜMÜ

1. sünnetullah 2. ömür
3. rızık 4. Ayet el-Kürsi

2. ÜNİTE

B BÖLÜMÜ

1. B 2. C 3. D 4. C 5. C 6. B 7. D 8. B 9. A

C BÖLÜMÜ

1. zararlı şeylerde, 2. Riyakâr, 3. Hz Şuayb (a.s.) 4. fıtır sadakası
5. zekât

D BÖLÜMÜ

1. D 2. Y 3. D 4. D 5. Y 6. D
7. Y 8. D 9. Y 10. D

3. ÜNİTE

B BÖLÜMÜ

1. C 2. D 3. D 4. B 5. A 6. D

C BÖLÜMÜ

1. din 2. kul hakkı 3. alkol 4. tahrif
5. Hz. Yusuf (s.a.)

D BÖLÜMÜ

1. D 2. Y 3. D 4. D 5. D

4. ÜNİTE

B BÖLÜMÜ

1. A 2. D 3. B 4. D 5. C

C BÖLÜMÜ

1. sıdk 2. üsve-i hasene
3. emanet 4. istişare
5. sebat 6. azim

D BÖLÜMÜ

1. D 2. Y 3. D 4. D 5. Y 6. D
7. Y 8. D

5. ÜNİTE

B BÖLÜMÜ

1. B 2. D 3. A 4. B 5. B